

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1921.

Första kammaren.

Nr 28.

Onsdagen den 27 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Att baron *Th. Adelswärd* till följd av febersjukdom (influenta) är förhindrad att bevista riksdagens sammanträden, intygas.

Åtvidaberg den 26 april 1921.

Arthur Gemmel.
Provinsialläkare.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till kapitalökning för fonden för torvindustriens befrämjande;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av medel till kapitalökning för fonden för räntefria studielån jämte en i ämnet väckt motion;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående statsbidrag till avlöning av kantorer i vissa fall;

nr 84, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående bidrag till förräntning och amortering av fackskolans för huslig ekonomi i Uppsala byggnadsskuld; och

nr 85, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens åttonde huvudtitel; samt andra lagutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser rörande arrende av fideikommissjord; och

nr 24, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag

Första kammarens protokoll 1921. Nr 28.

till förordning om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen den 30 juni 1916 om automobiltrafik dels ock i anledning därav väckt motion.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtanden nr 1 och 2.

*Anslag för
arbetslöshe-
tens bekäm-
pande m. m.*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för bekämpande av arbetslösheten samt lindrande av nöd jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 4 mars 1921 avlåten proposition (nr 150), vilken hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, hade Kungl. Maj:ts, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet för socialärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att för bekämpande av arbetslösheten och lindrande av nöd, i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet angivna grunder, på tilläggsstat för år 1921 anvisa ett förslagsanslag, högst, 11 miljoner kronor.

I sammanhang med förevarande proposition hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen inom första kammaren:

nr 184, av herr *A. O. Frändén*, vilken hemställt, att riksdagen måtte besluta, att av det i Kungl. Maj:ts proposition nr 150 begärda anslaget om högst 11 miljoner kronor för bekämpande av arbetslösheten och lindrande av nöd en summa av minst 5 miljoner kronor måtte ställas till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förfogande för statsunderstödda vägbyggnader och vägförbättringar att av styrelsen handhavas på samma sätt som stadgades för statsbidrag till väganläggningar och vägförbättringar, bro- och hamnbyggnader samt upprensning av åar och farleder; samt

nr 186, av herr *Hj. von Sydow*, som föreslagit, att riksdagen vid beviljande av anslag för bekämpande av arbetslöshet och lindrande av nöd måtte för sin del vid anslaget knippa det villkor, att kommun, som anordnade nödhjälpsarbeten och därvid till de arbetslösa utbetalade avlöning, som överstege två tredjedelar av den i orten vid tiden vanliga avlöningen för arbetare av samma arbetsförmåga och med liknande arbete, icke av statsmedel finge beviljas någon ersättning för vad av kommunen utgivits till understöd eller hyresbidrag åt medellösa arbetslösa; inom andra kammaren:

nr 89, av herr *E. Johanson* i Stockholm, vilken hemställt, att riksdagen ville besluta

att på tilläggsstat för år 1921 anvisa för bekämpande av arbetslösheten ett förslagsanslag av 15 miljoner kronor;

att de understödsbelopp som vore angivna i Kungl. Maj:ts kungö-

relse den 22 oktober 1920 (svensk författningssamling nr 696/1920) måtte förhöjas och av statsmedel utgå för envar understödsberättigad med $\frac{2}{3}$ -delar av det belopp, till vilket understöd tilldelades honom utav de av kommun eller landsting för ändamålet anvisade medel, dock av statsmedel högst med

- 4 kronor pr dag för man och hustru tillhopa;
- 2:67 „ „ „ „ ensam person, som fyllt 18 år;
- 1:60 „ „ „ „ den, som fyllt 15 men ej 18 år;
- samt 80 öre för varje inom eller utom äktenskapet fött barn;

att i § 9 andra stycket i kungl. kungörelsen av den 22 oktober 1920 (svensk författningssamling 696/1920) förekommande 1 krona och 1 krona och 50 öre skulle höjas till resp. 2 kronor och 3 kronor;

att i samma kungörelse § 9 tredje stycket förekommande 75 öre skulle höjas till 1 krona och 50 öre;

nr 154, av herr *E. Hage* m. fl., vilken föreslagit, att riksdagen måtte anslå å 1921 års tilläggsstat, att anskaffas på i motionen angivet sätt, 20 miljoner kronor som förslagsanslag till bekämpande av arbetslösheten samt att arbetslöshetsunderhållet per dag måtte höjas till 10 kronor per dag å dyraste ort, med lämplig reducering å billigare ort samt med lämpligt tillägg för familjeförsörjare;

nr 156, av herr *E. Hage* m. fl., vari under hänvisning till motiveringen i motionen nr 154, hemställts, att riksdagen måtte å tilläggsstat för 1921 anvisa 15 miljoner kronor eller den summa, som respektive utskott kunde efter närmare utredning finna lämplig, att som lån utlämnas till kommuner och eventuellt åt enskilda företag för förhindrande av driftens nedläggande, och efter grunder, som kunde fastställas av Kungl. Maj:t;

nr 279, av herr *G. W. Hansson* i Gårda m. fl., i vilken motion hemställts, att riksdagen ville, i samband med beviljande av anslag för arbetslöshetens bekämpande samt lindrande av nöd, uttala, att dagsinkomsten vid nödhjälpsarbete måtte sättas till 7 kronor vid daglön och 9 kronor vid ackordsarbete, vartill för familjeförsörjare skulle utgå familjetillägg efter samma grunder som hittills;

nr 283, av herr *E. Johanson* i Stockholm, vilken hemställt, att riksdagen måtte beträffande lönerna vid skogssällskapets statsarbeten uttala sig för viss i motionen angiven förändring, i huvudsak gående ut på införande av tre dyrortsgrupper vid bedrivandet av nämnda arbeten, samt i övrigt ett iakttagande av vissa förändrade grunder beträffande bestämmandet av lönerna vid dessa arbeten, på sätt en i motionen intagen tablå utvisade;

nr 285, av herr *A. J. Bärq*, som hemställt, att riksdagen vid angivandet av riktlinjerna för arbetslöshetsanslagets användande måtte beakta i motionen anförda synpunkter, avseende ett framhållande av önskvärdheten av att understöd av arbetslöshetsmedel skulle kunna beredas även sådana personer, som genom arbetstidens förkortning erhållit en inkomst, understigande arbetsförtjänsten vid nödhjälpsarbetena;

*Anslag för
arbetslöshetens
bekämpande m. m.*
(Forts.)

Anslag för
arbetslöshe-
tens bekäm-
pande m. m.
(Forts.)

nr 289, av herr *G. Strindlund* m. fl., i vilken motion föreslagits, att riksdagen måtte besluta, att av de i Kungl. Maj:ts proposition nr 150 till arbetslöshetens bekämpande begärda medel ett lämpligt belopp skulle ställas till domänstyrelsens förfogande för att förutom verkets egna tillgängliga medel användas för beredande av sysselsättning åt ofrivilligt arbetslösa mot åtnjutande av de avlöningsförmåner, som riksdagen funne lämpligt att för nödhjälpsarbeten fastställa; samt

nr 290, av herrar *A. Anderson* i Saxtorp och *A. Lindgren*, vilka hemställt, att riksdagen måtte besluta sådana ändrade grunder för användande av de medel, som begärdes i den kungl. propositionen nr 150 och där avsåges till direkta understöd, hyresbidrag och dyrtidsbidrag, att dessa medel i stället skulle användas till anordnande av nödhjälpsarbeten i huvudsaklig överensstämmelse med i motionen angivna grunder.

Utskottet hade i det föreliggande utlåtandet av angivna skäl hemställt,

a) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition, och med avslag å herr *Hages* m. fl. motion nr 154, samt herr *Johansons* i Stockholm motion nr 89, för bekämpande av arbetslösheten och lindrande av nöd, i huvudsaklig överensstämmelse med av chefen för socialdepartementet i statsrådsprotokollet den 4 mars 1921 angivna grunder, på tilläggsstat för år 1921 anvisa ett förslagsanslag, högst, 11,000,000 kronor;

b) att herrar *Frändéns*, von *Sydows*, *Hanssons* i *Gårda* m. fl., *Strindlunds* m. fl., *Andersons* i *Saxtorp* och *Lindgrens* samt *Bärags* berörda motioner ävensom herr *Johansons* i Stockholm motion nr 283: II måtte anses besvarade genom vad utskottet i utlåtandet anfört och hemställt;

c) att herr *Hages* m. fl. motion nr 156: II icke måtte vinna riksdagens bifall.

Enligt en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *H. M. Bäckström*, *O. U. B. Olsson*, *C. I. Asplund*, *A. Anderson* i *Råstock*, *O. H. Waldén*, *C. R. Jansson* i *Falun* och *L. J. Carlsson-Frosterud* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse reservationen utvisade och att utskottet bort hemställa,

a) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och herr *Johansons* i Stockholm motion nr II: 89 och 283 samt med avslag å herr *Hages* m. fl. motion nr II: 154, för bekämpande av arbetslösheten och lindrande av nöd, i huvudsaklig överensstämmelse med av chefen för socialdepartementet i statsrådsprotokollet den 4 mars 1921 angivna grunder, med av utskottet förordade ändringar, på tilläggsstat för år 1921 anvisa ett förslagsanslag, högst, 11,000,000 kronor;

b) att herrar *Frändéns*, von *Sydows*, *Hanssons* i *Gårda* m. fl., *Andersons* i *Saxtorp* och *Lindgrens* samt *Bärags* berörda motioner måtte anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt;

c) att herr Hages — — — bifall.

Därjämte hade reservation anmäls av herr *Ollas A. Ericsson*, vilken likväl ej antytt sin mening.

*Anslag för
arbetslöshets
bekämpande m. m.
(Forts.)*

Herr *Ericsson*, *Ollas*: Herr greve och talman, mina herrar! Då jag låtit anteckna mig som reservant vid detta utskottsutlåtande utan att angiva i vilken riktning reservationen syftar, ber jag nu att med några ord få ange min från utskottets avvikande mening.

Den föreliggande frågan är en stor och mycket invecklad fråga. Den är stor icke blott med hänsyn till de höga penningbelopp det här rör sig om utan fastmer med hänsyn till de principer och konsekvenser, som den omfattar, och därför kräver den också en mer än vanligt omsorgsfull behandling.

Redan under de första krigsåren började man frukta för att det skulle uppstå arbetslöshet till följd av kriget, och man började på flera områden av det samhälleliga livet att rusta sig däremot. Så t. ex. ansiogo riksdagen, landstingen och enskilda kommuner var för sig ganska avsevärda summor för ändamålet, utan att något egentligt, genomarbetat program för användningen utarbetades. Någon egentlig arbetslöshet uppstod dock icke under kriget. Det inträdde i stället en enastående högkonjunktur, som framalstrade nya arbetsmöjligheter med onaturligt höga avlönningar. Folk strömmade till den utvidgade industrien och de nya företagen, och icke minst jordbruket miste därigenom många och välbefärliga arbetare.

Men nu har depressionen inträtt. Nu är det inte blott kristidsindustrien, som sopats bort, utan även den gamla solida har ringa eller inga avsättningsmöjligheter och måste därför göra inskränkningar och t. o. m. i vissa fall helt stoppa. Inte underligt då, att stora arbetar-massor blivit entledigade från sina förut innehavda arbetsanställningar. Det är dock inte riktigt att peka på detta antal med förmenande, att det i verkligheten saknas arbete för så stora massor. För många av dem, som vilja arbeta och på detta sätt ta sig fram, finnas ännu många möjligheter. Så t. ex. väntar jordbruket med öppna armar att få tillbaka dem, som av en eller annan anledning dragits därifrån. Och man kan inte, i ordets egentliga bemärkelse, tala om arbetslöshet och därav följande nöd, så länge som arbetskraft i stor utsträckning saknas just på jordbrukets och liknande områden. Det måste karakteriseras som något i högsta grad abnormt, att, samtidigt som man anvisar stora summor för bekämpande av inom landet rådande arbetslöshet och därav föranledd nöd, så är det ogörligt att erhålla tillräcklig arbetskraft för vissa sysslor och särskilt för jordbruket. Det ser nästan ut, som om en fullständig skräck intagit sinnera för det tyngre och besvärligare arbetet. Jag känner många fall, där vederbörligt flitigt anlitat både arbetsförmedlingsanstalterna och annonsering utan resultat. Och jag känner fall, där man måst vända sig till Tyskland, innan man kunnat erhålla den behöfliga arbetshjälpen. Jag anser, att detta sakförhållande är av den

Anslag för
arbetslöshe-
tens bekäm-
pande m. m.
(Forts.)

beskaffenhet, att det bort upptagas till behandling i sammanhang med föreliggande ärende och att det bort vara riksdagens skyldighet att åtminstone fästa regeringens och arbetslöshetskommissionens uppmärksamhet på saken och möjligen även ge anvisning på sätten att söka råda bot på missförhållandena härutinnan.

Inom utskottet påpekades också åtskilligt i den vägen. Men oaktat ingen kunde bestrida värdet av de framhållna synpunkterna utan desamma tvärtom rönt resonans och förståelse, blev dock ingenting i den vägen intaget i utskottets utlåtande.

Vidare skulle tillfällen till arbetsmöjligheter icke saknas, därest tillräckliga medel kunde anslås för en hel del allmänna angelägenheter. Så t. ex. ligga för närvarande ansökningar inne hos kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen om erhållande av statsbidrag för väg- och broarbeten till en beräknad kostnad av 43,800,000 kronor, vartill medel av statsbidrag för närvarande saknas.

För min del anser jag, att någon avsevärd del av de medel, som nu anslås för bekämpande av arbetslösheten, borde ha anvisats för utförande av vägbyggnader och liknande arbeten och att dylika anvisningar bort vinna utskottets gillande och lovord i minst lika hög grad som de, vilka nu anvisats till skogssällskapet. Så har emellertid icke skett. De förslag, som motionsvis framförts i den riktningen, ha inom utskottet icke mötts av den förståelse, som de enligt min mening väl förtjänat.

Härmed har jag i största korthet angivit orsaken till att jag låtit anteckna mig som reservant vid utskottets utlåtande.

Beträffande det förslag, som övriga reservanter framfört, om högre avlöningar och anordnande av flera dyrortsgrupper, vill jag endast helt kort säga, att jag för min del icke kan biträda denna reservation i det avseende som den går utöver utskottets förslag. Jag anser nämligen, att utskottet därvid gått så långt som det är möjligt för staten att sträcka sig, och yrkar därför avslag på detta reservanternas förslag.

Herr A s p l u n d: Herr greve och talman! Som kammaren finner av föreliggande utskottsutlåtande, är till detsamma fogad en reservation av sju utskottsledamöter, till vilka även jag anslutit mig. Den huvudsakliga innebörden av vårt yrkande är att vi, på grund av den stora skillnad, som råder å olika orter inom landet såväl mellan gängse arbetslöner å den öppna arbetsmarknaden som mellan levnadskostnaderna, icke ansett det möjligt att med utav arbetslöshetskommissionen hittills tillämpade avlöningsbestämmelser vid nödhjälpsarbete, fem kr. dagsverklön med 1 kronas ökning för vissa enstaka dyrorter, *överallt* nå upp till en mot existensgränsen ens för en ensam person svarande dagsinkomst, utan ha reservanterna därför velat föreslå, att arbetslöshetskommissionen skulle få befogenhet att å de allra dyraste orterna höja dagsverklönen med ytterligare högst en krona, d. v. s. allt efter existenskostnaderna å olika platser bestämma dagsverklönen mellan 5 och 7 kronor, samt högsta ackordsförtjänst mellan 7 och 9 kronor.

Innan jag går vidare in på denna fråga, anser jag mig böra angiva de orsaker, som legat till grund för att vi, med frångående i viss grad av vårt partiprogram, måst godkänna den av utskottet intagna ståndpunkten, att nödhjälpslönerna på varje plats och vid varje tidpunkt måste understiga den öppna arbetsmarknadens löner. Detta medgivande har sin grund däri, att vi ha en mycket livlig känsla av att pågående arbetslöshet kommer att mycket starkt utvidgas och bli av mycket stor långvarighet samt därför ställa mycket stora anslagskrav på statskassan. Jag skall för påvisande härav be att få fästa kammarens uppmärksamhet å det på väggen här uppsatta diagrammet över "Engrospriser och valutors relativa guldvärde jan. 1920—febr. 1921" för olika länder, ehuru väl detsamma sträcker sig åtskilligt utöver här nu avhandlade fråga om arbetslöshetens bekämpande.

Anslag för arbetslöshetens bekämpande m. m.
(Forts.)

Med ledning av de i "Kommersiella Meddelandens" månatliga konjunkturöversikter förekommande guldnoteringar i London, svenska riksbankens medelväxelkurser å utländska valutor samt för olika länder angivna engrosprisindextal i förhållande till 1913 års priser såsom 100, har jag för varje månad under 1920 samt för januari och februari 1921 uträknat guldvärdet dels av olika länders valutor dels av deras engrospriser i förhållande till det normala guldvärdet år 1913 samt därvid erhållit följande procentuella värden (i kol. A angivas valutornas och i kol. B engrosprisernas relativa guldvärden)

Valutornas parivärde i kronor. Normalvärde pr ounce guld	Amerika 100 dollar 373:— D. 20:67		Holland 100 floriner 150:— Fl. 51:43		Sverige Kr. 77:14		England 1 Pd stg 18:16 Pd 4:248	
	A %	B %	A %	B %	A %	B %	A %	B %
1920 Jan.....	100	238	93	273	77	246	76	226
Febr.	101	240	93	269	69	237	70	218
Mars	101	244	92	267	76	268	76	242
April	101	253	93	275	82	289	81	256
Maj.....	100	252	91	270	79	284	79	247
Juni.....	101	248	91	269	82	298	82	252
Juli	101	241	88	265	82	298	80	248
Aug.	99	235	82	236	76	278	74	225
Sept.	101	219	78	226	76	274	73	219
Okt.....	101	203	77	219	74	255	72	209
Nov.	101	185	76	198	72	237	71	192
Dec.....	101	167	78	181	73	220	72	182
1921 Jan.....	101	159	82		80	213	77	176
Febr.	101	151	86		84	209	80	166
Mars	101	144	86		85	202	81	162

Anslag för
arbetslöshets-
bekämpande m. m.
(Forts.)

Valutornas parivärde i kronor. Normalvärde pr ounce guld	Norge 100 kronor 100:— Kr. 77:14		Danmark 100 kronor 100:— Kr. 77:14		Frankrike 100 francs 72:— fr. 107:14		Tyskland 100 riksmark 88:89 Mk 86:78	
	A %	B %	A %	B %	A %	B %	A %	B %
1920 Jan.	72	240	66		45	219	7	101
Febr.	65	221	56		37	194	4	68
Mars	67	236	64		38	210	5	81
April	74	260	67		33	194	7	106
Maj.....	69	255	62		36	196	9	145
Juni.....	66	261	63	242	41	205	11	167
Juli.....	62	260	62	238	43	214	11	165
Aug.	56	235	56	219	37	187	9	135
Sept.	53	225	53	209	35	187	7	116
Okt.....	52	220	52	211	34	173	6	101
Nov.	50	204	51	189	32	146	6	90
Dec.....	56	208	56	191	31	136	6	86
1921 Jan.	66	216	67	195	34	137	7	94
Febr.	67	201	70	195	38	142	7	97
Mars	61	180	65	176	37		7	97

Där i konjunkturöversikten för vissa länder uppgivits flera olika indexserier, för Norge 2, för England 4 och för Förenta staterna 3 st., har medeltalet mellan dessa använts. Dessa procenttal hava nu å detta diagram angivits i form av kurvor för de olika ländernas valutor och prisindex. Av diagrammet framgår tydligen, även med all reservation för osäkerheten hos och de ojämna beräkningsgrunderna för olika länders prisindex, att såväl Holland, med något högre valuta än vi, och England med ungefär samma valutaställning som vi, som även Norge och Danmark med deras betydligt lägre liggande valuta, ganska väl följt med prisnivån i Amerika, vilken som synes under 1920 i början av året obetydligt stigit för att sedan genom en målmedveten lämpolitik gent emot innehavare av varulager m. m. och en snabb omläggning av industrien efter återinträdda fredsförhållanden raskt nedpressas från höjdläget april—juni 250 till 144 i febr. innevarande år. Sverige med sitt medelläge i fråga om valutan i förhållanden till nyss uppräknade länder, har ensamt gått en annan väg. Från ungefär samma utgångsläge som Amerika intog i början av 1921, omkring 240, har Sveriges prisnivå under första halvåret sprungit upp till nära 300 eller 50 å 60 % mera än Amerikas och detsamma åtföljande länders prisnivå. Först därefter har vår prisnivå reagerat för den kraftiga prissänkningen i

Amerika m. fl. länder, men dock hela tiden utan att komma dessas prisindex närmare än ung. 50 enheter.

Beträffande Frankrike och Tyskland samt åtskilliga andra länder, som deltagit i kriget, råder ett annat förhållande. Där har valutan blivit så förstörd, att när man räknar engrosprisindexen i guldvaluta, de samma starkt sänka sig under alla övriga länders. Så ligger *Tysklands priskurva* såväl vid 1920 års början som vid dess slut och allt fortfarande under 1913 års nivå, under tiden april—oktober 1920 däremot springer den upp över densamma med maximum juni—juli vid 167—165. Sveriges priskurva låg samtidigt vid 208 och synes egendomligt nog vara den enda, som oaktat det stora avståndet varit nära förbunden med den tyska prisstegringen.

Genom den prispolitik som förts i Sverige hava vi i fråga om grosshandelspriserna kommit att ligga 4 à 5 månader efter övriga länder. När så sänkningen av detaljhandelspriserna kommer ännu längre bakefter, är det alldeles klart, att det kanske dröjer ett helt år innan vårt land uppnår en prisnivå, som motsvarar övriga länders, förutsatt likväl att vi icke genom tullförhöjningar helt och hållet sätta stopp för denna möjlighet. Det är givet, att varuprisernas läge i längden måste bliva utslagsgivande för produktionskostnaderna och därmed för möjligheten för oss att konkurrera på världsmarknaden.

Det är sålunda ingalunda säkert att vi få billigare varupriser och levnadskostnader i landet, vare sig sedan vi bragt vår valuta till guldparitet, eller om man utan hänsyn till prisnivån sänker arbetslönerna. Det *största* hindret ligger i vår felaktiga prispolitik, vår underlåtenhet att anpassa våra priser efter världsmarknadens. Denna kolartro på lönesättningsarnas överväldigande förmåga har emellertid lyckats göra sig över hövan gällande. Den har åstadkommit lönesänkningarna på den allmänna arbetsmarknaden, den ligger till grund för utskottets starka betonande av att redan nu nödhjälpslönerna äro för höga och den har även tagit sig uttryck i fråga om den föreslagna reduktionen av statstjänstemännens dyrtidstillägg, beträffande vilka man vill göra gällande, att dessa är *orsak* till de höga levnadskostnaderna och icke en följd av dessa samt att de senare komma att hastigt sjunka, om man blott först kraftigt beskär dyrtidstilläggen. Man kommer ej ihåg, att vi numera hava fri import och att således, även om konsumtionen i en viss grad ökas genom dyrtidstilläggen, priserna dock ingalunda numera, såsom fallet kanske varit år 1918, kunna ökas därigenom. Hela denna propaganda äsyftar att knäcka köpkraften hos den stora massan konsumenter för att därigenom kunna underbetala arbetskraften och driva penningvärdet i höjden till förmån för dem som samlat i ladorna under krisåren.

Av vad jag förut anfört torde det vara tydligt, att det måste dröja mycket länge kanske över ett år, innan vi kunna få vår industri i stånd att någorlunda reda sig ute på världsmarknaden. Under tiden kommer den redan så omfattande arbetslösheten att, troligen under stark

*Anslag för
arbetslöshets
bekämpande m. m.
(Forts.)*

Anslag för arbetslöshetens bekämpande m. m.
(Forts.)

tillväxt, fortfara. Då härvid ofantligt stora krav på staten komma att ställas för arbetslöshetens bekämpande hava vi sett oss nödsakade att frångå våra hittills följda principer, att lönerna för arbetslösa böra utgå efter de å öppna arbetsmarknaden gällande. Vi ha därvid haft att taga hänsyn icke blott till de stora ekonomiska svårigheterna för staten att skaffa arbete åt redan arbetslösa, utan även att man måste söka avhålla hos enskilda arbetsgivare anställda att kasta sig in på arbetsplatser för arbetslösa.

Men när vi nu gjort detta medgivande, ha vi dock i ett avseende måst skilja oss från utskottet. Vi anse nämligen att man vid arbetslönernas bestämmande dock måste taga någon hänsyn till de olika levnadskostnaderna på platser, där de arbetslösas arbeten äro eller bliva anordnade..

Reallön motsvarande 600 kr. årsinkomst 1914 vid 250 dagsv. pr år å olika orter (existens- gräns f. ensam person)			Medeldagsverklön för tillfälliga manliga lantarbetare i egen kost							
			Länsviis under år 1919				I olika landsdelar under år 1920			
O r t	Livsmedelsind.		Sommar	Vinter	L ä n	Landsdel	Sommar-		Vinter-	
	301 1/121	250 1/421					dagsv- lön	nettotid	dagsv- lön	nettotid
	kr.	kr.	kr.	kr.			kr.	t:ar	kr.	t:ar
Tidaholm.....	6:79	5:64								
Lidköping ...	6:86	5:70	7:09	4:98	Skaraborgs					
Lysekil	7:30	6:06			Göteborgs o. Bohus					
Göteborg.....	7:73	6:42	7:38	5:38						
Halmstad ...	6:86	5:70				Västra Sverige	8:84	9,6	6:57	7,8
Varberg	6:57	5:46	7:52	5:64	Hallands					
Borås	7:22	6:—								
Vänersborg...	7:30	6:06	7:61	5:79	Älvsborgs					
Örebro.....	7:15	5:94								
Kopparberg...	6:94	5:76	8:14	6:19	Örebro					
Arvika.....	7:30	6:06								
Karlstad	7:44	6:18	8:14	6:54	Värmlands					
Kalmar	6:79	5:64								
Västervik ...	6:57	5:46	7:23	5:46	Kalmar					
Visby	6:57	5:46	8:08	5:94	Gottlands	Småland	9:86	9,6	6:73	7,8
Växiö	6:28	5:22	7:60	5:93	Kronobergs	o. öarne				
Värnamo.....	6:36	5:28								
Jönköping ...	6:72	5:58	8:30	6:42	Jönköpings					

Reallön motsvarande 600 kr. årsinkomst 1914 vid 250 dagsv. pr år å olika orter (existens- gräns f. ensam person)			Medeldagsverklön för tillfälliga manliga lantarbetare i egen kost							
			Länsvi under år 1919			I olika landsdelar under år 1920				
O r t	Livsmedelsind.		Sommar	Vinter	L ä n	Landsdel	Sommar-		Vinter-	
	301 1/21	250 1/421					dagsv- lön	nettotid	dagsv- lön	nettotid
Karlskrona...	6:86	5:70	7:10	5:62	Blekinge					
Kristianstad...	6:72	5:58	7:88	6:11	Kristianstad					
Ystad	6:79	5:64				Södra Sverige	9:31	9,9	7:43	8,6
Lund	6:94	5:76								
Hälsingborg..	7:01	5:82	7:75	6:24	Malmöhus					
Malmö.....	7:15	5:94								
Landskrona...	7:22	6:—								
Motala	7:01	5:82								
Linköping ...	7:15	5:94	8:71	6:61	Östergötlands					
Norrköping...	7:37	6:12								
Uppsala	7:51	6:24	9:01	6:63	Uppsala	Östra Sverige	9:91	9,7	7:59	8,0
Nyköping ...	7:08	5:88								
Eskilstuna ...	7:30	6:06	9:07	6:76	Södermanl:s					
Södertelje ...	7:51	6:24								
Stockholm ...	8:67	7:20	9:02	6:86	Stockholms					
Västerås	7:37	6:12	9:14	6:91	Västmanlands					
Söderhamn ...	7:30	6:06								
Gävle	7:51	6:24	9:09	7:75	Gävleborgs					
Sundsvall ...	7:51	6:24								
D:o såg- verksdistr. ...	7:37	6:12	9:59	7:78	Västernorr.					
Kramfors ...	7:30	6:06								
Avesta	7:08	5:88								
Ludvika	7:22	6:—				Norra Sverige	11:07	9,4	8:99	7,8
Falun	7:37	6:12	9:65	9:16	Kopparbergs					
Mora	7:44	6:18								
Östersund ...	7:44	6:18	10:81	9:34	Jämtlands					
Umeå	7:01	5:82								
Vilhelmina ...	7:87	6:54	10:78	9:01	Västerbottens					
Luleå	7:80	6:48								
Malmberget...	8:67	7:20	11:38	8:99	Norrbottnens					
Kiruna.....	8:89	7:32								

Anslag för
arbetslös-
heters bekäm-
pande m. m.
(Forts.)

Anslag för
arbetslöshe-
tens bekäm-
pande m. m.
(Forts.)

Jag har för de orter inom riket, för vilka det finnes statistik angående livsmedelspriserna 1914 och nu, gjort en beräkning av vad jag skulle kunna kalla svältlönegränsen för en person, som har endast sig själv att försörja och som således vid arbetslöshetsarbete ej får något tillägg utöver nödhjälpslönen för familj o. dyl. Jag har gått ut ifrån att det år 1914 för en sådan persons nödtorftiga uppehälle i genomsnitt för alla orter i riket behövdes en årlig arbetsinkomst av 600 kr. eller för varje dag kr. 1:64. Samma belopp har tagits i beräkning, då man kalkylerat för folkpensioneringen och det understiger med något över 100 kronor åren 1914 gällande genomsnittliga dränglönen på landet med inräknande av lågt värderade naturaförmåner. Med ett antaget dagsverksantal av 250 per år, något lägre än vad som under normala tider är det genomsnittliga inom industrien skulle det 1914 ha behövts en dagsverkslön av kr. 2:40 för att nå upp till ifrågakvarande 600 kr. Då detta belopp även 1914 endast räckt till att uppehålla livet, har jag endast räknat med livsmedelsfördyringen, som den 1 januari i år representerades av siffran 301 (riksmedeltal) och 1 april var omkring 250. Med beräkning av samma förhållanden mellan livsmedelskostnaderna å olika orter inom riket, som förefunnos under sista kvartalet 1920 har jag uträknat vilken reallön, som skulle motsvara den för 1914 beräknade minimilönen kr. 2:40 å olika platser vid nyssnämnda tidpunkter, 1/1 och 1/4 1921, med deras medelindex resp. 301 och 250 (se vidstående tabell B, de tre första kolumnerna). De erhållna värdena för 1/4 1921 äro angivna å det andra här å väggen uppsatta diagrammet genom den med rött belagda, zickzackformiga kurvan. Densamma utvisar, att denna "svältgräns" ligger lägst i Växiö eller kr. 5:22 samt att den för övrigt i södra och västra Sverige samt i Småland ligger mellan 5 och 6 kronor med undantag för Göteborg, Karlstad, Arvika och Vänersborg, där den är resp. kr. 6:42, 6:18, 6:06 samt 6:06. I östra och norra Sverige är denna minimilön mellan 6 och 7 kronor med undantag för Motala, Linköping, Nyköping, Avesta och Umeå, där den är lägre resp. kr. 5:82, 5:94, 5:88 5:88 och 5:82 samt Stockholms, Malmberget och Kiruna, där den är högre eller resp. kr. 7:20, 7:20 och 7:32. Dessa siffror ange alltså den dagsverkslön, som, olika för olika platser, är nödvändig för att vid nuvarande livsmedelsindex, 250, och vid ett dagsverksantal per år av 250 kunna befria en ensam vuxen person från att leva under svältgränsen.

Utskottets förslag innebär nu, att nödhjälpslönen i allmänhet icke får sättas högre än 5 kronor — den skulle således följa den nedersta svarta, horisontella linjen å diagrammet och hela tiden ligga under den röda kurvan. Likvisst anser sig utskottet kunna påstå, att denna lön visserligen vid årets början var väl avvägd, men redan nu är för hög på grund av priset. För vissa dyrorter, såsom Södertälje och Stockholm, är det arbetslöshetskommissionen medgivet att höja nödhjälpsdagsverkslönen resp. ackordsförtjänsten med en krona.

Reservanterna vilja emellertid ge rätt till arbetslöshetskommissio-

nen att å de orter, där även sex kronor är allt för litet att uppehålla livet på, höja dessa belopp med ytterligare en krona. Som synes av diagrammet, blir det, om man godtar den låga beräkningen av 600 kr. som existensminimum 1914, inte så många orter, där detta högsta belopp behöves tillämpas, att detta kan spela någon större roll för staten i ekonomiskt hänseende. Men behövt är det i varje fall för de arbetslösa.

Jag vill i detta hänseende påminna om att för några dagar sedan ett av de fyra norrbottniska, i gång hittills varande företagen, nämligen Koskullskulle, måst helt nedläggas på grund av de orimliga järnvägsfrakterna till Luleå, tre gånger så höga, som priset per ton i svenskt mynt å lothringisk minettmalm framme vid de tyska järnverken. Enligt ett meddelande, som jag erhöi i går hemifrån, kommer även Tuolluvaara av samma skäl att nedläggas. Här kommer alltså den redan stora arbetslösheten (vid Porjus, Harsprånget, Jokkmokk samt sågverksdistriktet vid kusten) att ytterligare starkt utökas och detta just på de dyraste orterna i riket och det vore allt för orimligt att nu fatta ett beslut, som förhindrar arbetslöshetskommissionen att ge denna krona extra på sådana platser, där, såsom fallet för övrigt även är i Stockholm, nu tillåtna maximum 6 kronor är alldeles otillräckligt.

Jag har hittills talat om den undre gränsen för nödhjälpslönerna. Som jag redan förut anmärkt ha vi reservanter sett oss nödsakade gå med på, att nödhjälpslönerna skola sättas under å varje plats och vid varje särskild tid gällande arbetslöner å den öppna marknaden. Jag har försökt visa möjligheten härav genom de med blått ritade kurvorna å diagrammet, som hänföra sig till för "tillfälliga lantarbetare, daglönare i egen kost" gällande dagsverkslöner, de undre vintertid och de övre sommartid, dels för 1919 länsvis (zickzackkurvorna), dels för 1920 för olika landsdelar (horisontala blå linjer). (Se tab. B, där även nettoarbetstiden för 1920 angivits). Sistnämnda löner utgjorde 1920 för vintern i västra Sverige kr. 6: 57, i Småland och på Gottland kr. 6: 73, i södra Sverige kr. 7: 43, i östra Sverige kr. 7: 59 samt i norra Sverige kr. 8: 99. Sommartidsverkslönerna för 1920 äro väsentligt högre, i allmänhet 2 kronor högre än vinterdagsverkslönerna. Jag har å diagrammet även upptagit för varje län sommar- och vinterdagsverkslönerna för 1919, som ligga 15 å 20 % lägre än de för 1920, emedan det uppgivits, att man på många håll numera återgått till dessa löner. Det visar sig av dessa kurvor, jämförda med "svältgränskurvan", att det mycket väl går för sig att genom en graderad dagsverkslön hålla nödhjälpslönerna uppe vid existensgränsen utan att någonstades behöva överskrida de vid jordbruket för tillfälliga arbetare i egen kost gängse lönerna, men å andra sidan att båda dessa önskemål icke kunna uppfyllas utan en sådan gradering av lönen.

De största differenserna i nyssnämnda slag av jordbrukslöner torde böra framhållas. I Skaraborgs län var vinterdaglönen förra säsongen kr. 4: 98, medan den i Östergötland var kr. 6: 50. I Dalarne var

*Anslag för
arbetslöshets
bekämpande m. m.
(Forts.)*

Anslag för
arbetslöshe-
tens bekäm-
pande m. m.
(Forts.)

den samtidigt uppe i 9 kr. 16 öre. Dalarnes bönder äro alltså de, som betala sina arbetare bäst; endast Jämtland har kommit obetydligt högre.

Vidare hava vi i reservationen yrkat, att det utgående understödet måtte höjas över det belopp, som fastställdes år 1918. Vi kunna icke finna — i synnerhet om man tager i betraktande det belopp, som på olika platser erfordras för att tillfredsställa de allra nödvändigaste levnadsbehoven — att man kan gå till lägre understödsbelopp, än vad vi reservanter gjort. Vi hava föreslagit att för de arbetare, som icke kunna beredas nödhjälpsarbete av statsmedel, må för varje dag utgå ett belopp av högst 3 kr. för man och hustru tillhopa, 2 kr. för ensam person, som fyllt 18 år, 1: 20 kr. för ensam person som fyllt 15 men ej 18 år samt 60 öre för varje inom eller utom äktenskapet fött barn. Vidare hava vi hemställt beträffande familjebidrag till arbetslösa, som hava sysselsättning å platser, där till följd av lägre arbetslöner det icke är möjligt för vederbörande att få en arbetsinkomst, som kan i någon mån räcka till även för hans eventuellt på dyrrort boende familj, att detta bidrag kan höjas från 1 kr. med maximum 1: 50 kr., till 1: 50 kr., med maximum 2: 25 kr., och slutligen, att de arbetslösa, som icke äro yrkeskunniga och som hänvisas till ett arbete, vilket på denna grund giver dem en betydligt lägre dagslön än om de hade en viss yrkeskunnighet, måtte få åtnjuta ett bidrag av kr. 1: 10 i stället för hittills 75 öre.

Detta är hela innebörden av reservationen. För att ej ytterligare uppehålla kammarens tid, vill jag nu, herr greve och talman, sluta med att under återopande av vad jag här anfört, yrka bifall till den av herr Bäckström m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Lindblad: Herr talman! Jag kan instämma med den förste ärade talaren däri, att denna fråga är en mycket stor fråga. Jag skulle vilja gå så långt, att jag säger, att det är den för närvarande största fråga vi ha att syssla med, ty den omfattning, som arbetslösheten fått på grund av den allmänna depressionen, är ju sådan, att samhällsmakterna icke kunna underlåta att vidtaga alla de åtgärder, som över huvud taget äro möjliga att vidtaga för att råda bot för det elände, som denna arbetslöshet framkallar.

Det föreliggande betänkandet har utan tvivel sina brister, och i stort sett får jag säga, att jag icke har något emot det förslag, som reservanterna framställt. Att jag icke står upptagen bland reservanterna beror på omständigheter, som jag här ej skall ingå på. Jag hade trott, att det skulle vara möjligt att ena samtliga inom utskottet och riksdagen i en fråga sådan som denna, som ju icke är någon partifråga, utan en mänsklighetsfråga av första rang. Och jag hade trott det vara möjligt att inom ramen av motiveringen kunna giva sådana direktiv, varigenom arbetslöshetskommissionen skulle bli i tillfälle att så att säga gå reservanternas önsknings till mötes, där detta över huvud taget vore behöfligt och nyttigt. Det är ju så, att hitintills tvenne olika löneklasser förekommit inom arbetslöshetskommissionen, den ena å 5 och den andra å 6 kr. per dag och ifråga om ackordsarbete 6—7 kr. Nu är det

klart, att om man tager den högsta löneklassen för dyrortsgrupperna, så är frågan bara, huru man inskränker eller utvidgar detta dyrortsbegrepp. För närvarande äro dyrorterna inskränkta till Stockholm och Södertälje samt trakten däromkring, medan däremot på alla andra ställen för nödhjulsarbeten den lägre löneklassen tillämpas. Så få t. ex., vad Göteborg beträffar, de med nödhjulsarbete sysselsatta nöja sig med den lägre lönen, ehuru förhållandena i mångt och mycket torde vara ungefär lika med dem å dyrortsställena. Vid ett samtal, som jag haft med en av ledamöterna i en av denna stads arbetslöshetskommission, framgick det, att nödläget där nere är synnerligen stort bland de arbetslösa. Han har för mig upprullat en tavla, som verkligen gjorde ett ganska djupt intryck på mig. Man kan ju förstå, att arbetslösheten vållar bekymmer och elände överallt, men äro lönerna för knappa och arbetslösheten har varat en längre tid, så är det klart, att situationen blir än värre. Det är givet, att vid en tidigare tidpunkt, innan arbetslösheten varat så länge och fått så stor omfattning som nu, det var lättare att avhjälpa svårigheterna, därför att de i arbete varande arbetarna ju i sin mån bidragit att lätta de arbetslösas bekymmer. Så har t. ex. i denna min hemstad en enda grupp, nämligen kommunalarbetarna, på ett tidigare stadium insamlat cirka 30,000 kr. för att hjälpa sina kamrater, men sedan arbetslösheten tog en större omfattning, blev den hjälp betydligt mindre, som från i arbete kvarvarande kunde bjudas de arbetslösa. Man kan icke nu på samma sätt komplettera de arbetslöshetsunderstöd och nödhjulsarbetslöner, som utgå från arbetslöshetskommissionen, utan i stort sett få de arbetslösa nu nöja sig med, vad de få från denna. Dels äro de för få, som arbeta, och dels äro de arbetslösa för många för att dela. Detta gör, att ju längre arbetslösheten pågår, desto svårare blir det för de arbetslösa att reda sig på de understöd, de få, och på de nödhjulsarbetslöner, som utgå till dem från kommissionen. Man står därför inför sådant som alltid följer, när nöden blir stor: upplösning av familjerna, fattigvård, sjukdom och annat, som därmed sammanhänga. Stadens myndigheter veta också mycket väl, att om arbetarna icke kunna förhjälpas över arbetslöshetens svårigheter med något bidrag från kommunens sida som hjälp till vad de få från staten, så kommer följderna att bli densamma för kommunen; den få betala detta i form av antingen sjukdomsunderstöd eller fattigunderstöd eller understöd i andra former. Därför är man i Göteborg inom alla partier, de borgerliga såväl som det socialdemokratiska, ense om, att staden som sådan bör ytterligare bidraga för att hjälpa de arbetslösa över svårigheterna, emedan man är enig om, att det de få från arbetslöshetskommissionen enligt den lönesättning, som för närvarande gäller för Göteborg, icke räcker till ens för det torftigaste uppehälle åt arbetarna.

Nu har emellertid i det föreliggande betänkandet arbetslöshetskommissionen fått ett ännu starkare direktiv, nämligen att där, varest kommunerna vidtaga sådana åtgärder, som kunna på något sätt störa arbetslöshetskommissionens verksamhet genom att med egna anslag öka lö-

*Anslag för
arbetslöshets-
kommissionens be-
kampande m. m.
(Forts.)*

*Anslag för
arbetslöshets-
bekämpande m. m.*
(Forts.)

nerna, draga in sitt understöd och därigenom tvinga kommunerna att ensamma bära bördan för de arbetslösa. Man griper här in i kommunernas angelägenheter på ett sätt, som gör, att de förhindras att hjälpa till vid arbetslöshetens bekämpande. Det är uppenbart, att de arbetslösa anse detta orättvist. Hittills har väl kommissionen haft denna möjlighet, och den har också företagit dylika indragningar av understöd till kommuner, som genom sitt bidrag utbetalt en högre arbetslön än den, som arbetslöshetskommissionen fastställt. Men med det direktiv, som nu ytterligare givits i motiveringen, är det att befara, att så i framtiden i ännu högre grad kommer att ske. Det betyder således, att de arbetslösa icke ha att påräkna mer än vad som kan lämnas av arbetslöshetskommissionen. Det blir dessa två löneklasser, som äro fastställda ensartat över hela landet och icke anpassa sig efter de lokala förhållandena, vilket ju dock är nödvändigt, om man över huvud taget vill på ett smidigt sätt anpassa sig och skipa rättvisa mot de arbetslösa.

Jag tror för min del, att det icke kan innebära någon särskilt stor fara att låta kommunerna fatta beslut om bidrag till de arbetslösa på samma sätt, som de gjort förut. Det har visserligen sagts, att en del kommuner fattat dylika beslut under så stark påtryckning, att deras ekonomi därigenom blivit rubbad, och att de rent av skulle vara angelägna om, att ett visst direktiv komme, som skulle giva arbetslöshetskommissionen rätt att förhindra kommunerna att lämna sådana bidrag. Men såvitt jag hört från de håll, där sådana anslag beviljats, ha dessa anslag tillkommit på ett tidigt stadium av arbetslösheten och på den grund, att man räknat med en kortvarig arbetslöshet. Kommunerna ha därför tagit ett tag i de kommunala kassorna för att snarast möjligt hjälpa de arbetslösa över den svåra perioden, till dess arbete kunde beredas dem på annat sätt. Nu, när arbetslösheten blivit långvarig, tror jag kommunerna ha blivit försiktiga i det fallet, så att det icke föreligger någon fara för, att de skola förstöra sin ekonomi genom att bevilja sådana anslag. Men det kan ju dock finnas kommuner, som äro i stånd att med något bidrag hjälpa de arbetslösa vid sidan av vad arbetslöshetskommissionen bjuder, och då borde man, enligt min mening, icke förhindra detta. De som vistas på en plats, ha dock bättre tillfälle att se, huru arbetslösheten verkar, och se därför annorlunda på saken än arbetslöshetskommissionen, som har sitt säte i Stockholm och icke kan stå i så nära kontakt med de arbetslösa själva.

I detta utskottsutlåtande — jag var icke närvarande, när det första gången justerades i avdelningen — ligger en tendens, som jag tror riksdagen icke borde vara med om att, så klart som det ändå framträder här, ehuru det värsta av det är borta, göra sig till målsman för, nämligen nedpressningen av arbetslönerna. Arbetslöshetskommissionen kan utan tvivel påvisa, att nödhjälpsarbetslönerna på vissa platser ha uppgått till ungefär samma belopp som inom vissa industrigrenar. Bland annat ha ju, såvitt jag vet, sådana klagomål förekommit från industriidkare på en plats nere i västra Sverige, klagomål över att de nuvarande nöd-

hjälparsarbetslönerna uppginge till belopp, som icke längre svarade mot de löner, som betalades inom industrien. Men den industri, det här är fråga om, är textilindustrien, och den har alltid — det tror jag vi alla kunna vara överens om — betalat löner, som ställt dess arbetare på svältgränsen. Om det nu från en enstaka plats kommer en sådan anmälan till arbetslöshetskommissionen, så är det klart, att detta icke får ge arbetslöshetskommissionen anledning att genast draga in understödet, eller rättare sagt, minska lönen för nödhjälpsarbetet. Ty på de flesta ställena är nog förhållandet det, att arbetslönerna vid nödhjälpsarbeten ligga väsentligt under de löner, som i allmänhet utbetalas inom industrien och näringslivet. Nu kan jag förstå, att ute på landet den lägsta lönen för nödhjälpsarbeten bättre räcker till än fallet är i städerna. Enligt vad som upplyses i den kungl. propositionen är det så, att när det utföres nödhjälpsarbete på landet, har det så ordnats, att arbetarna kunna få kost på platsen för 2 kr. om dagen. Nå, denna kost för 2 kr. om dagen är naturligtvis en fördel. Dessutom är det ju så, att de, som bo på landet, kanske icke långt från arbetsplatsen, ändå ha bättre tillfälle att få billigare levnadskostnader, och detta gör, att den mindre lönen där mera motsvarar vad som kan anses rimligt och riktigt. Så är ju icke förhållandet i städerna, där arbetet kanske pågår utanför staden och arbetarna icke erhålla någon kost, utan där de medtaga mat på morgonen, när de resa ut till arbetet, så att det räcker för hela dagen. Detta betyder, att de pengar, som dessa få i arbetslön, för dem äro av mycket mindre värde än för de arbetare, som bo ute på landet och som kunna förskaffa sig billigare livsmedel. Därför tror jag icke det är riktigt, att man här så strängt yrkar på en nedsättning av dessa vid nödhjälpsarbete utgående löner. Utskottet har ju visserligen gått igenom denna sak grundligt, men jag tror det hade varit möjligt, att en meningarna inom ramen av motiveringen, så att även reservanterna hade kunnat bliva tillfredsställda. Ty om arbetslöshetskommissionen i motiveringen hade fått en uppmaning att se till, att överallt å de platser, där högre levnadskostnader råda, också högre avlöningssatser tillämpades, skulle därmed ofantligt mycket varit vunnet. Nu vill man ur denna motivering läsa ut, att riksdagen rent av skulle önska nedsätta lönerna och göra dem så låga som möjligt. Följden härav blir utan tvivel, att inom de arbetslösas led förbittring kommer att uppstå. Från de arbetslösas egen sida hava redan förut starka ansträngningar gjorts för att bringa upp lönerna. Det har rått en stark animositet mot skogssällskapets nödhjälpsarbeten, och denna animositet har kommit att lägga sig endast därför, att de gamla fackföreningarna uppmanat arbetarna att avstå från sådana företag som strejker och blockader, tills riksdagen hunnit pröva ärendet. Om man åtlytt denna uppmaning och väntat, har det varit därför, att man trott, att riksdagen skulle komma att giva ett direktiv, som skulle möjliggöra, att arbetslöshetskommissionen vid sina nödhjälpsarbeten skulle kunna komma upp utöver de nuvarande lönerna på platser, där sådant ansåges behöfligt. Jag fruktar emellertid för, att arbetslöshets-

*Anslag för
arbetslöshets-
bekämpande m. m.
(Forts.)*

Anslag för
arbetslöshe-
tens bekäm-
pande m. m.
(Forts.)

kommissionen av detta betänkande kommer att draga den slutsatsen, att riksdagen verkligen önskar pressa ned arbetslönerna för dessa nödhjälpsarbeten. Och om sådant även utläses av de arbetslösa, så kommer därigenom att skapas en social oro, som det skulle vara lyckligt att undvika i detta ögonblick. Det vill nämligen förefalla mig, som om vi hade tillräckligt med svårigheter ändå utan att göra uttalanden, som irriterar arbetarkretsarna och tvinga fram ett missnöje, som icke kan vara till gagn för samhället i dess helhet.

Det är också en annan sak, som något sammanhänger med detta. Medan man är mycket angelägen om att driva ned lönerna i fråga om nödhjälpsarbetet och få det så billigt som möjligt, vidtager man å andra sidan åtgärder, som icke äro ägnade att sänka levnadskostnaderna. Det är visserligen sant, att levnadskostnaderna sjunkit något under den tid, som gått, men om man ständigt vidtager åtgärder för att bibehålla allt vid det gamla, är det alldeles orimligt att försöka nedsätta arbetslönerna. Ty det finnes en gräns, under vilken man icke kan gå, om arbetarna skola kunna leva och upprätthålla sina fysiska och andliga krafter. Då jag hörde, att den förste ärade talaren var angelägen om, att arbetslönerna skulle bliva lägre än de för närvarande äro, kom jag att tänka på, huru samme talare ställde sig för en tid sedan, då det gällde tullar på livsmedel. Det kan icke vara rimligt, att man å ena sidan giver understöd för att upprätthålla livsmedelskostnaderna och å andra sidan försöker nedsätta arbetslönerna, så att dessa komma under, vad som är nödvändigt för att kunna leva.

Ja, herr talman, mycket skulle ännu kunna vara att tillägga i denna fråga, men då jag är övertygad om, att under den debatt, som här föres, så många olika meningar skola komma fram — det visade sig redan i utskottet — att det icke blir möjligt att kunna komma till något annat resultat än det, som utskottet kommit till, skall jag fatta mig kort. Ursprungligen hade jag tänkt att yrka återremiss för att finna en enighetslinje inom ramen av utskottets motivering, men jag förstod redan i utskottet under den diskussion, som där fördes, att detta var otänkbart, och det står även nu för mig klart, att det är otänkbart, att kammaren skulle gå med på en återremiss, som skulle kunna åstadkomma denna enighet. För min del måste jag beklaga, att någon enighet icke kunnat åstadkommas, och detta så mycket mera som jag tror, att om de olika partierna skulle kunna enas om någon punkt, så vore det om denna, som gäller en rent mänsklig och stor social fråga, utan vars lösning på ett tillfredsställande sätt vi tydligen komma att gå till mötes svåra förhållanden. Jag vill emellertid hoppas att när nästa proposition kommer, det blir möjligt att få denna enighet större än vad den är i dag. Det blir ju då ett nytt tillfälle för utskottet och även för riksdagen att pröva de linjer, som skola följas. Jag skulle önska detta, därför att jag icke tror, att det skulle vara lyckligt att göra denna fråga till en partifråga, till en stridsfråga de olika partierna emellan. I Göteborg har det varit så lyckligt, att alla partier enats om att göra denna fråga till vad den bör

vara, nämligen en rent mänsklig fråga, och man har där sökt se till, att lösa den i fullständigt samförstånd och på sådant sätt, att de arbetslösa därav kunde känna sig tillfredsställda. Jag har för närvarande intet yrkande att göra.

Anslag för arbetslöshetens bekämpande m. m.
(Forts.)

Herr Frändén: Herr greve och talman! Statsutskottets föreliggande betänkande ger mig såsom motionär anledning att upptaga kammarens tid under några få minuter.

Såsom huvudargument för sitt avstyrkande av min motion, vari jag hemställer, att av de 11 miljoner kronor, som Kungl. Maj:t äskat till arbetslöshetens bekämpande och lindrande av nöd, en summa av 5 miljoner kronor måtte ställas till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förfogande att av styrelsen användas i och för vägbyggnader och vägförbättringar, har utskottet i sin motivering framhållit, att för nödhjälpsarbetenas ledning måste anställas fackkunniga ingenjörer, vilka kunna påtaga sig ansvaret för arbetenas riktiga utförande ur teknisk synpunkt och att sådan ledning stode till skogssällskapets förfogande men däremot saknades hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Utskottet framhåller, att det icke åt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen kan anförtros uppgiften att planlägga och leda nödhjälpsarbetena, enär styrelsen icke skulle vara så organiserad, att den kunde fylla en sådan uppgift. För mig och säkerligen för många andra, som haft något att göra med statsunderstödda vägarbeten, äro dessa utskottets uttalanden helt visst av den beskaffenhet, att man har anledning att framför desamma sätta ett stort frågetecken.

Enligt den mångåriga erfarenhet, som jag vunnit, äger väg- och vattenbyggnadsstyrelsen säkerligen fullt kunniga och för övrigt praktiskt lämpliga tjänstemän i tillräckligt antal för övertagande av ledningen av ifrågakarande nödhjälpsarbeten. Om åt dessa tjänstemän anförtroddes berörda ledning, så kunde man ju i någon mån undvika att skapa och utöka nya ämbets- och tjänstemannaorganisationer — en omständighet, som, även den, borde beaktas av riksdagen.

Om frågan gällt att stödja och hjälpa den svaga arbetsledningen för statens järnvägar och kungl. telegrafverket för dess arbeten ute i landet, hade det helt visst förefunnits grundad anledning för utskottets uppgift, att förtroendet saknades då det ifrågasattes att lämna uppdrag, som krävde sakkunskap beträffande arbetsledningen.

Jag tillåter mig i sammanhang härmed påpeka, att enligt Kungl. Maj:ts proposition i ärendet till skogssällskapets statsarbetens förfogande icke för närvarande finnes tillräckligt antal för arbetsledningen behövliga, fackkunniga personer ens för de arbeten, som skogssällskapet hittills anförtrots. Vid sådant förhållande hade det varit av behovet påkallat att göra en uppdelning av nödhjälpsanslaget på sätt jag föreslagit och att skogssällskapets statsarbeten befriats från den del av anslaget, som jag i min motion påyrkat.

Jag ber att få meddela, att skogssällskapets statsarbeten icke med sin verksamhet varit norr om Dalälven, och det torde väl icke råda nå-

*Anslag för
arbetslöshets-
bekämpande m. m.*
(Forts.)

got tvivel om, att det i hela Norrland kommer att behöva inrättas nödhjälpsarbeten, åtminstone såsom det nu ser ut. Om nödhjälpsarbetena då skulle fördelas, så att säga över hela Norrland, så kan jag icke finna, huru det skulle kunna bli möjligt för skogssällskapets statsarbeten att rekrytera fram ett tillräckligt antal fackkunniga ingenjörer. I allmänhet är man av den uppfattning, att nödhjälpsarbetena i dessa landsändar böra omfatta väganläggningar och vägförbättringar.

Såsom av den kungl. propositionen framgår har skogssällskapets statsarbeten bland annat beslutat, att dagavlöningen skall utgå med 5 kr. och att ackordsförtjänsten skall få uppgå till 7 kr. och till 8 kr. å orter tillhörande den högsta dyrortsgruppen.

Väl hava statsmakterna i vårt land skaffat oss en begränsning ifråga om arbetstiden i åttatimmarslagen, men då denna lag diskuterades i denna kammare, framhölls det med skärpa från regeringsbanken, att om åttatimmarslagen förminskade arbetstiden, så skulle arbetsintensiteten genom den förkortade arbetstiden så mycket mera ökas. I förevarande fall framhålles såsom en förtjänst den anordningen, att arbetet jämväl vid ackordsarbeten icke får forceras utöver ett visst maximum.

Tro icke herrarna att arbetarna, om man bestämmer, att de, huru intensivt de än arbetade, icke kunna få mera än ett visst belopp i dagsinkomst, i detta fall 7 kr., under sådana förhållanden komma att spara på sina krafter. Däremot kan man vara förvissad om, att de icke behöva utträtta så synnerligen mycket för att komma i åtnjutande av den högsta bestämda avlöningen. Det är en väl erfaren sanning, att vi leva i reformernas tid, men att man öppet skulle vilja berömma sig av en slik reform, hade jag icke kunnat tänka mig.

Om nu skogssällskapets statsarbeten disponerar över fullt sakkunniga arbetsledare, så borde de äga förmåga att så lämpa ett ackordspris, att ingen omåttlig arbetsförtjänst därigenom uppstår utan att behöva bestämma att arbetaren under inga villkor får förtjäna mer än exempelvis 7 kr. per dag.

Som bekant är arbetsförmågan och viljan till arbete synnerligen ojämnt fördelad. Den ene utträttar ej sällan dubbelt så mycket som den andre, och därför bör han också få en högre betalning. Genom ifrågasvarande bestämmelse om en maximiinkomst å ackordsarbeten skulle en säker nivellering ifråga om arbetsprestationen åstadkommas, så att landet finge en arbetarstam av enhetlig inbördes förmåga att utträtta så litet som möjligt mot den högsta betalning. En sådan anordning tror jag redan är genomförd vid statens järnvägar och kungl. telegrafverket, men jag har icke kunnat finna, att detta är att rekommendera. Det klyftiga i denna vidunderliga tankegång tror jag nog att de väg- och vattenbyggare, som äro ute på distrikten, få svårt att begripa, och det lärer väl till stor del vara därför som de anses olämpliga att användas för dessa arbeten.

Herr greve och talman! Ehuru statsutskottets utlåtande är så nära enhälligt, vågar jag ändock yrka bifall till min motion.

Herr förste vice talmannen: Såsom de föregående ärade talarne redan sagt, är detta en svårlöst och komplicerad fråga. För dem, som icke varit i tillfälle att praktiskt handlägga arbetslöshetsproblemet, fordras det mycken ansträngning för att kunna sätta sig in i det samma. Det är icke svårt att tänka sig, huru de arbetslösa ha det ställt, hurudant det elände är, som träffar dem. Men å ena sidan växer arbetslösheten dag för dag — den har ökat betydligt sedan den kungl. propositionen avlämnades — och å andra sidan förstår var och en att de medel, som stå till buds för att hjälpa dessa tiotusentals arbetslösa, måste vara begränsade. Det är därför nödvändigt att ställa det så, att man med de pengar man kan förfoga över kan hjälpa så många som möjligt; det är klart, att av det stora antalet arbetslösa, som finnes, endast ett fåtal kan hjälpas.

Anslag för arbetslöshetens bekämpande m. m.
(Forts.)

Med avseende å själva utgångspunkten, själva principen, förefinnes ingen skiljaktighet mellan utskottets majoritet och reservanterna. Man bör lägga märke till, att även reservanterna betonat, att de löner, som skola utgå för nödhjälpsarbeten, böra vara lägre än lönerna på den allmänna arbetsmarknaden, och understöden böra av helt naturliga skäl vara lägre än lönerna. Huru går det nu till? Var och en vet, att det här endast är fråga om ofrivilligt arbetslösa. Då en arbetslös person vill ha arbete eller understöd, måste han vända sig till arbetsförmedlingen och där anhålla om arbete. Det är då givet, att arbetsförmedlingen i första hand söker att åt var och en anvisa det arbete, för vilket han anses lämpa sig. Vilja de arbetslösa icke taga emot det arbete, som erbjudes, bli de också helt naturligt uteslutna från understöd. Under sådana förhållanden förvånar det mig mycket, att den förste ärade talaren kunnat säga, att det för närvarande ännu råder en stor brist på arbetskrafter inom jordbruket. Enligt vad jag fått mig meddelat genom att sätta mig i förbindelse med dem, som representera arbetsförmedlingen, ha de icke precis samma uppfattning som den förste ärade talaren, vilken möjligen bibringats denna uppfattning på grund av enstaka fall i hans hemort. Det är alldeles klart, att, då sommaren nalkas, arbetskrafter komma att i stor utsträckning strömma till jordbruket. Det är också klart, att jordbrukare, som äro i behov av arbetare, vända sig till arbetsförmedlingen, och om sedan arbetslösa f. d. jordbruksarbetare komma dit och fråga efter arbete, är det sannolikt, att arbetsförmedlingen anvisar dem att taga anställning i jordbrukets tjänst. Vilja de icke antaga sådana anställning, gå de också miste om det intresse, som kommissionen under andra förhållanden skulle visa dem.

Som sagt, är det endast oförvällat arbetslösa, som här kunna komma ifråga till understöd, vilket också framgår av den kungl. propositionen. Med avseende å de löner, som under den gångna tiden utgivits och om vilka här varit så mycket tal, ber jag att få citera, vad som står i den kungl. propositionen. Det står där, att från och med den 1 januari 1921 skola tillämpas sådana lönesatser vid nödhjälpsarbeten — d. v. s. sådana arbeten, som anordnas av skogssällskapets statsarbeten — att dag-

*Anslag för
arbetslöshets-
bekämpande m. m.*
(Forts.)

lönen skall utgöra 5 kronor och att ackordsförtjänsten skall få uppgå högst till 7 kronor och till 8 kronor i orter, tillhörande högsta dyrortsgruppen. "Härtill kommer emellertid ett familjeunderstöd av 1 krona för hustru och 25 öre för barn pr dag, varjämte varje vid nödhjälpsarbete sysselsatt arbetslös tillhandahålles ett par vinterkängor och en ylletröja av svenska arméns modell till så rabatterat pris, att detta för en beräknad anställningstid av 8 veckor motsvarar ett tillgodonjutet belopp av 18 öre om dagen. Vid de fasta arbetsplatserna erhåller den arbetslöse kost och inkvartering för ett pris av 2 kronor om dagen, vilket åsamlar statsarbetena en beräknad merutgift av 1 krona pr dag och person. På de fasta arbetsplatserna tillkommer därjämte ersättning för sön- och helgdagar samt för res- och regndagar med 2 kronor per dag ävensom fria resor till arbetsplatsen samt fri läkarvård."

Det är vad som utgått. Det är således icke nakna 5 eller 7 kronor om dagen, som det här är fråga om, utan även andra förmåner, som komma till och i högst väsentlig grad höja avlöningen. Det har sagts mig, att en arbetare blott arbetar en kortare tid mot dagavlöning. Så snart han kommit något så när in i arbetet, lämnas honom ackordsarbete, och då kan han, som sagt, komma upp till en arbetsförtjänst av 7 kr. pr dag jämte alla andra förmåner.

Nu har Kungl. Maj:t för sin del accepterat dessa villkor fortfarande och utskottet har intet invänt däremot. Man har ifråga härom ju blott att uttala sig om de allmänna grunderna; man kan ju icke gå in i en massa detaljer. Då denna fråga antagligen kommer att vara aktuell hela detta år ända tills riksdagen nästa år sammanträtt, är det givet, att det måste överlämnas åt Kungl. Maj:t att giva de detaljbestämmelser, varav arbetslöshetskommissionen kan vara i behov för att kunna sköta sitt uppdrag, och majoriteten inom utskottet har ju instämt uti vad Kungl. Maj:t i detta fall sagt.

Det är som bekant så, att det i början uppstod en del strejker med anledning av lönerna för nödhjälpsarbetena, men dessa strejker hava nu, såsom det säges i den kungl. propositionen och såsom jag tror, att även departementschefen anförde i sitt uttalande till statsrådsprotokollet, upphört, och härav har man velat draga den slutsatsen, att dessa löner på det hela taget skulle vara väl avvägda. Den näst föregående ärade talaren sade, att orsaken till att strejkerna upphört skulle vara den, att fackföreningarna tidigare ingripit genom att uppmana arbetarna att ställa sig avvaktande, tills riksdagen fått tillfälle att säga sitt ord i frågan. Jag vågar ju icke bestrida detta, men jag kan å min sida hänvisa till den auktoritet, som ligger i de uttalanden, som kommit från arbetslöshetskommissionen och Kungl. Maj:t.

Nu har till allt detta kommit ännu ett plus i form av hyresbidrag, vilket skall utgå utöver dagavlöningen till vederbörande, som äro så kvalificerade, att de kunna få nödhjälpsarbete eller understöd, och i detta hyresbidrag innefattas icke endast hjälp till hyran utan även hjälp att underhålla försäkringar och eventuellt hjälp att betala ränta å inteck-

ningar, ifall man har ett eget hem. Allt detta är ett plus, som kommit till, och man har tänkt sig, att, då man under den tid som gått kunnat reda sig med anförda lönevillkor, det icke finnes någon anledning att nu giva, så att säga, ett påbröd på dessa, ty såsom ett sådant betraktar jag i alla fall det som reservanterna föreslagit. Det kan visserligen icke nekas, att på olika platser olika avlöningsvillkor gälla, beroende på om det är en plats, där det är dyrt eller billigt att leva. Men hittills har man nöjt sig med en enda avlöningsklass — vad som betalats vid ackordsarbeten i Stockholmstrakten och på en del andra ställen utgör ett rent undantag.

Nu föreslå reservanterna i likhet med herr Johanson i Stockholm i sin motion, att det skall finnas tre dyrortsgrupper ifråga om avlöningen, och den andre talaren i ordningen gjorde sig betydligt besvär med att plädera för detta förslag. Men man får det intrycket att, om man skall följa variationerna i den vägen, det behövs mycket mer än tre grupper, och man vet å andra sidan, att när det är fråga om löner till statstjänstemän, ortsgrupperna delas i långt flera än tre. Även om man skulle tänka sig, att reservanternas förslag skulle bifallas, så bleve det helt naturligt stora svårigheter att ordna denna sak. Det komme att uppstå spörsmål, som äro mycket svårlösta. En del arbetare hava flyttat från sin hemort till arbetsplatser, där nödhjälpsarbeten pågå. Huru skall man nu avlöna dessa arbetare, som komma från orter, där olika lönevillkor med avseende å dyrheten förefinnas? Skall man avlöna dem olika med hänsyn till de orter, varifrån de komma? Det är omöjligt att ordna denna sak. Om man tänker sig, att man skulle betala dem olika på olika fasta platser, om man t. ex. betalade en högre lön på s. k. dyrortsplatser, komme ju denna omständighet att verka därhän, att alla ville strömma dit, där de fingo bättre betalt, och arbetsledningen skulle därigenom få ganska svårt att ordna den naturliga fördelningen av de arbetslösa med hänsyn till de omständigheter, som densamma funne lämpliga för arbetenas rationella bedrivande. Jag tror således, att man gör klokt uti att även i detta avseende följa Kungl. Maj:ts, av utskottet tillstyrkta förslag.

Nu har här av den siste ärade talaren uppkastats en hel del olika spörsmål, som jag som hastigast skall beröra. Han har väckt en motion, däri han yrkar, att frågan om vägbyggandet skall överflyttas från skogssällskapets statsarbeten till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Han kritiserade det sätt, på vilket skogssällskapets statsarbeten var organiserat och, såvitt jag kunde följa honom, gjorde han sig skyldig till en liten motsägelse, då han först sade, att, om ledningen av dessa arbeten överflyttades på väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, skulle man kunna undvika att skapa nya ämbetsverk, men sedan i fortsättningen av sitt anförande sade, att skogssällskapets statsarbeten saknade tillräckliga krafter att sköta det arbete, som redan anförtratts åt detta organ. Såvitt jag kunnat sätta mig in i frågan, har arbetslöshetskommissionen bemödat sig om att så litet som möjligt av sin verksamhet göra något ämbetsverk, och

*Anslag för
arbetslöshets
bekämpande m. m.
(Forts.)*

*Anslag för
arbetslöshe-
tens bekäm-
pande m. m.*
(Forts.)

beträffande den förmåga skogssällskapets statsarbeten har att kunna sköta de uppgifter, som påvila detta organ, får jag säga, att i spetsen för arbetena stå fullt kvalificerade personer. Där finnes ingenjörer — man använder icke överkvalificerad arbetskraft — av den portée, som är nödvändig för de arbeten, som föreligga, och då den senaste ärade talar-
aren själv sade, att skogssällskapets statsarbeten icke gått norr om Dalälven med sin verksamhet, förmodar jag, att han icke har någon personlig erfarenhet av, huru denna verksamhet skötes. Skogssällskapets statsarbeten och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen arbeta i samförstånd med varandra. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen uppgör alla beräkningar, som behövas, och deras distriktstjänstemän användas även av denna organisation, skogssällskapets statsarbeten. Mellan denna organisation, skogssällskapets statsarbeten, och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen förefinnes ingen konflikt.

Nu är det ju så, att utgångspunkten för skogssällskapets statsarbeten måste vara en helt annan än när det är fråga om att på vanligt sätt anlägga vägar genom väghållningsdistrikten. Det är naturligt att när denna organisation, skogssällskapets nödhjulsarbeten, söker att få arbeten i gång, utgångspunkten för dessa arbeten är: föreligger det arbetslöshet och är det avsedda arbetet lämpligt för de arbetare, vi kunna disponera över? Sådana måste naturligtvis de synpunkter vara, från vilka man skall lösa en sådan här kombinerad fråga, som har en socialpolitisk innebörd, och man får icke se den ur samma synpunkter som väghållningsdistrikten anlägga ifråga om vägarbeten. Arbetena ha inte tillkommit för att åstadkomma vägar — vilket i och för sig är mycket bra — utan för att råda bot på arbetslösheten, och jag är övertygad om, att, om penningar överlåtas till väghållningsdistrikten, dessa distrikt skola anlägga helt andra synpunkter på denna sak än vad man är tvungen att göra vid skogssällskapets statsarbeten.

En ärad talare sade, att så många ansökningar om igångsättande av vägarbeten inkommit till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att det icke varit möjligt att bevilja dem alla. Detta är sant. Dock har jag mig bekant, att vid början av detta år såsom outtagna för väghållningsdistriktens räkning hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen inestodo 11,000 kronor. De voro inestående därför, att vederbörande väghållningsdistrikt på grund av de höga arbetslönerna icke velat sätta arbetet i gång. Här gäller det, med hänsyn till arbetslösheten, att omedelbart sätta arbetet i gång, och man kan icke härvidlag taga den hänsyn, som väghållningsdistrikten kunna göra.

Vad herr Ollas Ericsson anförde ligger således på en helt annan linje, än det här egentligen är fråga om.

Herr Lindblad nämnde, att han icke varit med vid den första justeringen av utlåtandet inom avdelningen, och han sade också, att utlåtandet gav intryck av, att man à tout prix ville pressa ned arbetslönerna vid skogssällskapets statsarbeten. Han hade hoppats, sade han, att denna fråga icke skulle bli en partipolitisk fråga utan en ren humanitär

fråga. Vid den förberedande överläggningen fick jag det intrycket, att denna fråga just betraktades som en ren humanitetsfråga, och jag hade ingen kännning av, att det var någon partipolitisk fråga. Om den ärade talaren icke var med vid den första justeringen, så var han dock i alla fall med vid den sista justeringen, och då gjordes verkligen några redaktionella förändringar av några uttryck, som han tyckte, att det var onödigt, att de stodo där. Att detta utlåtande skulle andas en önskan att pressa ned lönerna utan att det är rent nödvändigt, faller på sin egen orimlighet. Jag vädjar till var och en, som läst detta utlåtande, att här lämnas en fullmakt till arbetslöshetskommissionen att bedöma, huru den skall göra i det ena eller det andra fallet. Att vi icke uttryckt någon bestämd önskan i utlåtandet och att frågan icke behandlats som en partipolitisk fråga, vågar jag påstå. Det väckte därför överraskning, när under ärendets behandling i plenum representanterna för det socialdemokratiska partiet reserverade sig.

Anslag för arbetslöshetens bekämpande m. m.
(Forts.)

Nu säger man, att de stora massorna komma att bli irriterade, när de få läsa detta utlåtande. Jag vet icke, i vilken omfattning de komma att läsa utlåtandet, men jag tror, att de i alla fall skola förstå, att här göres allt vad som kan göras, åtminstone med de resurser, över vilka man har att förfoga. Detta är den egentliga kärnpunkten i utskottets utlåtande, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Herr Winberg: Innan jag går in på den anslagsfråga, som närmast föreligger till behandling, skall jag be att få säga några ord om arbetslöshetsspörsmålet såsom sådant. Jag vill i förbigående framhålla det något egendomliga i att, då en fråga av så pass stor betydelse, som jag anser den nu föreliggande vara, här behandlas, ett så stort antal av kammarens ledamöter icke är närvarande. Det vittnar just ej om något stort intresse för saken.

Vad så beträffar arbetslöshetsspörsmålet såsom sådant, skulle jag först vilja säga, att redan den omständigheten att vi vid upprepade tillfällen, och särskilt för närvarande, i mycket stor omfattning ha att räkna med något sådant som arbetslöshet, väl är den allvarligaste anklagelse gent emot det nuvarande samhällssystemet, som över huvud kan framställas. Det skulle vara mig synnerligen kärt, ifall de mest framstående försvararna av detta det bästa av alla samhällssystem verkligen kunde giva mig något svar, hur de över huvud se denna fråga — om man med österländsk fatalism resonerar så, att detta är något som man över huvud ej kan göra någonting åt: Allah har nu en gång så ordnat, och det kan man ej göra något åt. Det lär väl ändå icke vara möjligt att klarera saken med en så enkel utläggning. Ty under nuvarande förhållanden är det väl det mest orimliga i världen, att det ena 10,000-talet arbetare efter det andra, som vilja ha arbete, skola påtvingas arbetslöshet. Man talar ju annars om, hur absolut ofrånkomligt det är eller borde vara att åstadkomma den största möjliga kvantiteten produktivt arbete, på det att världen om möjligt måtte kunna reparera all den skada, som mänsklig galenskap i form av krig och annat under de senare åren haft att

*Anslag för
arbetslöshe-
tens bekäm-
pande m. m.*
(Forts.)

uppvisa. Men under allt detta utbreder sig arbetslösheten; för varje dag är det stora skaror, som bliva arbetslösa. Och det märkvärdiga är, att, när frågan om anslagsåtgärder i detta avseende föreligger till behandling i riksdagen, är det knappt en enda, som rör vid själva huvudspörsmålet. Man glider det varsamt förbi såsom ett obehagligt fenomen, som man ej vill vidröra, och man inskränker sig till att resonera om vad man i detta speciella fall skall göra för att i någon mån lindra verkningarna av de konsekvenser, som vår nuvarande samhällsordning har att uppvisa. Det vore väl ändå skäl att något se på den frågan, huruvida icke, efter alla de erfarenheter vi vunnit om denna olyckliga och fullständiga planlöshet i fråga om utnyttjandet av samhällets tillgängliga arbetskrafter, det kanske vore påkallat att allvarligen upptaga det spörsmålet: Kan ingenting göras för att för framtiden åstadkomma mer förnuftiga anordningar, så att dessa fullständiga omkastningar på detta område icke skola behöva förekomma så ofta och i så stor utsträckning som nu sker? Det spörsmålet synes mig minst lika viktigt och värt att upptagas till allvarlig behandling som alla andra mer palliativartade åtgärder, såsom ifråga om valutapolitiken och allt sådant, som vi ibland med synnerligen stort intresse behandla och som påstås utgöra det enda botemedlet mot den anarki, som råder på det ekonomiska området i hela världen. Jag skulle således vara tacksam, om bärarna av det nuvarande samhällssystemet möjligen ville upplysa mig om, huruvida man anser det fullkomligt omöjligt att komma ifrån dessa ohyggliga svårigheter, som omkastningen på det ekonomiska livets område nu gång på gång haft att uppvisa, och om det överstiger dessa politikernas förmåga över huvud att lösa detta problem. Eller är det möjligen så, att man visserligen erkänner dessa svårigheter, men att man varken kan eller vill ha bort dem, därför att detta i viss mån sammanhänger med den politik som föres? Man har visserligen ej sagt ut det direkt, men man kan läsa ut det från vissa håll, att man rent av anser som nyttigt, att det ibland inträffar en mer eller mindre genomgripande arbetslöshetsperiod, därför att man i annat fall riskerar, att arbetarklassen blir allt för pockande i sina anspråk. Jag vet av egen erfarenhet, att ingenting kan verka mer förlamande på dessa arbetarmassor än det, att de ställas inför utsikten till en längre eller kortare tvungen arbetslöshet. Jag misstänker emellertid, att man icke är så beredd eller villig att ingå på denna fråga.

Vad nu beträffar det närmast föreliggande spörsmålet om anslag för åtgärder till bekämpande av arbetslösheten eller lindrande av de svårigheter, som arbetslösheten medför, skulle jag först vilja säga, att jag naturligtvis förstår, hur ofantligt svårt det är med de trögt arbetande apparater, som vår nuvarande statsförvaltning har till sitt förfogande, att kunna inskrida tillräckligt hastigt och kraftigt, för att den hjälp, man syftar till, skall komma, innan det är för sent. Jag beklagar, att man ej hunnit längre i detta fall, än att nu först till riksdagens behandling föreligger *den första åtgärden* i detta avseende, och det i så begränsad omfattning. Vad som enligt min mening riksdagen först och mest grund-

ligt bort sysselsätta sig med, är frågan om, vilka åtgärder man kunde vidtaga för att i så god tid som möjligt råda bot på denna arbetslöshet.

Vidare skulle jag vilja säga, att det är ett något egendomligt förfaringssätt från statens sida, som kommit till synes under den senare tiden, då staten uppträtt som arbetsgivare. På alla håll beklagar man, att arbetslösheten griper omkring sig, och att man tyvärr ej kan tillräckligt verksamt inskrida mot densamma, därför att dessa förhållanden äro en följd av den slumppolitik, vi lida under på det ekonomiska området, i det att de enskilda arbetsgivarna utnyttja arbetskraften under sådana tidsperioder, när de kunna förtjäna på densamma, men däremot, när de ej längre kunna förtjäna, icke vilja ha ansvaret för arbetskraften utan stänga arbetsplatserna. När då arbetslöshet uppstår, och staten i någon mån skall inskrida för att hjälpa till att undanröja dessa missförhållanden, tycker man åtminstone, att staten, när den uppträder som arbetsgivare, ej skulle göra sig skyldig till fullkomligt samma oberäkneliga kastpolitik ifråga om arbetskraften, som på det privatekonomiska området gör sig gällande. Så är emellertid förhållandet. Under det staten vidtager åtgärder för att skaffa arbete åt en del arbetslösa, fortsätter den dag för dag och vecka efter vecka med att avskeda hundratals arbetare och det till och med sådana, som nått en relativt fast anställning, sålunda icke bara tillfälliga arbetskrafter. Det är en god illustration till talet om statens säkra kaka, som alltid ansetts liten men så mycket säkrare. Den säkerheten tycks nu vara borta. Nu är det alls icke min mening att göra gällande en sådan uppfattning, att staten i sina arbetsföretag skall sysselsätta det antal personer inom respektive områden, som där en gång anstälts, alldeles oavsett hur förhållandena utveckla sig, även om hela arbetarstammen ej behöves för detta arbete. Staten skall givetvis i varje fall, då den uppträder som praktisk arbetsgivare, icke använda flere arbetare, än som är nödvändigt för ett arbete. Men man kan fordra så pass mycket samarbete och kombination i fråga om statens verksamhet, att det för staten kan vara möjligt att till andra arbetsuppgifter överflytta arbetskrafter, som på grund av särskilda förhållanden inom vissa områden bliva överflödiga vid en given tidpunkt, och icke handla på så sätt, att den utan vidare kastar ut dem på arbetslöshetens fält, för att sedan nödgas vidtaga särskilda åtgärder för att skaffa arbete åt dessa arbetslösa, som staten själv bringat i denna ställning.

Här har riktats en del anmärkningar mot såväl det uttalande, som statsutskottet kommit med, som mot motiveringen för det anslagskrav som föreligger, och särskilt har man uppehållit sig vid den form för ledandet av detta arbete, som staten hittills använt sig av. Det gäller detta skogsvårdssällskap, som numera uppträder — jag har icke riktigt klart för mig om det är såsom en statens organisation eller i egenskap av entreprenör för utförandet av statens nödhjälpsarbeten, men i varje fall har denna institution i stora kretsar uppfattats som något slags halv-officiell välgörenhetsinrättning med mycket starkt privatkapitalistiskt inslag, en kombination, som det är mycket svårt att undersöka eller draga

*Anslag för
arbetslöshetens
bekämpande m. m.
(Forts.)*

*Anslag för
arbetslöshets-
kommissionens bekäm-
pande m. m.
(Forts.)*

ut den egentliga kontentan av. Jag kan ej vara lika bestämd i mitt uttalande som utskottet här är, när det säger, att detta sällskap och arbetslöshetskommissionen ha visat sig mycket väl hava avvägt de avlöningsförmåner, som fastställts för statens arbeten för arbetslöshetens bekämpande under skogsvårdssällskapets ledning. Det är att märka, mina herrar, att de löner, som nu gälla, fastställdes redan i slutet av förra året, när priserna voro uppe i det högsta läge, som vi bevittnat här i landet. Om förhållandena sedan dess möjligen utvecklats sig därhän, att det nu något bättre går ihop ifråga om prisförhållandena och lönernas fastställande, än vad det då gjorde, är det icke beroende på förutseende eller klok inblick från deras sida, som fastställt lönerna, utan det är beroende på utvecklingen på ett annat område, som dessa herrar icke haft inflytande på.

Jag måste också i likhet med en föregående talare på det bestämdaste vända mig mot åtgärden att fastställa en maximigräns, intill vilken ackordsförtjänsten får gå. Det förefaller mig vara så omotiverat, oklokt och ologiskt, att jag ej kan förstå, vilket motiv man haft. Man har möjligen utgått från, att man ännu i dag icke är mer skickad för att bedöma arbetsprestationerna, än vad man var i början, när ackordsarbetet infördes i vårt land på det industriella området, då man så att säga på höft tog till priserna ifråga om ackordsbetalningen. Men i övrigt måste man säga, att det är bra bakvänt, när man är så paniskt förskräckt för, att arbetarna skola utföra ett så stort kvantum arbete, att det möjligen kan komma att överskrida en viss, av denna institution som skälig ansedd maximigräns för ackordsavlöningen, nämligen 7 kronor. Man har alltid från arbetsgivarhåll här i landet klagat över, att arbetsprestationerna icke varit så högt uppdrivna. Men hur gör man på allra högsta håll? Jo, man framställer som något alldeles särskilt farligt, att arbetsprestationerna drivas upp så högt, att man kommer upp till en ackordsavlöning per dag, som överstiger 7 kronor. Jag måste säga, att även i det avseendet brister det alldeles ofantligt ifråga om den logik, man skulle använt sig av.

För övrigt har jag under hela den tid detta arbete under skogsvårdssällskapets egid pågått, fått den bestämda uppfattningen, att man genom mer eller mindre oklokt tillvägagångssätt tryckt en alltför tydlig stämpel av välgörenhet på den arbetshjälpen, man åstadkommer, och på den fordran, att arbetarna skola visa sig särskilt tacksamma för att de få arbete under en tid, då de — enligt vederbörandes mening — borde kunna arbeta nära nog för vilken lön som helst.

Jag skall ej ingå i vissa detaljer rörande det praktiska bedrivandet eller övervakandet av arbetena, mot vilket en hel del anmärkningar skulle kunna framställas. Men jag måste rikta mig mot denna grunduppfattning, att man vill nära nog förtjäna på arbetslösheten. Jag kan ej hjälpa, att, hur mycket man än bestrider från såväl det ena som det andra hållet, att här på något sätt, vare sig i utskottets utlåtande, i Kungl. Maj:ts proposition eller i det praktiska tillvägagångssätt, man använt på

detta område under den gångna tiden, skulle varit fråga om att utnyttja den tillgängliga arbetskraften så att säga indirekt i arbetsgivarnas intresse genom att för detta arbete pressa ned lönerna — det kan ej hjälpas, säger jag, hur mycket och hur kraftigt man än bestrider detta motiv, att därvidlag handlingar tala bättre än ord. Så länge de arbetslösa på grund av sin betryckta ställning tvingas att arbeta för vad de annars ansett vara underbetalning, kan aldrig bortresoneras det klara faktum, att detta utnyttjande av arbetskraften är ett indirekt arbete i arbetsgivarnas intresse. Det är det som jag menar, att svenska staten aldrig under några förhållanden borde inlåta sig på, särskilt icke under nuvarande, redan ändå tillräckligt tillspetsade förhållanden, då, såsom en föregående talare påpekat, en sådan åtgärd måste tolkas så, att man i första hand vill utnyttja de arbetslösa för att kunna nedpressa prisnivån, och då börja med arbetslönerna. Det är så mycket mer inkonsekvent, då man, såsom en föregående talare påpekade, samtidigt viltager åtgärder, som stå i fullständig motsats till de åtgärder, som avse att nedbringa prisnivån. Det är så mycket mer oegentligt, som det visat sig, att man å andra sidan står fullkomligt maktlös inför de kraftiga kapitalistiska sammanslutningar och trustbildningar, vilka det ej finnes någon möjlighet att få makt med och som föreskriva priser, som enligt nuvarande förhållanden äro oförsvarbara. Men därför att de behärska situationen på vissa områden, kunna de dekretera till sina minutförsäljare att i fortsättningen tillämpa dessa priser, oaktat priserna kunna sänkas betydligt, utan att det uppstår förlust. När man således å ena sidan från samhällets sida står fullkomligt maktlös ifråga om kraftåtgärders vidtagande på ett område, där dessa dock skulle betyda en allmän sänkning av prisnivån, då är det knappast staten värdigt att å andra sidan som i detta fall utnyttja de arbetslösa såsom ett medel att kraftigt nedbringa prisnivån.

Det har redan med anledning av en interpellation visats, huru i vissa delar av vårt land förhållandena äro alldeles särskilt tillspetsade, fullkomligt olidliga och för varje dag allt mer närma sig bristningspunkten, särskilt i de norrländska samhällena, där man från statens sida i stor utsträckning satt i gång arbeten, som sedan på grund av förhållandena måst avbrytas. Dessa samhällen äro fullständigt isolerade. De ha icke samma möjlighet att utjämna de svåra förhållandena, som finnas inom samhällen, som inte ha samma isolerade läge. I sådana samhällen måste särskilt kraftiga åtgärder vidtagas. Ty hur litet man än intresserar sig för arbetslöshetsfrågan som sådan, så mycket ha vi klart för oss, att ingenting kan vara mera ägnat att verka upprivande och tillspetsa situationen, än om stora arbetargrupper tvingas ända till förtvivlans brant, därför att de ej genom sitt arbete kunna åstadkomma sitt livsuppehälle.

Jag måste också vända mig mot en uppfattning, som utskottet gjort sig till tolk för och herr förste vice talmannen senast försvarade, nämligen att man försöker anlägga allt för stor uniformitet på denna fråga. Man söker i stort sett fastslå en löneställning, som visserligen i exoptio-

*Anslag för
arbetslöshets-
ens bekäm-
pande m. m.
(Forts.)*

*Anslag för
arbetslöshe-
tens bekäm-
pande m. m.*
(Forts.)

nella fall kan undergå en liten ändring, men i övrigt skall bliva gäl-
lande. Jag måste säga, att även häri ligger ett, om jag så får säga, alltför
ämbetsmannamässigt sätt att se det hela. Ty det är klart, att, skall man
åstadkomma något så när rättvisa, måste man taga hänsyn till *de pris-
förhållanden*, som existera på de olika platserna, och man kan icke lägga
denna fullständiga uniformitet över det hela utan att taga hänsyn till de
faktiska förhållandena. Jag skulle därför, i det läge frågan nu befin-
ner sig och med hänsyn till, att det nu endast är fråga om en första åtgär-
d av begränsad omfattning, som sedan skall följas av mera vid-
sträckta åtgärder, vilja framhålla vad som enligt min mening är den
första förutsättningen för att verkligen kunna uppnå vad man syftar att
uppnå, och detta icke bara när det gäller att utbetala ett visst samman-
lagt belopp i löner för de arbetslösa, utan ock — något som väl ingalunda
är oviktigt — när det gäller att åstadkomma största möjliga produktiva
resultat av det arbete, vartill dessa medel anslås. Jag håller före, att
vi tydligen stå inför en omfattande arbetslöshetsperiod som aldrig förr.
Vi veta ej, hur den kommer att utveckla sig; allt pekar på, att arbetslös-
heten ytterligare skall ökas. Vi veta ej heller, huruvida det prisfall, som
vi en tid bevittnat, skall hålla i sig, eller om det en vacker dag skall för-
bytas i uppåtgående priser. I alla fall anser jag denna fråga så pass
viktig, att staten verkligen borde åstadkomma ett alldeles särskilt, rent
tillfälligt, organ för att på lämpligt sätt ordna denna fråga under den
arbetslöshetsperiod, som är inne. Därvid borde staten icke anlägga allt-
för extremt byråkratiska former, utan låta denna verksamhet ske under
så smidiga former, att man har möjlighet att taga hänsyn till faktiskt
föreliggande förhållanden såväl ifråga om de olika orternas dyrhet som
ifråga om vad som kan och bör vidtagas för att det hela icke skall be-
höva försiggå under större friktion än vad i varje fall torde vara ofrån-
komligt.

Det var en talare här, som menade, att det, trots den stora arbets-
löshet, som nu anses föreligga, väl ändå ej kunde vara så illa ställt. Han
beklagade sig nämligen över, att det på jordbrukets område visat sig näs-
tan omöjligt att erhålla tillräcklig arbetskraft. Man har redan i någon
mån besvarat denna anmärkning, och för min del måste jag ju säga, att
det under normala förhållanden är så, att jordbruket för sin arbetskraft
ej kan lita på att få arbetare från industrien, ty för det första så växla
konjunkturerna på industriens område, och för det andra så har jag så
pass mycken praktisk erfarenhet av jordbruk, att jag vet, att man ej
med någon vidare fördel kan tillfälligt kasta in industriarbetare på jord-
brukets område och där på lämpligt sätt utnyttja deras arbetskraft. Om
det sålunda för närvarande är så, att man har svårt att skaffa arbets-
kraft inom jordbruket, måste det väl bero därpå, att böndernas egna
söner och döttrar och andra, som arbeta inom jordbruket, på senare ti-
den kastat sig in på andra områden, eller också därpå, att man från för-
äldramas sida velat, att de skulle intaga en något mera bemärkt ställning
i samhället, och därför velat giva dem högre undervisning för att göra

dem till tjänstemän o. s. v. Ty ej kan jag ändå tänka mig, att man från jordbrukets sida räknat på att vid tillfälliga behov i någon större utsträckning få sitt behov av arbetskraft tillgodosett genom att rent tillfälligt kasta in industriarbetare på detta område. För övrigt må det också ursäktas även en industriarbetare, som kanske har lärt sig ett visst yrke och arbetat i detta i hela sitt liv eller på en viss plats, om han ej i första taget, den första månaden han går arbetslös, kanske ej heller det första halvåret, är färdig att kasta sig in på ett helt och hållet nytt arbetsområde, där han ej ens vet, om han på ett fullt tillfredsställande sätt kan fylla de uppgifter eller krav, man ställer på arbetet på det området. Det synes mig därför, som om den där invändningen egentligen ej skulle vara så synnerligt mycket att hänga upp sig på. För övrigt måste jag instämma i vad herr Lindblad förut har sagt: det är verkligen ändå så, att den omständigheten, att man på senare tiden har åstadkommit relativt lugna arbetsförhållanden ifråga om de arbetare, som nu syselsätts under detta skogsvärdssällskaps ledning, dock är i stor utsträckning beroende därpå, att folket ute i bygderna nu går och inbillar sig, att riksdagen, när det gäller att behandla denna fråga, skall anlägga en mera folklig syn på densamma och skall taga mera hänsyn till även arbetarnas intressen och ställning — varvid jag nu tyvärr ifrågasätter, huruvida det är någon större skillnad mellan riksdagens, d. v. s. riksdagsmajoritetens uppfattning i det avseendet och vad som eljest brukar komma från Kungl. Maj:t, mer eller mindre ovidkommande, vilken politisk färg Kungl. Maj:t för tillfället har. Men det är i alla fall så, och jag lutar åt samma uppfattning, som den siste talaren här gjorde sig till tolk för, att i alla fall den rent principiella ställning, som utskottet härvidlag intagit, sannerligen ej kommer att gjuta något lugn över förhållandena, sådana de nu te sig på detta område.

Så framhöll herr förste vice talmannen, att utskottet ej gjort något för att giva arbetslöshetskommissionen direktiv för, hur man eventuellt skulle handla här under den närmaste framtiden ifråga om utförande av vad riksdagen avsett med beviljandet av detta anslag. Det må vara alldeles riktigt; men skola vi vara ärliga, så måste vi erkänna, att kan man över huvud taget utläsa något ur utskottets utlåtande ifråga om direktiv i en eller annan riktning, så gå dock dessa direktiv i den riktningen, att arbetslöshetskommissionen skall i första hand anse det angeläget vara att pressa ner lönerna under vad de äro nu och för den händelse någon ytterligare sänkning i prisförhållandena skulle komma till stånd. För min del skulle jag ha ansett det vara nödvändigt, att riksdagen givit betydligt klarare direktiv i detta avseende, dels genom att fastställa en minimigräns och en maximigräns mellan vilka löneförhållandena kunnat röra sig på de olika orterna, dels ock genom att fastställa en något större skala för reglerandet av lönerna, särskilt med hänsyn till dyrortsförhållandena, och inom de sålunda uppdragna marginalerna i dessa hänseende lämna rörelsefrihet för arbetslöshetskommissionen att med hänsyn tagen till de praktiska förhållandena i varje särskilt

*Anslag för
arbetslöshets-
kommissionens bekäm-
pande m. m.
(Forts.)*

*Anslag för
arbetslöshe-
tens bekäm-
pande m. m.*
(Forts.)

fall lämpa sig efter vad som för ögonblicket kunde anses vara mest rättvist och lämpligt. Så har man ej gjort, och jag är fortfarande av den uppfattningen, att om de riktlinjer, som man här kan utläsa ur utskottets utlåtande, bliva normerande för den verksamhet, som man nu går att i någon större omfattning upptaga, så kommer det sannerligen ej att leda till, att förhållandena på detta område bli så lugna och tillfredsställande, som man kanske väntat sig här. Det hade varit betydligt bättre, att riksdagen dels tagit litet mera allvarligt på denna sak, och då gått längre ifråga om anslagskrav, än vad som här föreslagits, och dels också dragit upp riktlinjer, så att ej ens misstanken på allvar hade kunnat hävdas, att man här indirekt vill på något sätt gå arbetsgivarnas ärenden eller vill utnyttja de arbetslösa som förtrupp, när det gäller nedpressning av prisförhållandena i vårt land. Under sådana förhållanden skulle det ha legat närmast till hands för mig, herr talman, att ansluta mig till den av reservanterna afgivna reservationen. Då emellertid även reservanterna godtagit de uttalanden i utskottets utlåtande, som jag för min del ej utan vidare kan underskriva, därför att de äro av rent principiell art och godkänna det förfaringssättet, att de arbetslöses arbetskraft skall utnyttjas för en lägre ersättning än som annars anses skälig, kan jag ej heller ansluta mig till deras yrkande, varför jag för min del nödgas avstå från att göra något yrkande alls. Skulle det emellertid bli votering mellan utskottets och reservanternas förslag, kommer jag naturligtvis att lägga min röst för det senare.

Herr Nilsson, Johan, i Skottlandshus: Herr talman! Det torde ej råda delade meningar om att statsmakterna måste ovillkorligen sträva efter att försöka avhjälpa de värsta svårigheterna, de värsta följderna av den stora arbetslöshet, som för närvarande råder i vårt land. Men även om man härutinnan är ense, så är det ju givet, att i en fråga av så stor räckvidd som denna meningarna kunna i någon mån gå isär därom, hur man skall avhjälpa missförhållandena, hur man mest praktiskt skall ordna för att försöka att med till buds stående medel avhjälpa de största svårigheterna. Jag tror, att man kan anse, att man är inne på de rätta vägarna, om man går de vägar, som man redan slagit in på, att man nämligen givetvis måste vid vissa tillfällen betala ut arbetslöshetsunderstöd direkt. Det anser jag för min del vara ofrånkomligt. Det är givet, att det finnes arbetare av den natur, att man ej gärna kan skicka dem över till andra arbetsområden, och givetvis kan det också inträffa, att det dröjer någon tid innan man kan ordna ett arbete, och man till följd därav måste under en övergångstid betala ut arbetslöshetsunderstöd direkt. Men givetvis bör man i minsta möjliga grad anlita den vägen. Man bör om möjligt skaffa de arbetslösa arbete, och jag vill då särskilt understryka, vad som också understrukits inom statsutskottet vid detta ärendes behandling, att man bör försöka sätta i gång arbeten, som äro av den natur, att de sysselsätta så mycken mänsklig arbetskraft som möjligt, och att man därvidlag bör försöka inrikta sig på sådana före-

tag, som man möjligen skulle ha velat sätta i gång, ifall tidsförhållandena varit sådana, att man ansett sig kunna göra det. Tydligt är, att man bör i första hand taga sådana företag, som böra komma till stånd inom den närmaste framtiden, och ordna arbetet så, att det ej behöver utföras mera brådskande än att man kan lita till de arbetslösa och så, att man ej är beroende av de eventuella åtgärder, som kunna uppstå från arbetarnes sida i form av strejker och sådant, varigenom de kunna försöka hindra arbetet. Det kan ej hjälpas, att man måste göra det på det sättet, och att det bör ordnas så, att arbetskostnaderna ej pressas upp, och vidare så, att omkostnaderna ej bli alltför stora, om det för längre tid blir nödvändigt att sörja för, att nöd och arbetslöshet i alltför stor utsträckning ej kommer att uppstå.

*Anslag för
arbetslös-
hettens bekäm-
pande m. m.
(Forts.)*

Men om man sålunda försöker på detta område ordna på bästa sätt, så är det tydligt, att man samtidigt får tillse, att man ej därvid konkurrerar om arbetskraften med andra näringar, som äro i behov av densamma. Nu har visserligen understrukits, att man betalar för litet, och att man bör akta sig för att betala för litet, men å andra sidan kan man ju påvisa, att arbetslönerna äro så pass tilltagna, att om man jämför dem med jordbrukets, de stå över vad jordbruksarbetarne för närvarande ha. Det säges visserligen, att man ej kan skicka ut industriarbetare till jordbruket, och det kan i viss mån vara sanning, men jag vågar med bestämdhet hävda den satsen, att det finnes en mycket stor procent av dem, som övergått till industrien på de senare åren, som ej varit i industriens tjänst längre, än att de mycket väl böra kunna gå tillbaka till jordbruket, varmed de kort tid förut varit sysselsatta. Och om man jämför de priser, som anföras i den kungl. propositionen såsom utbetalade i december månad sistlidet år, så uppgives, att dessa priser voro 8,65 kr. per dag. Samtidigt åtnjöto lantarbetarne en avlöning av 92 öre per timme, vilket gör 7,36 kr. per dag. Denna timlön åtnjöto de, då de ej kommo i åtnjutande av några naturaförmåner. Skulle sådana tillkomma dem, då åtnjöto de mindre kontant timpenning. Vidare upplyses, att från och med den 1 januari skulle tillämpas följande lönesatser. Först och främst skulle daglönen kunna uppgå till 8 kr. vid ackordsarbete. Hustrun åtnjuter härjämte understöd av en krona per dag, och för varje barn utbetalas ett bidrag av 25 öre. Om sådant bidrag utgår för en familj med fyra barn, vilket antal icke alls är ovanligt, så gör det ju för barnen en krona. Dessutom åtnjuta arbetslösa, som anställas i de arbeten, som ordnas av skogssällskapet, vissa fria klädespersedlar. Den förmånen upptaxeras till 18 öre per dag. Vidare åtnjuta de kost m. m., varpå göres en förlust av en krona per dag, som kommer dem till godo. Dessutom ha de ersättning för söndagar och regndagar med 2 kr. per dag, vilket ingalunda någon lantarbetare får, och om man taxerar detta till 32 öre per dag, så blir deras avlöning 11,50 kr. per dag såsom maximum och såsom minimum 8,50 kr. per dag. Denna avlöning åtnjuta de med en arbetstid av 8 timmar per dag. Arbetsrådet har nämligen dekretat, att arbetslösa, som skickas ut till arbe-

*Anslag för
arbetslöshe-
tens bekäm-
pande m. m.*
(Forts.)

ten, fullt jämförliga med jordbruket, i allt fall ej få arbeta mer än 8 timmar. Nu vill jag ju ej förneka, att skall man någonstades tillämpa 8 timmars arbetsdag, så kan det vara lämpligt att göra det i dylika arbeten, men vid jämförelse med vad lantarbetarne få i betalning så är tydligt, att om dessa skola komma upp till samma avlöning, de måste tillgripa den längre arbetstiden, som de ännu gudskelov ha rätt att tillämpa. Men om en lantarbetare skulle arbeta endast åtta timmar om dagen, så komme han ej upp till högre belopp än 7,36 kr. om dagen, vilket ju är betydligt under det minimibelopp, som den arbetslöse får, eller 8,50 kr. Lantarbetaren kan ju arbeta sina 10 timmar, och kommer då upp till 9,20 kr. om dagen, men då får han ju också prestera ett större arbete. Jag tror, att om man gör dessa jämförelser, så kan man ej underlåta att tycka, att man dock måste tillse, att man ej på detta sätt konkurrerar om arbetskraften med jordbruket, som att döma av rapporterna från arbetsförmedlingsanstalterna på sina håll ännu har brist på vissa slags jordbruksarbetare.

Man skall ju enligt den uppfattning, som den kungl. propositionen slagit in på, försöka leda in arbetarne så att säga på andra banor. Jag förmenar, att detta också är alldeles riktigt. Man bör naturligtvis undersöka, på vilka områden det finnes brist på arbetskraft, och försöka leda in arbetarne här, så att de få sysselsättning på dessa områden. Det finnes här uppgivet, att det lämnats understöd åt några ogifta arbeterskor, som bevistat utbildningskurser i hushållsarbete, sömnad m. m., och det förutsättes, att man även skulle kunna ordna kurser för manliga arbetslösa. Jag tror, att det är en alldeles riktig väg man sålunda slagit in på, men jag skulle vilja peka på, att det är nödvändigt att noga tillse, vilka områden man bör inrikta sig på, och att man ej för ensidigt anordnar dessa kurser. Vi ha en kategori, som ständigt skyltar med brist på arbetskraft, nämligen mjölkerskor. Skulle det ej vara värt att tänka på, att man kunde anordna kurser i mjölkning för att öva upp arbetslösa till att utföra detta nyttiga och nödvändiga arbete, så att de sedan kunde skickas ut på landet för att få platser som mjölkerskor. Såsom sådana tror jag, att de skulle få en ganska säker och tryggad utkomst.

Vidare finnes det ett annat område, på vilket man måste förvåna sig över att det ej gjorts någonting, och det är byggnadsområdet. Där förefinnes ju, som man torde ha erfarit litet varstans, ett tämligen ledsam samt förhållande. Arbetskostnaderna äro alldeles oskäligt uppdrivna, och enligt de uppgifter, som lämnats till byggnadsutskottet förliden riksdag, föreligger det en absolut brist på arbetskraft på detta område. Förhållandet var ju det, att vid kristidens början avstannade byggnadsarbetet. Man ledde in arbetarna på andra områden, och några nya yrkesarbetare inom byggnadsbranschen utbildades ej, och sedan ha fackföreningarna försökt att hålla tillbaka på alla möjliga sätt, så att man ej skulle kunna få tillräcklig arbetskraft på detta område. Jag tror, att det skulle vara synnerligen nyttigt, om man kunde på något sätt ordna

det så, att staten kunde själv ställa i gång byggnadsföretag. Kungl. Maj:t begärde i en proposition, som lades fram för riksdagen förlidet år, en särskild byggnadsnämnd, som möjligen skulle kunna ordna dylika arbeten. Detta avstyrktes visserligen av utskottet och riksdagen, men man pekade på, att man ju hade kasernebyggnadsnämnden såsom en redan färdig organisation, och man förutsatte, att när det skulle befinnas fördelaktigt, att staten själv satte i gång byggnadsföretag, denna organisation skulle kunna utvidgas och ombesörja sådana företag. Nu finnes det utan tvivel god tillgång på byggmästare, instruktörer, ingenjörer och dylika, som skulle kunna åtaga sig att leda och utföra dylika byggnadsföretag. Om dessa toge emot en del arbetare, som nu sakna sysselsättning och möjligen vore lämpliga att utbildas till byggnadsarbetare, och de under utbildningstiden finge avlöning enligt de här framlagda principerna, så skulle man kunna på det sättet få upp en ny byggnadsarbetarstam, som sannerligen vore ytterst behöflig. Det kan väl ej få gå för sig, att man låter den högre societeten inom byggnadsfackföreningarna för lång tid framåt hålla byggnadsverksamheten tillbaka. Det är alldeles nödvändigt, att något göres, och jag vet bestämt, att denna mening är allmänt utbredd även bland arbetarne, som naturligtvis få lida mest av de ofantligt höga byggnadskostnader, som vi för närvarande hava. Varje byggnadsföretag, som igångsättes, blir så pass dyrbart, att ingen får råd att bo i de nyuppförda husen. Jag skulle vilja anbefalla herr statsrådet och chefen för socialdepartementet att särskilt tänka på denna sak, så att någonting åtgöres och man får något bättre ordning i dessa förhållanden, som jag nu sist vidrört. Nu är det ett särskilt lämpligt tillfälle, då man har så mycket arbetskraft ledig, som skulle kunna ägna sig åt dessa förhållanden. Och jag tror, att man kan säga, att om man kunde göra någonting åt detta, så skulle man tillmötesgå en önskan, som herr Winberg uttalat, att man måtte skapa en ändring till det bättre av bestående natur.

Herr Lindblad erinrade, att samtidigt som man nu försöker i någon mån hålla omkostnaderna för arbetslöshetsavlöningarna nere, så har man vidtagit åtgärder för att hålla vissa priser uppe, genom beslut om tullsatser och dylikt. Men jag vill framhålla, att de kalkyler, som legat till grund för de pris, man tänkt sig på spannmålen, äro baserade på de avlöningar, som enligt vad jag nyss nämnde utgå till lantarbetarne; och då som vi veta ej hela förlusten får täckas, utan endast halva, måste ju detta bidra till, att priserna till jordbrukets arbetare ytterligare gå ned. När vi beslutade om sockerbetspriset vid denna riksdag, blev ju också resultatet där en nedpressning under det nuvarande. Alltså måste lantarbetarne bereda sig på att få i någon mån lägre betalt än de för närvarande ha.

Det förslag, som föreligger, och det beslut, som nu skall fattas, äro ju endast förberedande, då vi ju komma att få en ny proposition senare. Det blir naturligtvis då, vid slutet av riksdagen, fråga om att bevilja ännu större anslag. Och jag skulle vilja hoppas, att, när man skall be-

*Anslag för
arbetslöshets
bekämpande m. m.
(Forts.)*

Anslag för arbetslöshetens bekämpande m. m. sluta om anslag vid det senare tillfället, man då kan få några uttalanden om åtgärder i den riktning, som jag nu tillåtit mig peka på.
Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

(Forts.)

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 8 e. m.

Herr Nilsson, Gustaf: Herr talman, mina herrar! Den föregående ärade talaren yttrade bland annat i sitt anförande i fråga om byggnadskostnaderna, att om den högre byggnadsarbetaresocieteten finge fortsätta det ej vore önskvärt, att de finge fortsätta att hålla lönerna uppe längre. Jag vill som svar på detta säga, att det kan med lika skäl sägas, att om den högre jordbrukaresocieteten får fortsätta med sin påbörjade politik, med sina tullförhöjningar på spannmål och mjöl i första hand, så torde strävandena att få ned arbetslönerna för byggnadsarbetarne vara föfänga.

För min del fick jag ett starkt intryck av, att den skönmålning, som herr Johan Nilsson gjorde sig skyldig till, då han jämförde nödhjulsarbetarnes ställning med lantarbetarnes, var i mycket hög grad missvisande och felaktig. Förhållandena äro tyvärr ej sådana, att jämförelsen var riktig. Av de uttalanden, som han gjorde, fick jag det intrycket, att en nödhjulsarbetare vid skogssällskapets statsarbeten skulle i jämförelse med lantarbetarne ha det synnerligen förstklassigt ställt. Om jag ej hörde orätt så uppgav han en avlöning på 8 ända till 11 kronor, om man hade familj med 4 barn att försörja, och en lantarbetare stannade vid en dagslön av 8 kronor. I så fall kan man naturligtvis använda siffrorna på olika sätt, men å andra sidan kan man ej bortse från, att även om en familjeförsörjare kan få arbeten långt borta från sin hemort, när han kanske har fyra oförsörjda barn därhemma, så, även om man medräknar de mångomtalade kängorna och ylletröjorna, som gå igen oavbrutet, och som man alltså betraktar som en särdeles stor förmån, kommer man endast upp till 11 kronor vid ackordsarbete. Och då får man ändå ej förbise, att det är en väsentlig skillnad för denne person, som kanske skall tillryggalägga 10, 15 mil från sitt hemvist och som kanske bor i en stor stad. Man får komma ihåg, att dessa äro ofta sådana, som under industriell högkonjunktur och med den dyrtid, som rätt, varit sysselsatta vid verkstäder och arbetsplatser, där avlöningen med hänsyn till de levnadsförhållanden, som då existerade, med kronans ringa värde, varit uppe kanske i 12 à 15 kr. per dag. De ha därigenom blivit beskattade på ett helt annat sätt än förut varit fallet. vilket nu kommer efter, och de ha måst underkasta sig höga bostadshyror och även utgifter för sitt livsuppehälle av helt andra slag än landsbygdens befolkning, där man kan bo billigare och kan erhålla sina förnödenheter till ett fördelaktigare pris än vad dessa människor kunna, som nu blivit arbetslösa. Man måste komma ihåg, att det blir en väsentlig skillnad när man erbjudes arbete kanske 20 mil från hemorten mot en avlöning av 5 à 7 kronor om dagen och så kanske har en familj

därhemma med 4 barn, i vilket fall man visserligen kan få 11 kronor. Var och en förstär vad detta innebär, för dessa människor, som över huvud taget hittills med hänsyn till dyrtiden haft nått och jämnt så mycket, att de kunnat försörja sig och sin familj. Jag vill för min del betona den olikhet, som råder, när det gäller att behandla en sak som denna och vissa andra fall, där statsmakterna skolat vidtaga åtgärder. Jag minnes för några år sedan, när vi behandlade frågan om kronofogdetjänsternas indragning, hurusom från olika håll gjordes gällande, att man ej ens kunde begära, att dessa kronofogdar, genom riksdagens beslut skulle kunna tvingas att åtaga sig landsfogdetjänst i stället. Man ansåg finkänsligheten i denna sak böra drivas så långt, att riksdagen ryggade tillbaka för att kronofogdarne skulle bli landsfogdar och nödgas flytta från en stad till en annan. Denna finkänslighet, när det gällde människor, som fått sin anställning garanterad av staten genom fullmakt, känner man ej till när det gäller arbetslöshet för människor, som, säga vad man vill, i alla fall tjänat samhället på sitt sätt, och som ej kunna hjälpa, att de på grund av arbetslösheten blivit berövade sin arbetsförtjänst. I detta fall skulle jag vilja lägga kammarens medlemmar på hjärtat, att de ej må glömma, att de människor, som det här är fråga om, också äro människor, som utan eget förvållande blivit satta på bar backe. De äro dock kanske skickliga arbetare i sina yrken och fack, men de hava på grund av förhållandena, den internationella kris, som råder, blivit utan förtjänstmöjligheter. Ifråga om industrien, som under kriget i vissa fall tjänat avsevärda vinster, trots allt vad man sagt i motsatt riktning, kommer nog att under sommarens lopp av den utredning, som verkställes, åtminstone delvis visa sig, i vad avseende industrien under de 6 åren haft lysande konjunkurer, men industrien anser sig icke ha någon skyldighet, utan den dag, då beställningarna icke strömma in som förut, då stoppar man, och då bli arbetarne arbetslösa utan i många fall ens uppsägning. Det är därför, som statsmakterna nu böra vidtaga några åtgärder åtminstone för att skydda från den värsta nöden, och ändå söker man göra gällande, som den föregående talaren gjorde, att på arbetsförmedlingen finnes det så många anmälda platser, isynnerhet på jordbrukets område. Nu tvivlar man på att det finnes någon vidare stor arbetslöshet. Var och en, som sätter sig in i den saken, skall förstå, att på en arbetsförmedlingsanstalt det tillgår så, att det kommer en jordbrukare, som bor där i nejden, och talar om att, när vårsådden står för dörren, skulle han behöva en tre, fyra arbetare under en vecka. Ögonblickligen antecknas det då, att ett antal platser äro lediga. Så kommer det en annan och säger: "Jag behöver en jungfru, som kan mjölka. Jag behöver henne därför att min ordinarie mjölkerska blivit sjuk", eller dylikt. Det antecknas även såsom en ledig plats, men i verkligheten är det endast för tillfälliga saker, som man i många fall behöver folk, men ändå tager man sedan fram dessa

*Anslag för
arbetslöshetens
bekämpande m. m.
(Forts.)*

Anslag för arbetslöshetsbekämpande m. m. siffror för att visa bristen på arbetskraft på jordbrukets område, fastän det i verkligheten icke så är fallet.

(Forts.) Jag har för min del egentligen begärt ordet för att säga ett par ord om det sätt på vilket arbetslöshetsunderstödsverksamheten är ordnad. Jag har för min del med beklagande läst detta statsutskottsutlåtande i vad det gäller direktiven för arbetslöshetskommissionen och den motivering, som där anföres. Det förefaller mig såsom herr förste vice talmannen icke sett, att det var något direktiv, som man ifrån statsutskottets sida ville giva arbetslöshetskommissionen. I verkligheten är det så, att arbetslöshetskommissionen är den, som antagligen skrivit ihop dessa direktiv, och regeringen har lagt fram sina förslag i överensstämmelse med dessa. Sedan har statsutskottet i huvudsak godkänt dessa förslag utan nämnvärda förändringar av direktiven och så blir resultatet det, att verksamheten i huvudsak blir ordnad på det sätt, som kommissionen hittills fört verksamheten. På det sättet anser först regeringen och sedan statsutskottet, att allting är bra med undantag av i vissa fall, där man ytterligare skall försöka utvidga denna kommissions befogenhet utöver den befogenhet, som den hittills haft. Man får säga, vad man vill, om arbetslöshetskommissionen, men mitt intryck är, att dess speciella syn på arbetslöshetsproblemet icke överensstämmer med den syn, som man, om man anlägger mera sociala och vidhjärtade synpunkter, måste hava på denna fråga. Sålunda kan det icke bestridas, när man ser de praktiska verkningarna av de åtgärder, som kommissionen vidtagit, att dessa verkningar blivit synnerligen hårda, och särskilt har på senare tiden på sina håll kommissionens sätt att lägga sig i huruvida en kommun till sina nödhjälpsarbetare vill betala något extra bidrag av kommunernas egna medel eller icke, väckt uppmärksamhet. Jag såg ett sådant fall, som inträffade i Sundbyberg. Det är enligt mitt förmenande knappast riktigt, att man för de bidrag, som staten lämnar, skall på detta sätt försöka förhindra kommunerna från att hjälpa sina egna skattskyldiga med något litet bidrag. Men även ett andra fall! Jag vet, hur det går till i min hemort. Det kommer en tjänsteman ifrån denna kommission dit, han går igenom papperen på arbetsförmedlingsanstalten och upptäcker då, att det finns 100 man anmälda arbetslösa. Så upptäcker han, såsom föregående ärade talare sade, att det finns 20 platser lediga på jordbrukets område. Då meddelar han till arbetslöshetskommissionen utan något vidare, att det är 20 platser lediga någonstans, tag och bjud dessa 100 arbetare, som äro arbetslösa, dessa 20 lediga platser. Nu kan det vara så, att det är många av dessa, som hava arbetslöshetsunderstöd, och som, med hänsyn till att de hava familj, anse det omöjligt eller svårt att resa en 15—20 mil från hemorten för att där försörja sig själva och sina hemmavarande familjemedlemmar och betala hyra och skatter och annat. De räkna med, att det kanske alltid blir något, som står till buds där hemma för var och en, de vägra, och på så sätt expedieras de där 100 männen, som erbjudits dessa 20 platser men som icke velat hava dem, därför att villkoren varit alldeles

för dåliga och då blir man av med dem på det sättet. Det är ett sätt, som visserligen från statsverkets synpunkt kan synas bekvämt, ty man slipper utgiva något understöd, men hos de arbetslösa skapa sådana förhållanden allt annat än vänliga känslor, ty de förstå, att avsikten med nödhjälpsarbetet icke är att bereda dem fördel utan att använda detta som förevändning för att försöka få bort dem ifrån den understödmöjlighet, som de hittills hava haft på platsen. Och detta system kommer då endast att skapa missnöje. Detta är efter min mening ett exempel på en hårdhet, som jag här i dag vid behandlingen av denna fråga vill inlägga min protest emot.

Det är nämligen icke så, att man helt enkelt kan säga, att om arbetslösheten träffar till exempel en textilarbeterska, som har ett barn eller mor att försörja på den plats, där hon bor, att hon utan vidare skall, därför att skogssällskapet erbjuder henne att resa 20 mil från hemorten och utföra arbete där mot en liten daglön, ge sig iväg hals över huvud dit. Det kan i många fall vara så, att till och med då det gäller dessa människor, de understöd, det lilla som gives, är fullt befogat, och att det i många fall ändå kan vara till mera gagn och nytta för familjen och familjemedlemmarna och samhället också, ty man bör icke slita sönder de förbindelser, som dessa människor önska uppehålla med sin familj genom att låta dem resa långa vägar från hemorten och till arbetsplatsen mot en liten lön, som de erhålla där.

Då man ser dessa exempel på arbetslöshetskommissionens hittillsvarande verksamhet, att på detta sätt lägga sig i kommunernas befogenhet, och därtill nu ser, att utöver denna befogenhet, som den hittills haft, kommissionen skall enligt statsutskottets uppfattning, som återfinnes på sid. 6 i motiveringen i utskottets utlåtande, utrustas med den myndigheten, att de lokala arbetslöshetsorganen skola av kommissionen erhålla formligt tillstånd, innan de få igångsätta någon understödsverksamhet, så torde det, med den syn på saken, som arbetslöshetskommissionen har, åtminstone att döma av hittills gjorda erfarenheter och vidtagna åtgärder, bliva svårt att för flertalet kommuner få understödsverksamheten i gång, ty alltid kan man söka upp någon avlägsen vrå och hemställa till de arbetslösa att åtaga sig arbete där och på så sätt expediera dem, som icke vilja åtaga sig det, så att man slipper den här understödsverksamheten. För min del kan jag icke finna, att, för de bidrag staten skall lämna eller kan lämna, staten äger rätt att lägga sig alltför mycket i dessa ting och bestämma för en kommun, som dock får betala hälften av understödet, att man ifrån kommunens sida icke skulle få igångsätta någon understödsverksamhet utan att kommissionen här uppe först har givit sitt tillstånd. I den kommunala självständighetens namn måste jag hålla på att man icke på detta sätt utrustar en mindre organisation här i Stockholm, efter vad jag kan finna en mycket byråkratiskt styrd organisation, med en sådan befogenhet, som här ifrågasättes, utan nog måste väl ändå kommunerna bättre än denna organisation känna förhållandena på platsen och avgöra om behovet av under-

Anslag för
arbetslöshets-
bekämpande m. m.
(Forts.)

*Anslag för
arbetslöshe-
tens bekäm-
pande m. m.
(Forts.)*

stödsverksamhet föreligger och kunna undersöka de individuella fallen och se om i vissa fall understöd är att föredraga framför att skicka dem bort. Det kan man icke göra i Stockholm utan här ses kallblodigt och siffermässigt på det hela, och det är det, som gör, att man handlar så hårt mot dessa redan förut så styvmoderligt behandlade medborgare.

Jag har för min del velat säga, att kommissionens hittillsvarande åtgärder möjligen från statsverkets synpunkt kunna anses synnerligen bra, men om man ser dem ur de arbetslösas synpunkt, kan det icke hjälpas, att jag fått det starka intrycket av att kommissionens verksamhet över huvud taget kraftigast gått ut på att söka, som det heter, lindra samhällets utgifter utan hänsyn till om de arbetslösa lida nöd eller icke, d. v. s. man har gått ut ifrån att det är en naturlig sak, att dessa, som råkat ut för den olyckan att bli arbetslösa, skulle även ekonomiskt och i andra avseenden lida icke bara nöd utan den bittraste nöd, som tänkas kan.

Jag kan för min del, som representant för en klass, som på denna punkt måste hava anspråk att ställa på samhället, icke annat än vädja till riksdagens första kammare att se till vad som kan göras, åtminstone i understödsväg, d. v. s. i fråga om betalningen för nödhjälpsarbeten. De äro dock medborgare även de och när man ser, huru samhället tillåter människor att med full avlöning gå i det närmaste arbetslösa halva året — jag vill erinra om den svenska officers- och underofficerskåren, vad har den haft för egentlig sysselsättning under de senaste åren sedan världskriget tagit slut; de hava haft avlöning och till och med dyrtidstillägg, men ingen av de herrar, som nu stå för utskottets utlåtande, har vänt sig emot detta, utan de hava låtit oss, så länge vi kunna, offra miljoner efter miljoner för sådana ändamål — måste man säga: låt oss ej vara så njugga och så över huvud taget knussliga, då det gäller dessa av ofrivillig arbetslöshet drabbade medborgare.

Med anledning av det här sagda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av reservanterna avgivna reservationen.

Herr v o n S y d o w: Herr talman, mina herrar! I den förevarande frågan har jag i en motion framställt ett särskilt yrkande och jag ber att få yttra några ord därom.

Den verksamhet, som från det offentligas sida utövas för nödhjälpsarbeten åt arbetslösa, sker efter två linjer: dels utövas den av staten och dels utövas den i väsentlig omfattning av en del kommuner. Skall det vara något förnuft i det hela, synes det mig uppenbart, att denna verksamhet bör ske efter samma riktlinjer, vare sig den utövas av staten eller kommuner. Framför allt är det vid all sådan verksamhet av högsta vikt att tillse, att icke arbetslönerna för de arbetslösa bli för höga, att de icke bli högre än inom den privata verksamheten, ty är det så att det är fördelaktigare att vara arbetslös än att vara i arbete, är det uppenbart, att staten eller kommunen genom sina egna åtgöranden främjar och vidmakthåller arbetslösheten i stället för att hämma den.

Emellertid visar erfarenheten, att detta sker icke allenast i fall lönen för den arbetslöse är högre än för den i arbete varande, utan även i fall den är ungefär lika hög, endast något litet mindre. Det är nämligen i alla fall angenämare och bekvämare att vara i arbetslöshetsarbete, där arbetsintensiteten och disciplinen i regel är mindre än i det produktiva arbetet.

*Anslag för
arbetslöshe-
tens bekäm-
pande m. m.
(Forts.)*

För några år sedan besökte jag en stad i utlandet där frågan om verksamheten för arbetslöshetens bekämpande och om arbetslöshetsunderstöd var aktuell. Där utgavos mycket höga arbetslöshetsunderstöd dels av staten och dels av kommunen, tillsammans gingo de upp till över 90 procent av den regelmässiga inkomsten. Då var det en gång en arbetslös, som anmälde sig, han hänvisades till en arbetsgivare, som ville hava en sådan arbetare, och frågade först, vad lönen var. Arbetsgivaren sade, att den var t. ex. 65 kronor i veckan — beloppet är fingerat. Nej, sade den arbetslöse, jag vill icke arbeta för 5 kronor i veckan. Det var 65 kronor, sade arbetsgivaren. "Ja, men jag har 60 kronor i veckan såsom arbetslös", förklarade arbetaren, "och ni kan väl icke begära, att jag skall arbeta för 5 kronor en hel vecka. Det är fördelaktigare för mig att taga 60 kronor och vara arbetslös." — Det förefaller mig, att denne arbetare från sin egen uteslutande privata synpunkt resonerade rätt. — Om det varit en sträng kontroll, borde han, eftersom han vägrade att taga emot erbjudet arbete, hava gått miste om sitt understöd, men erfarenheten visar, att vid dylik kommunal verksamhet kontrollen icke är så sträng som den borde vara.

Se vi efter, mina herrar, hur det är ställt hos oss, så följes principen i detta avseende, efter vad det vill synas mig, i stort sett, av statens arbetslöshetskommission. Den har, såvitt jag vet, tagit skyldig hänsyn till nödvändigheten att rätt avväga arbetslönen. I den kungl. kungörelsen om arbetslöshetsunderstöd, som utfärdades i oktober månad förra året, utgår man ifrån att arbetslönen för dylika nödhjulsarbeten bör vara ungefär $\frac{2}{3}$ av den regelmässiga. Men om man ser efter, huru kommunerna gå till väga i detta avseende, skall man finna något helt annat. Det är lätt att taga några exempel.

I Malmö hava anordnats nödhjulsarbeten med en timlön för grovarbetare av 1 krona 65 öre. Denna timlön är högre än normal timlön för grovarbetare i Malmö, den senare torde ligga vid kronor 1 : 40 eller 1 : 50. Såsom förut är antytt är det alldeles givet att skall den arbetslöse förtjäna mera än den som är i arbete, så suges arbetskraften till arbetslöshetsgruppen, och arbetslösheten uppehålls på det sättet artificiellt, i stället för att verksamheten borde vara sådan, att den såvitt möjligt stävjade arbetslösheten.

Det finns också andra exempel. Det finnes en kommun i Stockholms närhet, som heter Nacka. Där beslöts, att kommunen skulle anordna arbeten för arbetslösa med en timlön av 1 krona 75 öre. Den timlönen är också högre än normal timlön för grovarbetare, som det här

*Anslag för
arbetslöshets-
bekämpande m. m.
(Forts.)*

är fråga om. Den normala timlönen torde vara kr. 1,50 eller 1,60 eller något sådant. Sedermera beslöts också, att till de kommunen tillhörande arbetarna, som arbetade vid skogssällskapets arbeten, skulle kommunen betala 3 kronor om dagen. Jag har emellertid hört, att detta senare beslut väntas bli ändrat, och ifråga om den högre timlönen har denna blivit nedsatt. Men det skedda visar, hur en kommun kan på egen hand vidtaga åtgärder, som absolut motverka hela den arbetslöshetspolitik, som från det allmännas sida måste föras. — Jag vill vidare anmärka, att den lön, som här i Stockholm betalas för nödhjälpsarbeten eller en krona 30 öre i timmen ligger över $\frac{2}{3}$ av den normala lönen för närvarande, men här är missförhållandet icke så flagrant, det vill jag gärna medgiva.

Nu har det syns mig att, när arbetslösheten har tagit sådana dimensioner, som den gjort, och är en sådan samhällsfara, som vi alla erkänna, att den är, så skulle man från det allmännas sida icke tåla, att kommunerna på detta sätt i oförstånd vidtaga åtgärder, som göra det onda värre. Därför har jag i min motion föreslagit, att det måtte föreskrivas, att ifall en kommun på detta sätt, genom att ge högre löner än som motsvarar $\frac{2}{3}$ av den normala lönen för dylika arbeten inom kommunen, handlar emot det allmännas intresse, denna kommun icke skall få del av det av staten meddelade arbetslöshetsanslaget. För ifrågasvarande, av kommunerna på egen hand anordnade nödhjälpsarbeten, få kommunerna icke någon ersättning av staten, men dessa kommuner utgiva i regel också kontant understöd och hyresbidrag till arbetslösa, och för dessa utgifter kunna de nu få del i anslaget. Statsutskottet har ställt sig förstående till de tankar, som ligga i min motion, men har i alla fall icke velat tillstyrka bifall till densamma. Det vill synas, att utskottet har farhåga att träda den kommunala självständigheten för nära. Utskottet säger, att då det gäller sådana arbeten, som utföras i enbart kommunal regi, näppeligen någon direkt inblandning från statlig myndighets sida torde kunna äga rum. Ja, det ärade statsutskottet får ursäkt mig, att det går över mitt förstånd att fatta, varför icke, när en kommun handlar alldeles direkt emot statens intresse i arbetslöshetsfrågan och genom okloka åtgärder främjar och ökar arbetslösheten — varför icke staten då skulle kunna förmena denna kommun att få del i det anslag, som från staten utgives till arbetslöshetens bekämpande.

Emellertid har utskottet också sagt, att med den ökade befogethet, som man nu vill medgiva arbetslöshetskommissionen, det torde vara troligt att i framtiden kommissionen skall kunna vidtaga sådana åtgärder, att missbruk i detta avseende undanröjas. Detta kan ju vara möjligt, och med hänsyn därtill skall jag icke hava något särskilt yrkande, men jag ber att enträget få vädja till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet, att ägna denna sak sin uppmärksamhet och se till att den befogethet, som arbetslöshetskommissionen lär få, verkligen blir utnyttjad därhän, att sådana missbruk, som det här är fråga om, icke vidare förekomma.

Det var några särskilda yttranden under diskussionen, som jag också tänkt säga några ord om.

En ärad talare yttrade, att de löner, som utbetalas av skogssällskapet för dess nödhjulsarbeten, äro för låga. Herr Nilsson i Skottlandshus har redan bemött detta på det sätt, att jag icke behöver tillägga något. Jag ber endast få bemärka, att när den ärade talaren yttrade, att dessa löner verkade nedsättande på lönerna i den enskilda industrien, så är detta något för den enskilda industrien absolut okänt.

Den siste ärade talaren hade också ett yttrande, som jag icke kan låta vara oemotsagt. Han fällde det uttalande, att inom industrien, ifall en arbetare icke vidare behövdes, denne genast avskedades. Ifall den ärade talaren kände till, i vilken stor omfattning under dessa tider industrien hållits uppe uteslutande för arbetarnas skull, så skulle den ärade talaren icke hava fällt detta yttrande. Om den ärade talaren hade sett, huru man på en mängd ställen för att slippa avskeda arbetarne arbetat med förlust till dess alla upptänkliga lager- och förrådsrum blivit fyllda, och man slutat först då det icke varit möjligt att lagra upp den färdiga produkten längre, så tror jag, att den ärade talaren hade yttrat sig i en annan riktning.

Emellertid finns det en punkt här, beträffande vilken jag måste medgiva, att den kritik, som riktats mot skogssällskapets arbeten, i vissa stycken är riktig, nämligen beträffande lönesättningen, särskilt ifråga om ackordslönerna. Nu är det, som herr Frändén och herr Winberg framhållit, så, att det är satt ett maximum för ackordsförtjänst av 7 kronor eller i undantagsfall 8 kronor per dag. Nu är maximigräns vid ackordslön egentligen ett oting och bör egentligen icke få förekomma, men man förstår att man vid dessa arbeten ansett sig böra fastställa ackord, och att detta är satt med hänsyn till att arbetskraften är mycket oskolad, då den kommer dit. Det är nämligen utomordentligt lindriga villkor uppsatta för ackordet så att, när arbetaren varit där några veckor, han mycket lätt kommer upp till maximibeloppet, 7 kronor. Då arbetarne arbetat 3 eller 4 timmar om dagen, hava de nått dit och hava intet intresse av att göra något vidare den dagen, och det göra de icke heller. De hava icke något annat intresse än att få dagen att gå, och den går, men den går utan någon nytta. Därför borde detta förhållande ändras så, att man satte en skälig timlönsbetalning för den tid då arbetarna äro oskolade, men sedan, när man fått skola arbetskraften, satte ett sådant ackord, att endast en skicklig och flitig arbetare, som anstränger sig, kan komma upp till det belopp man anser vara skäligt, 7 eller 8 kronor. Om det är en mycket skicklig arbetare, kan han komma högre, men gör han det, så är det endast en fördel. Så är det inom industrien. Om man t. ex. beräknat 10 kronor om dagen som normal förtjänst för en skicklig och flitig arbetare, kan en ovanligt skicklig ackordsarbetare på detta sätt komma upp till t. ex. 15 kronor, det är endast till fördel för honom och för arbetsgivaren.

Jag vågar kanske be, att herr statsrådet ville ägna detta någon upp-

*Anslag för
arbetslöshe-
tens bekäm-
pande m. m.
(Forts.)*

Anslag för
arbetslöshe-
tens bekäm-
pande m. m.
(Forts.)

märksamhet, ty det har varit klagomål över det sist berörda förhållan-
det, och jag tror nog, att en ändring vore önskvärd.

Herr greve och talman! Jag har i sakens nuvarande läge icke något
annat yrkande att framställa än om bifall till utskottets förslag.

Herr von Koch: Herr talman, mina herrar! Herr Winberg
begärde arbetslöshetskommissionens huvud på ett fat och ansåg sig vid
detta tillfälle böra rikta en ganska skarp kritik emot kommissionens
arbete. Detsamma upprepades sedermera i ett anförande av herr Gustaf
Nilsson från Kristianstad. Det var närmast med anledning av dessa
yttranden jag tillät mig begära ordet, men jag vill till en början säga,
att jag antager, att kammaren håller mig räkning för att jag icke upp-
tager den fråga, som herr Winberg sköt fram såsom den främsta, näm-
ligen om icke i framtiden en mera förnuftig anordning skulle kunna
vidtagas, så att man kunde *undvika* arbetslöshet.

Jag tror det är tillräckligt att konstatera, att den nu existerande ar-
betslösheten är en internationell företeelse, att man har att kämpa med
dessa svårigheter i alla länder, till och med i det land, som för herr Win-
berg antagligen står främst ifråga om produktionens anordnande, näm-
ligen Ryssland, där som bekant förhållandena ifråga om arbetslösheten
äro mera framträdande än i något annat land, såvitt jag vet.

Jag återgår emellertid till den praktiska fråga, som här föreligger.
Nu nämnde herr Winberg först, att denna frågas behandling har förse-
nats. Man hade hållit på med den i månadtal, och först nu stode den
inför sin lösning. — Denna kritik torde knappast rikta sig emot kommis-
sionens arbete, ty denna har arbetat ända sedan 1914. Under de tider,
då arbetslösheten varit svår, har den haft en betydande verksamhet. När
det varit högkonjunktur, har verksamheten varit latent. Under hela
denna vinter ha både kommissionen och de olika kommunala hjälporga-
nen varit i full verksamhet, de senare naturligtvis endast där det varit
av behovet påkallat.

Herr Winberg förklarade, att arbetslöshetskommissionen, detta sta-
tens organ för att bekämpa arbetslösheten, huvudsakligen tjänade pri-
vatkapitalistiska intressen. Dess uppgift vore att pressa ned lönenivån
genom att giva så små understöd och så små löner, som över huvud taget
vore möjligt. Han karakteriserade denna verksamhet såsom extrem
och byråkratisk, och han rekommenderade, att den borde avskaffas och
ersättas med en annan, statlig organisation. Samtidigt tillät han sig
säga, att han icke heller litade på riksdagsmajoritetens uppfattning i
dessa frågor, och sålunda kunde icke heller riksdagsmajoriteten och
naturligtvis icke heller regeringen — det framhöll han särskilt — ordna
denna sak på ett tillfredsställande sätt. Jag måste då säga, att det före-
föll, som om hela hans framställning utmynnade i en fullkomligt negativ
ståndpunkt, och han gjorde ju icke heller något som helst yrkande. Jag
tror emellertid, att i sammanhang med herr Winbergs klagan över kom-
missionens långsamma och byråkratiska arbete, det kan vara lämpligt att

be herr Winberg vara av den vänligheten, om han äger förmåga därtill, att inverka på de syndikalister, som under dessa månader försvårat och hämmat kommissionens arbete. Det är icke bara i Göteborgstrakten, utan på flera andra håll, som sådana okynnesstrejker igångsatts emot skogssällskapets statsarbeten; och då man särskilt talat om de norrbottiska förhållandena, vill jag nämna, att om där kommer att uppstå svårighet på grund av arbetets upphörande i vissa gruvor, det må ihågkommas, att där i alla fall funnits ordinarie arbeten, som skulle hava kunnat äga bestånd i detta ögonblick, om icke sedan månader tillbaka en syndikalistisk bojkottning av desamma ägt rum. Jag tror, att det vore en lämplig åtgärd från den ärade talarens sida, om han ville försöka undanröja det hinder, som nu föreligger för att ordna denna fråga på ett tillfredsställande sätt.

Det väckte min förvåning, då jag fick höra den kritik herr Gustaf Nilsson i Kristianstad riktade emot kommissionens arbete. Han klandrade exempelvis det förslag, som kommissionen framställt och Kungl. Majt tillstyrkt, nämligen att, innan understödsverksamheten på en ort begynner, tillstånd skall inhämtas av den centrala organisationen. Jag ber att få säga, att till grund för detta förslag ligger en lång praktisk erfarenhet. Vi hava funnit, att på sina håll understödsverksamhet igångsatts utan att något verkligt behov förelegat. Vi hava funnit, att åtskilliga åtgärder börjat vidtagas, utan att man inom den centrala myndigheten haft kännedom därom, detta, jämväl då det funnits arbetstillfällen i ganska stor utsträckning. Det är väl i alla fall en ganska rimlig begäran, att innan staten lämnar betydande bidrag till understödsverksamhet av detta slag, den centrala myndigheten skall känna till förhållandet och eventuellt kunna undersöka, om icke på en annan väg, nämligen genom beredande av arbete, arbetslösheten kan motverkas.

Herr Gustaf Nilsson framdrog en, som kanske många tyckte, upprörande skildring av hur man tvingade arbetslösa industriarbeterskor att lämna sin hemort för att på en trakt långt därifrån sysselsätta sig med arbete, fast de hemma hade personer, som de voro försörjningspliktiga för. Jag ber att därvidlag få nämna, att de olika kommunala organen i sina orter naturligtvis hava en viss diskretionsrätt vid dylika tillfällen. Förekommer det något sådant fall, att det är lämpligt och riktigt, att en kvinna, som t. ex. har försörjningsplikt mot barn eller föräldrar, bör få stanna hemma och icke förläggas till arbete på annan ort, är det de kommunala myndigheternas rättighet att ordna saken på detta sätt. Jag tror för övrigt, att det bland hjälpkommittéerna i regel finnes representanter för samma åskådning, som den ärade talaren företräder, vilka hava befogenhet att taga hänsyn även till dessa förhållanden.

Då herr Nilsson så skarpt klandrade, att man på en viss ort, från understödsverksamheten hade utestängt ett tjugotal arbeterskor, därför att det fanns arbete att få, som de icke ville hava, kan jag, då jag tror, att jag känner den plats herr Nilsson syftade på, icke neka mig, att för kammaren nämna, att på den orten funnos 295 platser för kvinn-

*Anslag för
arbetslöshets
bekämpande m. m.
(Forts.)*

*Anslag för
arbetslöshets-
bekämpande m. m.*
(Forts.)

liga arbetssökande. Var det då icke i alla fall lämpligt, att man skulle erbjuda arbete åt dessa tjugu personer och, dårest de icke ville taga emot ett arbete, som stod att få, neka dem understöd? Jag vädjar till kammaren, om icke detta är en riktig ståndpunkt och om man icke skulle alldeles komma ut på det sluttande planet, om man ginge på den linjen, att man icke erbjöde arbete, när sådant finnes.

Slutligen framhöll herr Gustaf Nilsson, att det skulle vara fullkomligt oriktigt att under vissa förhållanden indraga det statliga bidraget till en sådan arbetares familj, som är sysselsatt med nödhjälpsarbeten. Jag ber att få säga, att denna fråga varit aktuell i åtskilliga samhällen i närheten av Stockholm. Det har inträffat, exempelvis i Södertälje, att ett ordinarie arbete, som erbjudits av en statsmyndighet, icke varit förmånligare utan tvärtom mindre förmånligt än det arbete, som ordnats som nödhjälpsarbete, detta beroende därpå, att vederbörande kommun till den lön, som lämnats, lagt ett särskilt bidrag, som man icke förutsett. Det är väl lämpligt under sådana förhållanden, att den centrala myndigheten, då lönerna för nödhjälpsarbetena bliva större än för ordinarie arbeten, har rättighet att påyrka, att kommunen indrar sitt bidrag, och att om så icke sker, den centrala myndigheten i stället indrar det bidrag, som förut lämnats från staten. Jag tycker, att det är en fullkomligt riktigt och nödvändig åtgärd, och har svårt att förstå, att man kan klandra densamma.

Det är naturligtvis ganska svårt för ett statligt organ att kunna ordna en verksamhet som denna på ett fullkomligt tillfredsställande sätt, när man hör, att det finnes så ofantligt olika synpunkter på hela frågan. Det är icke alls min mening att påstå, att arbetslöshetskommissionen kunnat träffa det rätta alltigenom — allt mänskligt är ju ofullkomligt. Och det är också helt naturligt, att kommissionen skall upptaga till prövning de förslag och nya uppslag, som komma fram under debatten i riksdagen. Men jag vill för min del såsom en ovärdig medlem av kommissionen säga, att detta tal om byråkrati och extrema ståndpunkter och privatkapitalistiska synpunkter, som från ett håll förts fram, förefaller mig utomordentligt — jag skulle nästan vilja säga — löjeväckande, när man som jag deltagit i detta arbete i många år och sett, hur man uteslutande går till det med tanke på att å ena sidan hjälpa de arbetslösa så mycket som möjligt, medan man å andra sidan även ser på statens finanser.

Jag är i den lyckliga belägenheten, att jag kan förstå både arbetarnas och i viss mån även lantmännens synpunkter på denna fråga. Jag har iakttagit med beundran, huru arbetarna burit arbetslöshetens börda under månader utan att klaga och utan att åstadkomma några obehagligheter för samhället i dess helhet. Jag känner också, att det är nödvändigt, att samhället gör vad det kan för att hjälpa dessa personer, som lida av en av de största olyckor, som kunna drabba någon i vårt samhälle, nämligen att vara arbetsvillig och hava arbetsförmåga, men icke hava möjlighet att försörja sig och sin familj eller förbättra dennas om-

ständigheter. Men å andra sidan måste jag säga mig, att jag även förstår den synpunkt, som exempelvis av herr Nilsson i Skottlandshus framfördes, att det är en stor fara, om dessa understöd och dessa nödhjälpslöner sättas så höga, att de kunna konkurrera med den privata verksamheten. Jag har själv sett på landet, huru lönerna för en del av dessa arbetare närma sig jordbruksarbetarnas och kanske även i något fall överstiga desamma, och det tror jag ändå, att vi äro på det klara med, att vi böra fasthålla vid den principen, att dessa löner och dessa understödsbelopp skola *understiga* vad som förekommer i det privata näringslivet.

*Anslag för
arbetslöshets-
ens bekäm-
pande m. m.
(Forts.)*

Nu kan det tyckas, som om det skulle vara den största arbetarvänlighet att höja dessa löner och understödsbelopp. Jag är av en motsatt åsikt. Jag tror, att det är ganska säkert, att om vi fastställa mycket höga belopp, så kommer det att dröja ytterligare en lång tid, innan vi kunna få i gång hela den privata verksamheten, och det äro vi väl alla överens om, att det är på denna väg vi i framtiden, åtminstone den överskådliga framtiden, skola kunna underhålla det stora antalet arbetsvilliga personer i vårt land.

Jag skall icke närmare ingå på frågan om *arbetslönerna*, då särskilt herr förste vice talmannen i sitt anförande på ett, som jag tror, klart och tydligt sätt visade, att det var ur praktisk synpunkt olämpligt att uppdeila orterna i några slags dyrortsgrupper. Denna uppdelning skulle, tror jag, skapa orättvisa och missnöje, som man sannerligen icke har någon anledning att framkalla i dessa tider.

Såsom jag har fattat utskottets yttrande, fastslås där icke, att kommissionen skall försöka pressa ned dessa arbetslöner à tout prix, utan det gives åt arbetslöshetskommissionen en möjlighet att ordna denna sak på ett praktiskt och lämpligt sätt. Det kan vara lämpligt i vissa trakter — jag tänker till exempel på Småland, där arbetslönerna nu äro mycket låga — att arbetslönerna sättas lägre än de nu äro, men förhållandena kunna vara helt annorlunda i Norrbotten, där levnadskostnaderna äro mycket större, och såvitt jag förstår är det visst icke arbetslöshetskommissionen obetaget att där höja lönerna på det sätt, som har skett i åtskilliga trakter här i närheten av Stockholm. Jag har sålunda fått den uppfattningen, att utskottsförslaget ingalunda binder kommissionen i den riktningen, att man med all makt skall pressa ned lönerna, utan det ger den möjlighet att förfara på mest lämpliga och praktiska sätt.

Vad särskilt *understödsbeloppen* beträffar, som ganska litet berörts i debatten, så skulle jag till en början vilja bestämt uttala mig mot det förslag reservanterna kommit med, att man skall bestämma, att staten skall betala två tredjedelar av understödet, och således frångå bestämmelsen om att stat och kommun skola betala lika belopp. Jag tror, att det icke finnes någon anledning att gå med på detta förslag, ty därigenom skulle faktiskt åtskilliga bärkraftiga kommuner i vårt land erhålla en hjälp från statens sida, som icke vore särdeles behöflig. Som det nu är, kan kommissionen, när det är fråga om en ganska svag kommun,

Anslag för
arbetslöshets-
underskottens bekäm-
pande m. m.
(Forts.)

lämna ett större bidrag än 50 %. Den kan till och med efter Kungl. Maj:ts tillstånd betala hela kostnaden för arbetslöshetsunderstödet. Detta har visserligen icke inträffat, men i vissa fattiga kommuner i Älvsborgs län har man betalat mellan 60 och 90 % av understödsbeloppet. Jag tror, att detta är en smidig och lämplig form att ordna det hela på, och jag tror icke, att det kan vara lämpligt att nu fastslå en annan princip.

Jag skulle också vilja säga, att de av reservanternas föreslagna understödsbeloppen innebära en väsentlig höjning. Jag tror, att om man vill vara rättvis, måste man erkänna, att de belopp, som nu lämnas, i alla fall icke äro så obetydliga. För en man, som är gift och har fyra barn, utgår understödet med 6 kronor 30 öre per dag. Har han arbete på daglön, utgår det med 7 kronor 30 öre, och har han arbete efter ackord, uppgår det till 9 kronor 35 öre. Naturligtvis äro beloppen väsentligt mycket större, när det är fråga om barnrika familjer. Understödet per dag uppgår sålunda till 9 kronor 10 öre, då arbetaren har åtta barn. I detta fall går understödet per vecka upp till 54 kronor 60 öre. Den ökning reservanternas föreslå är ganska betydande. För en man och hustru med två barn skulle det gå till 8 kronor 10 öre i stället för 4 kronor 90 öre, som för närvarande är fallet. Jag tror ändå, att det är lämpligt och riktigt att även taga hänsyn till statens ekonomiska möjligheter att lämna bidrag, i synnerhet som man icke vet, huru länge denna understödsverksamhet måste fortgå och vilka proportioner arbetslösheten tager.

Såsom saken nu ligger, tror jag, herr talman, att det rätta för kammarerna ur alla synpunkter är att ansluta sig till utskottets förslag. Jag medger, att herr Lindblad har alldeles rätt i att det hade varit önskligt, att denna fråga kunnat lösas i enighetens tecken. Det är onekligen nedslående, att man skall behöva i timmar debattera denna fråga om understödsbeloppen, när man i alla fall med undantag av ett par talare här dock är enig om själva principen, varpå det hela skall byggas. Men då nu i alla fall icke enighet kunnat nås i alla detaljer, är det ingenting annat att göra än att de, som hava skaffat sig en uppfattning i frågan, försöka föra det förslag igenom, som från deras synpunkt är det lämpliga, och då jag med den möjlighet jag kunnat få att blicka in i denna fråga kommit till den uppfattningen, att utskottsförslaget ovillkorligen har större företräden i stort sett och i längden än reservanternas förslag, så ber jag att få yrka bifall till detsamma.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman, mina herrar! Samtliga talare hava varit ense däri, att situationen för närvarande är synnerligen svår, och den uppfattningen har också jag. Jag vill emellertid säga, att vår regerings finanspolitik gentemot kommunerna nog också är en bidragande orsak till att situationen för ögonblicket är så bekymmersam. I höstas utsände regeringen ett cirkulär, där man uppmanade kommunerna till sparsamhet, och därom kan givetvis icke annat sägas än att det var klokt och lämpligt. Men samtidigt som regeringen

utsände det cirkuläret, åtstramades lånemöjligheterna för kommunerna, vilka alltså stodo utan möjlighet att anordna några arbeten. Vintern kom och arbetslösheten med den, och det enda råd, som arbetslöshetskommissionen den gången hade att giva kommunerna var: lämna arbete, lämna icke understöd! När då regeringen hade åtstramat krediten, så att det icke var möjligt att få arbeten i gång, förstår man ju, att situationen blev svår. Följden blev också, att arbetarna under den tiden sjönko till botten i elände.

Nu säger statsutskottet på ett ställe i utlåtandet, att arbetslösheten ytterligare har ökats, och uttalar önskvärdheten av att man ännu mera ägnar frågan sin uppmärksamhet samt att man bör söka få ännu flera arbeten i gång för att bekämpa arbetslösheten. Jag tycker, att i detta yttrande bör ligga en maning till regeringen att icke fortsätta med samma politik som förut gent emot låntagande kommuner. Ty det är alldeles uppenbart för alla, som hava följt med, att regeringen under det sista halvåret icke gjort annat än förhalat kommunernas lånefrågor. Man har icke avslagit, man har icke bifallit, man har helt enkelt sett på dem, lagt dem åt sidan, tagit fram dem vid ett annat tillfälle och fortsatt på detta sätt i det oändliga. Detta har gjort, att den verksamhet, som annars skulle hava kunnat bedrivas av kommunerna, helt och hållet nedlagts. Och jag vill säga, att dessa 28 miljoner kronor, som begäras i propositionen, äro en reflex av regeringens lånepolitik gent emot kommunerna. Jag tror, att det är nödvändigt, att regeringen slår in på andra vägar och beviljar lån till sådana ändamål, varigenom arbetsmöjligheter kunna skapas. Ty det är dock bättre att lämna arbete än att lämna hundratusentals kronor i understöd. Om kommunerna kunna igångsätta sina arbeten, skall detta icke oväsentligt lätta på statens börda.

I fråga om den lönepolitik, som arbetslöshetskommissionen har tilllämpat, kan jag icke avhålla mig från den anmärkningen, att den i ganska hög grad synes vara ett uttryck för vad de privata arbetsgivarna önska. Man kan mycket väl uppriktigt säga ifrån, att arbetsgivarintresset här ser som sin uppgift att söka förmå staten att gå före, då det gäller att reducera lönerna, så att man därefter lättare skall kunna göra detsamma på den privata arbetsmarknaden. Herr von Sydows tal innebar just en strävan i den riktningen, även om han sökte kläda det i andra ord. Men det är enligt min mening en oklok politik från statens sida att följa just dessa anvisningar, som lämnas från privat arbetsgivarhåll.

När det pågår underhandlingar om lönepolitiken mellan kommuner och arbetare och mellan staten och arbetare, få alltid arbetarna från kommunernas och statens sida det rådet: ni skola icke strejka; vi skola följa efter vad som sker på den privata arbetsmarknaden, och när lönenivån där höjes, skola vi kopiera överenskommelserna där, men vi vilja icke hava några strider. Det är en mycket allmänt utbredd mening, att denna princip bör följas av kommunerna och staten som arbetsgivare. Är det då en klok politik, att man i en nedgångstid skall försöka gå

Anslag för
arbetslöshe-
tens bekäm-
pande m. m.
(Forts.)

före, som många arbetsgivare och icke minst herr von Sydow vill. Jag anser den politiken vara oklok. Jag anser, att staten även i nedgångens dagar lugnt och behärskat bör följa vad som sker på den privata marknaden, och när man där har tagit ett steg i ena eller andra riktningen, bör staten komma efter, men att gå före skulle vara att övergiva den kloka politik, som jag förut har talat om, nämligen att staten alltid ställer sig i andra hand, låter striderna utkämpas inom det privata näringslivet och sedan kopierar de avtal och överenskommelser, som där bestämmas.

Herr von Sydow har här talat en hel del om sin motion. Jag får verkligen säga, att hela herr von Sydows motion är byggd på felaktig grund. Min ärade namne från Skottlandshus var inne på samma område, då han sade: staten skall tillämpa sådana löner, att det icke bedrivs någon konkurrens om arbetskraften med de privata arbetsgivarna. Nu berättade visserligen herr von Sydow om ett fall, där en arbetare var bjuden 65 kronor i veckan, men icke ville taga emot ett arbete med denna avlöning, därför att han hade 60 kronor i understöd, men detta var vad man kallar en "historia" och ingenting annat. Ty om den arbetare, som vägrat att taga anställning, varit känd av arbetsförmedlingen, så hade han icke fått något understöd vidare. Understödet hade helt enkelt indragits. Därmed hade han också varit utan arbetsinkomst.

Precis på samma sätt förhåller det sig med talet att staten genom höga löner konkurrerar med privatindustrien och drar arbetarna från denna. Det är icke så! Arbetaren får nämligen icke hava lämnat sin anställning på egen begäran, ty i så fall får han ingen hjälp av arbetsförmedlingen, varken understöd eller arbete. Den principen följes vid de flesta arbetsförmedlingsanstalter, vilket jag också anser vara riktigt. Vi antaga alltså, att han är arbetslös utan egen förskyllan. Han kommer till arbetsförmedlingsanstalten. Där får han anvisning på arbete eller, om man icke kan anvisa honom något sådant, understöd. Men om en vacker dag en enskild arbetsgivare anmäler, att han behöver så och så många arbetare, och denne arbetare vägrar att mottaga en sådan anställning, förlorar han understödet. När det förhåller sig så, undrar jag verkligen, om herr von Sydows tal om att staten konkurrerar håller streck. Staten konkurrerar ju icke alls, utan en arbetare, som anmält sig och icke tager emot det arbete han kan få, är utestängd från både understöd och arbete. Därmed är hela herr von Sydows motion reducerad till det värde den i själva verket har. Den är byggd på felaktig grund.

Sedan vill jag instämma i vad som sagts rörande ackordspriserna. Jag tänkte, att vi skulle slippa se en så efterbliven, omodern princip tillämpad som den arbetslöshetskommissionen här vill införa och som den ju för resten också tillämpat. För en del år sedan utsände verkligen staten till en del verkstäder i landet cirkulär, enligt vilka man fick gå till i Malmö, tror jag, 45 % över timlönen vid ackordsarbete, i Örebro, efter vad jag vill minnas, något högre och på ett tredje ställe icke mer än 35 % över timlönen. Vad är väl naturligare än att arbetaren,

när han förtjänt denna summa, icke bryr sig om att fortsätta arbetet vidare! Ett exempel, som jag har från en verkstad nere i Malmö, är tillräckligt belysande i det avseendet. En ingenjör vid den största mekaniska verkstad vi ha i Malmö, nämligen Kockums, har berättat för mig, att man där hade bestämt, att arbetarna vid ackordsarbete icke skulle få förtjäna mer än 50 % utöver timlönen. En dag, då denne ingenjör kom in på verkstaden, satt en arbetare sysslolös på sin svarv med armarna i kors och svängde med fötterna, som om det vore en mycket naturlig sak, att han skulle sitta där, när verksamheten pågick. Då ingenjören frågade honom, varför han satt där sysslolös, svarade han, att han nu hade förtjänat så mycket han hade rätt att förtjäna. Mera hade han inte lust att göra! Det är uppenbart, att det kommer att gå till så överallt, och därför får jag säga, att man icke annat än med beklagande kan se, att arbetslöshetskommissionen tagit upp en så omodern och allmänt fördömd princip att premiera fliten, som dess princip ju är.

*Anslag för
arbetslöshets-
bekämpande m. m.
(Forts.)*

Sedan har herr von Sydow tagit Malmö som ett exempel på oriktigheten av att betala högre löner än man enligt hans mening bör göra. Han sade, att det i Malmö betalas 1 krona 65 öre vid nödhjälpsarbetena. Det är alldeles riktigt. Men så tillägger han, att grovarbetarlönen i samhället är 1 krona 40 öre. Detta är felaktigt. Jag vet inte, varifrån herr von Sydow fått den uppgiften. Grovarbetarlönerna äro enligt avtal bestämda till 1 krona 85 öre, och kommunalarbetarnas lön per timme är 1 krona 65 öre. Man har ansett, att kommunalarbetaren icke borde hava mer än 1 krona 65 öre i timmen, därför att han har en del naturaförmåner, som böra motsvara skillnaden mellan 1 krona 65 öre och 1 krona 85 öre. När det nu gäller att igångsätta nödhjälpsarbeten, får den arbetare, som anställes vid dessa, avtalsenlig lön, nämligen 1 krona 65 öre, men han får icke den naturaförmån, som de andra kommunalarbetarna häva, och följaktligen är hans lön något mindre.

Nu riktade sig herr von Sydow häremot och sade, att just detta var ett bevis på att kommunen komme att konkurrera med enskilda arbetsgivare om arbetskraften. Jag har förut reducerat det påståendet till vad det är och vill dessutom meddela, att vi, för att ytterligare försäkra oss om att konkurrens icke skulle bliva möjlig, förkortade arbetsdagen med en tredjedel. Alltså får den här anställda arbetaren avsevärt mindre än han får inom den privata industrien. Nu kan ju någon fråga: men varför kunna de inte arbeta åtta timmar? Nej, vi ha kommit underfund med att den princip vi ha följt är synnerligen klok, därför att dessa vid sin nya sysselsättning ovana arbetare verkligen fylla sin uppgift på jämförelsevis kort tid och icke skulle utföra mera arbete under en längre arbetsdag, varför vi, om vi ökade arbetstiden och nedsatte timlönen, skulle få precis samma resultat som vi nu få med full timlön med förkortad arbetsdag.

Ja, herr talman, jag får till slut återkomma till vad jag talade om för en stund sedan, nämligen att arbetslöshetskommissionen tillämpar

*Anslag för
arbetslöshe-
tens bekäm-
pande m. m.*
(Forts.)

alla dessa löneprinciper med alltför stort hänsynstagande till vad privata arbetsgivare önska, och det anser jag olämpligt från statens sida. Staten bör i alla väder stå som mönsterarbetsgivaren. Vid uppåtgående konjunkturer bör den följa efter den privata marknaden, och i nedåtgående bör den icke frångå denna princip, även om den tillfälliga frestelsen skulle vara stor. Staten bör även då följa den privata marknaden.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Ericsson, Ollas: Herr greve och talman! Här vore mycket att säga med anledning av vad som framkommit under den förda diskussionen, men jag skall inskränka mig till att endast svara något på vad herr förste vice talmannen yttrade, då han vände sig mot mitt första anförande. Han drog i tvivelsmål, huruvida min uppfattning om arbetarbristen på jordbrukets område var riktig. Men jag kan säga honom, att jag kan visa svart på vitt på att mitt påstående var riktigt. Det var inte bara några sporadiska fall från min hemtrakt, som jag beskrev, utan jag har under samtal med kamrater från olika delar av landet från jordbrukarhåll fått samma uppgifter som dem jag framförde, och herr Nilsson i Skottlandshus har i debatten särskilt strukit under detsamma.

Sedan sade herr förste vice talmannen med anledning av vad jag yttrat om möjligheten att bereda arbetstillfällen genom att lämna en del av anslaget till vägarbeten, att denna fråga om att råda bot på arbetslösheten icke är samma sak som att sätta i gång arbeten för att bygga vägar på landet. Ja, jag må säga, att det var ett egendomligt yttrande. Nog vore det väl förvånande, om det icke skulle lätta arbetslösheten, ifall man sätter i gång arbeten. Visserligen sade han, och det har understrukits av andra talare, att industriarbetare icke äro kompetenta vare sig för jordbruksarbete eller sådana tunga arbeten som att bygga vägar, och det kan vara sant till en viss grad, att industriarbetare i allmänhet icke äro lämpliga därtill, men det är långt ifrån riktigt att säga det om alla. Under påskferierna uppehöll jag mig i Gävle några dagar, och där träffade jag en hel del arbetare, som kommo från skogarna i övre Dalarna och hade deltagit i arbetet där. Det var industriarbetare, som haft god förtjänst och mått bra av det arbetet, och det lät på deras tal som de önskade få fortsätta. Nu äro många sådana arbetare utan sysselsättning. Vore det då icke lämpligt, att de sattes till arbete för att bygga vägar?

Men då invänder herr förste vice talmannen, att detta icke låter sig göra, ty redan nu har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen 11 miljoner beviljade i statsbidrag för vägarbeten, och de ha inte kunnat användas. Det är emellertid en felaktig uppgift. Den är så till vida riktig, att dessa miljoner finnas till förfogande för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Men det är att märka, att av de 11 miljonerna hava först i år 5 miljoner beviljats särskilda vägbyggnader, och vad de andra 6 mil-

jonerna beträffar, avse de arbeten, som redan påbörjats och äro i full gång. Och då vill jag upplysa herr vice talmannen om att enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens instruktioner få några medel från dessa statsbidrag icke utlämnas, innan arbetena kommit i gång, och en tredjedel skall innehållas, till dess arbetet är avsynat. Det är följaktligen icke möjligt att lämna ut dem direkt på en gång. Men däremot är det på det sättet, som jag sade, att det ligger ansökningar inne för väg- och broarbeten, beräknade till en kostnad av 43 miljoner 800,000 kronor, och man väntar på att få göra någonting. Det finns vägdirektioner och vägstyrelser inom olika väghållningsdistrikt, som be om statsbidrag för att sätta i gång vägarbeten och därigenom även bereda arbetstillfällen åt arbetslösa. När det är på det sättet, så förefaller det mig som oriktigt att resonera så som herr förste vice talmannen, gjorde.

*Anslag för
arbetslöshe-
tens bekäm-
pande m. m.
(Forts.)*

Nu kunde jag vara frestad att yrka bifall till den av herr Frändén väckta motionen, men det är kanske små utsikter att vid detta tillfälle vinna något gehör för densamma. Men jag skulle ändå tro, att om kammaren ville giva den meningen litet större anslutning, skulle statsutskottet få anledning att ägna den sidan av saken mera uppmärksamhet, när utskottet går att behandla den proposition, som inom kort kommer före om beviljande av ännu större anslag för bekämpandet av arbetslösheten.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Vad det här närmast gäller, utskottets utlåtande eller reservationen vad motiveringen beträffar, är i själva verket huruvida riksdagen skall besluta arbetslöner för nödhjälpsarbetena *under* svältgränsen eller *på* svältgränsen. Reservanternas förslag innebär, att arbetslönerna för nödhjälpsarbetena skulle kunna hållas åtminstone på, kanske i någon mån en liten smula över svältgränsen, fastän det senare icke är troligt, under det att utskottets motivering otvetydigt innebär ett sänkande under svältgränsen av arbetslönerna för nödhjälpsarbetena på många platser inom olika dyrorter i vårt land. Det är denna lilla fråga jag skall be att få uppehålla mig vid med de få ord, som jag har att inlägga i debatten. Denna fråga synes mig nämligen vara den mest angelägna i denna debatt.

Från olika utgångspunkter ha nu herrar Ollas Ericsson, Johan Nilsson i Skottlandshus, förste vice talmannen och von Koch ansett, att det är ganska nyttigt att hålla en del av dessa arbetslöner under svältgränsen. Det är väl icke så underbart, att man icke i statsutskottet kunnat få någon enighet i fråga om den synpunkten. Här har från olika håll efterlysts denna önskade enighet, och jag kan också gå med på att det skulle hava varit önskligt, om riksdagen i enighetens tecken kunnat komma någon vart i denna fråga, men jag kan icke se, att man från arbetarhåll skulle lyckönska riksdagen till den enighet, som på detta sätt ginge ut över arbetarklassen.

Herr von Sydow anmärkte, att industrien blivit misshandlad genom ohemula beskyllningar, då den beskyllts för att avskeda sina arbetare,

*Anslag för
arbetslöshe-
tens bekäm-
pande m. m.
(Forts.)*

så fort arbetslöshet inträder. Han påvisade, att så visst icke för närvarande skedde eller tidigare skett i någon nämnvärd utsträckning under denna tid av arbetslöshet. Om han efter mitt förmenande i någon liten mån kan hava rätt på denna punkt, tyckte jag däremot, att det av herr Ollas Ericssons anförande redan från begynnelsen framgick, att om industrien på denna punkt finge stryk litet orättvist, så hade industrien, det svenska näringslivets ledning, dock gjort sig skyldig till så pass mycket, att det icke gjorde någonting. Av herr Ollas Ericssons första anförande framgick, att det i det nuvarande samhällssystemet förhåller sig på det sättet, att industrikapitalet tillåtes och speciellt under denna kris tillåtits att desorganisera arbetsmarknaden på ett sätt, som hade talarens stora och skarpa ogillande. Han påstod, att arbetskraften droges bort till tillfälliga företag, till jobbarföretag o. s. v. från delar av näringslivet, där den behövdes och hade sin uppgift att fylla. Och det tillåter den nuvarande samhällsordningen, och den gynnar till och med en sådan utveckling. Det är ju helt naturligt. Majoriteten i denna kammare, som utgöres av de båda borgerliga partierna, äro representanter för de klasser, som hava bestämt, att den ekonomiska utvecklingen skall vara grundad på en sådan basis, att den gynnar besittarna av kapital och jordbruk på löntagarnas och arbetarnas bekostnad, löntagarnas, som fingo en höjning av sina arbetslöner långt efter det att de på grund av den stigande dyrtiden först behövt det, arbetarnas, vilkas löner nu skola pressas ned för att hjälpa upp de andra samhällsklassernas ekonomi och för att hjälpa upp framför allt innehavarnas av industrikapital ekonomi.

Jag skall nu inte ge mig in på någon principdebatt — det får herr Winberg verkligen ursäktas mig — angående det socialistiska och kapitalistiska samhället och vad som från socialistiska principer här skulle vara att göra, och detta därför att, såsom jag inledningsvis påpekade, det här är fråga om att såvitt möjligt rädda stora grupper av arbetarklassen att komma *under* svältgränsen. Det är detta, som vi för närvarande måste koncentrera oss på. Jag kan således nöja mig med att ifrån den kapitalistiska samhällssynpunkten få rikta den vädjan till herrarna, som här hava makten, om det ändå icke från herrarnas egna synpunkter kan anses berättigat, att då näringslivet haft de goda åren, näringslivets representanter på företagsidan också hava skyldighet att hjälpa till, så att det icke blir rena svälten här i landet bland de samhällsgrupper, som i företagsarnas tjänst hava utnyttjats för utvinnande av stora vinster. Jag skulle ändå tro, att det nuvarande samhällssystemets försvarare icke kunna komma ifrån att detta är deras skyldighet. De kunna icke komma ifrån, att det är samhället fullkomligt ovärdigt att gentemot de besittningslösa handla på ett sådant sätt, att dessa senare utnyttjas under de goda tiderna för att sedan få svälta under de dåliga.

Herr von Koch anmärkte, att det är ganska naturligt och rimligt, att arbetslönerna för nödhjälpsarbetena hållas så lågt som möjligt, ty därigenom skulle industrien snabbare komma i gång och därigenom

skulle vinnas, att arbetslösheten snabbare tog slut. Jag får då säga, att detta utnyttjande av den svagaste samhällsklassen just för att vinna det målet icke precis är den rättfärdiga politik, som jag hade väntat från det hållet. — Herr Asplund visade på ett sätt, som ingen sökt komma ifrån, att svältgränsen i vårt land bör sättas ungefär vid en inkomst av 600 kronor år 1913. Han har också visat, att i vårt dyra fosterland, det dyraste fosterland, som för närvarande finnes i världen, komma arbetarna under svältgränsen på en lägre avlöning än mellan 5—7 kronor om dagen, utgående från nämnda gräns, 600 kronor år 1913. Han har just med denna sin kurva visat, varest gränsen går, och han har också visat, att genom sättandet av samma lön, 5 kronor om dagen, för alla orter, oavsett om de äro billigare orter eller dyrorter, komma alla de arbetare, som nödgas deltaga i detta nödhjälpsarbete på dyrorterna, under svältgränsen.

*Anslag för
arbetslöshets-
bekämpande m. m.
(I'orts.)*

Reservanterna anse, att i detta som i andra fall, då staten sökt reglera dyrtidshjälpen och då staten försökt reglera efter behovet, hänsyn bör tagas till om det är fråga om dyrort eller icke dyrort. Staten bör se till, att arbetarna icke komma avgjort under svältgränsen på dyrorter. Det är detta, som reservanterna utgå ifrån såsom en självklar sak.

Herr förste vice talmannen hade en del anmärkningar att göra mot reservanterna på denna punkt. Han anmärkte först, att det borde vara flera än tre grupper, om man skall gå den vägen. Jag skall ge herr förste vice talmannen rätt i att det nog kan så vara. Men jag skulle tro, att arbetslöshetskommissionen har utvägar att mellan 5—7 kronor om dagen söka jämka i det fallet, så att det möjligen kan bliva mer än tre grupper. Åtminstone kan det bliva så, när det kommer att bli fråga om ackordsarbete. Vidare frågade herr förste vice talmannen, om det var meningen att arbetarna på en dyrort skulle hava olika betalning, så att de, som skickades från en billigare ort, skulle hava mindre, och de, som bodde på dyrorten skulle hava mera. Nej, naturligtvis är detta aldrig reservanternas mening, och jag kan icke förstå, huru någonting sådant kan ur reservationen utläsas. Det är naturligtvis reservanternas mening, att det skall vara samma arbetslön på samma plats. Reservanterna hava därför icke förbisett att det då blir svårare för dem, som rest dit från en dyrort, men den saken är också tagen i betraktande med avseende å hyresbidrag och familjebidrag, som dock utgå på den dyrort, varifrån de komma. Slutligen anförde herr förste vice talmannen mot reservanterna, att om detta skulle vara meningen, skulle det bli en tillströmning av folk just till dyrorterna, som sökte dessa nödhjälpsarbeten. Det kan jag icke förstå. Dels har man ju resekostnaderna. Inte tror väl herr förste vice talmannen, att textilarbetarna från Västergötland resa till Porjus, därför att de få mera betalt på denna dyrare ort, och för övrigt är det ju så, att arbetarna äro skyldiga att taga det arbete, som kommissionen anvisar dem. De anmärkningar, som herr förste vice talmannen hade på denna punkt, kan jag därför icke tillmäta någon betydelse.

Anslag för
arbetslöshets-
bekämpande m. m.
(Forts.)

Det är ju helt naturligt, att reservanterna icke i något avseende hava avstått från sin principiella ståndpunkt vad beträffar det riktiga i fråga om statsunderstöd åt oförvårdad arbetslöshet. När det är fråga om sådan arbetslöshet, borde staten ovillkorligen se till, att denna arbetslöshet icke bestraffas genom svält och umbäranden på grund av lägre löner. Det är en sak för sig, att vi icke i vår reservation tagit upp en principstrid på denna punkt, men detta beror, herr Winberg, helt och hållet därpå, att vi äro fullt övertygade om att ingen skulle på något sätt kunna av reservationens lydelse finna, att vi vikit från den principen. Men vad som för oss varit viktigast — jag upprepar det — var att här måste tydligen alla krafter koncentreras på ett försök att rädda arbetarna från att komma *under* svältgränsen på många håll i vårt land. Det är detta, som reservationen avser, och eftersom det är det minsta reservanterna kunna begära, fanns det icke någon möjlighet för reservanterna att gå fram i enighet tillsammans med övriga medlemmar av utskottet. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Winberg: Endast ett par ord med anledning av de uttalanden, som förekommit här!

Herr von Koch gjorde gällande, att jag skulle hava begärt arbetslöshetskommissionens huvud på ett fat. Jag kan försäkra herr von Koch, att jag icke haft någon särskild anledning till detta eller någon användning för arbetslöshetskommissionens huvud. Jag trodde, att det tillräckligt tydligt framgick av mitt anförande, att jag icke skulle hava någon nytta av detta huvud. Det var för att framföra en del anmärkningar, som jag hade mot arbetslöshetskommissionens uppträdande, som jag yttrade mig i den riktning, jag gjorde. För övrigt vill jag säga, att jag tycker, att jag i detta avseende delat gracerna så rättvist som möjligt mellan arbetslöshetskommissionen, skogsvårdssällskapet, regeringen, statsutskottet och riksdagen, så att man icke kan säga, att jag var så absolut ensidig i detta avseende, att jag bara framhöll arbetslöshetskommissionen.

Sedan var det ytterligare ett par uttalanden av herr von Koch, som gåvo mig anledning till att säga ett par ord. Han hemställde till mig, att jag möjligen skulle kunna inverka på de elaka syndikalisterna, så att de icke skulle tillstålla strejker. Jag har ingen anledning att för ögonblicket blanda mig i den saken, ty jag tror, att det icke endast är syndikalisternas elakhet, som är anledning till att de strejka ibland, utan att det är en del åtgärder till och med från arbetslöshetskommissionens sida, som åstadkommit att de strejkat.

Vidare hade herr von Koch en uppgift beträffande Norrland, som jag särskilt vill bemöta, därför att jag för en tid sedan fick tillfälle att få en rätt så autentisk redogörelse för förhållandena där uppe. Jag skulle vilja råda herr von Koch att litet närmare studera okynnesstrejkerna i Norrland och deras inverkan på arbetslöshetstillståndet. Det var nämligen en deputation från Jukkasjärvi här för någon tid sedan, och

då framhöll man för denna deputation en del synpunkter om att det hade förekommit rena okynnesstreck, och man frågade deputationen, om dessa okynnesstreck icke inverkade på förhållandena där uppe. Emellertid kunde deputationen lämna en nöjaktig redogörelse för den saken. Det framgick då, att när det kom till kritan hela talet om okynnesstreck var fullkomligt gripet ur luften, och att den enda strejk, som under fjolåret förekommit på detta område, egentligen var föranledd av en arbetsledares synnerligen olämpliga uppträdande. När man undersöker saker och ting litet närmare, visar det sig sålunda, att det icke förhåller sig så, som man i hastigheten velat göra gällande.

*Anslag för
arbetslöshets-
bekämpande m. m.
(Forts.)*

Innan jag vänder mig mot herr von Sydow, vill jag säga ett ord till herr Oscar Olsson. Jag framställde en fråga till bärarna och försvaren av den nuvarande samhällsordningen beträffande arbetarspörsmålet. Det låter då onekligen litet lustigt, när herr Oscar Olsson kommer och säger, att jag får ursäkta honom, att han icke svarar på denna fråga. Anser sig då herr Oscar Olsson speciellt vara bärare av det nuvarande samhällssystemet?

Så skulle jag ytterligare vilja säga ett par ord med anledning av dels herr von Kochs allmänna uttalande, dels ock vad herr von Sydow talade om. Jag förstår fullkomligt den ståndpunkt, som herr von Sydow förfäktar. Det är ganska naturligt, till och med från min sida sett, att han förfäktar densamma. Jag är nämligen icke nog naiv att tro, att ledamoten av riksdagens första kammare von Sydow lämnar ordföranden i Svenska arbetsgivareföreningen von Sydow hemma, när han går till riksdagen. Jag förstår därför, att herr von Sydow måste förfäktade intressen, som hans miljö givetvis tvingar honom att göra. Vad jag däremot icke kan förstå är att riksdagen och arbetslöshetskommissionen samt en hel del andra institutioner i allt för stor utsträckning följa de anvisningar, som komma från herr von Sydow och som givetvis måste vara anvisningar till det privata arbetsgivarintressets fördel. När herr von Koch förvånade sig över mitt ampra uttalande om arbetslöshetskommissionen, så är det väl en ödets lek, att strax efteråt kom herr von Sydow och förklarade, att han för sin del i stort sett kunnat godkänna kommissionens ståndpunkt, då den sagt, att arbetslönerna borde utgå med två tredjedelar av lönerna på det privata arbetsområdet. Han förklarade samtidigt, att han med tacksamhet noterade, att statsutskottet visat förståelse för den synpunkt, som han framfört i sin motion. Herr von Koch får verkligen ursäkta att det icke är så märkvärdigt, om under sådana förhållanden den uppfattningen framkommer, att arbetslöshetskommissionen i större utsträckning, än herr von Koch och en del andra ledamöter kanske äro på det klara med, här verkligen följer ett direktiv från det privata arbetsgivarintressets sida. Det är så pass tydligt ådagalagt genom uttalanden och erkännanden från herr von Sydows sida, att jag icke vidare behöver uppehålla mig vid detta.

Herr von Sydow väddade varmt till statsrådet och chefen för socialdepartementet att taga hänsyn till vad han i sin motion framhållit. Det

Anslag för
arbetslöshe-
tens bekäm-
pande m. m.
(Forts.)

gick närmast ut på vad som i viss mån godkänts av arbetslöshetskommissionen, nämligen att en enskild kommun icke ens om den vill har rätt att göra ett litet tillägg till avlöningsförmånerna, ty då kommer kommunen att bli berövad sitt statsanslag. Herr von Sydow vädjade som sagt varmt till statsrådet i detta avseende. Jag har ingen särskild anledning att varmt vädja till statsrådet, men jag vill från min sida dock hemställa, att statsrådet måtte taga under noggrann prövning, huruvida det kan vara klokt att i den utsträckning som hittills skett eller i ännu högre utsträckning taga anvisningar i detta avseende från ett håll, som man aldrig kan komma ifrån, att det dock företräder det rena privata arbetsgivarintresset. Det gäller då, huruvida regeringen, riksdagen och arbetslöshetskommissionen skola i första hand tillgodose de intressen, som man vädjar för från den sidan eller om det är de arbetslösas och samhällets intressen, som i första hand skola tillgodoses.

Herr förste vice talmannen: Herr Oscar Olsson laborede med ett uttryck, som icke förut förekommit i diskussionen, nämligen svältgränsen, och han har om majoritetens utlåtande sagt, att vi skulle önska, att arbetarna hölles vid svältlöner. Efter den redogörelse jag redan lämnat för utskottets uppfattning, behöver jag icke påstå, att detta är en förvrängd tolkning av vad utskottet sagt. Jag anser mig därför icke behöva vidare ingå på någon polemik mot herr Oscar Olsson. Och jag vet icke, om hans anförande imponerade så ofantligt på kammaren. Men jag tror, att de, som vilja sätta sig in i denna fråga, skola få en annan uppfattning än den tolkning, som herr Oscar Olsson givit åt utskottets utlåtande.

Jag begärde ordet egentligen på grund av min vän herr Ollas Ericsons senaste anförande. Jag vill icke diskutera den frågan, huruvida det föreligger tillräcklig tillgång på jordbruksarbetare eller icke. Jag har dock hört mig för hos dem, som representera arbetsförmedlingen i detta avseende, och man hade där det intrycket, att det icke är den efterfrågan på jordbruksarbetare, som det förut varit. Jag fann det därför fullt naturligt, att jordbruket under sådana förhållanden skulle få vad det behövde. — Men det var i en annan fråga, som vi hade olika meningar, och han citerade mig där på ett sätt, som var nog så enkelt, nämligen att jag skulle hava sagt, att vägarbetena icke kunde vara till någon nytta mot arbetslösheten. Så har jag naturligtvis aldrig kunnat säga, ty det är ju klart, att det är gott, om en mängd arbetare kunna bliva sysselsatta med vägarbeten. Jag yttrade mig om *huru* vägarbetena skulle skötas. Han hade tänkt sig att av det anslag, som är begärt för arbetslöshetens bekämpande, så och så många miljoner skulle föras över till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för att denna styrelse därmed skulle sätta i gång dessa arbeten på vanligt sätt. Jag sade då, att som denna fråga ligger kan det icke ske på det sättet, utan det måste vara skogs-sällskapet, som med hänsyn till arbetslösheten och dylikt arrangerar vägarbeten på de platser, där det är lämpligt och behövt.

Så var det fråga om de 11 miljonerna, och där kanske vi icke hava någon meningsskiljaktighet. Jag inneslöt också i de 11 miljoner kronor, som vid början av detta år icke voro uttagna hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, de 5 miljoner kronor som under föregående års riksdag beviljades för år 1921. Det rörde sig naturligtvis icke om vad som beslutats i år. Då svarade herr Ollas Ericsson, att man redan beviljat för detta år, och han gav den förklaringen för att arbetena icke kommit i gång att man ansett kostnaderna vara för höga. Nu är detta en sak för sig, och jag tror fortfarande icke att det är lyckligt att sammanblanda vad som behöver göras för arbetslöshetens bekämpande genom vägarbeten med frågan om vägarbeten på vanligt sätt genom våghållningsdistrikten med anslag av staten, vilka naturligtvis komma fortare i gång i den mån de kunna göras för billigare kostnader.

*Anslag för
arbetslöshetens
bekämpande m. m.
(Forts.)*

Herr Olsson, Oscar: Jag har litet svårt att förstå herr förste vice talmannens indignation över mitt användande av uttrycket "svältgränsen". Jag fick den uppfattningen av herr Asplunds hela anförande, att denna gräns, som han beräknade till 600 kr. i årsinkomst år 1913, just enligt hans mening var en svältgräns. Den saken bör också ses något i belysning av det utskottsutlåtande, som herr Lamm förde talan för. Där står på sidan 7: "Ställningen är också i själva verket sådan, att lönerna vid skogssällskapets statsarbeten, vilka enligt utskottets uppfattning i början av året varit väl avvägda" etc. Den tabellen där uppe vid talarstolen är ritad efter ett index av 250, men i början av året var indexen 300. Då skulle svältgränsen stå åtminstone 15—17 procent över den här uppritade, och det kan alltså icke på något sätt, såvitt jag kan se, talas om överord, då jag kallat den gräns vi reserveranter hållit oss omkring för svältgränsen. Jag förstår icke, hur folk skall kunna leva på mindre inkomst än så.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, dels på bifall till vad utskottet i det föreliggande utlåtandet hemställt, dels på bifall till vad utskottet hemställt med den ändring, som föranleddes av godkännande av herr A. O. Frändéns i ämnet väckta motion, dels ock på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Bäckström m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen sig finna den första propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav och sedan till kontraproposition därvid antagits godkännande av herr Bäckströms m. fl. reservation, uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 80, röstar

Ja;

Anslag för
arbetslöshe-
tens bekäm-
pande m. m.
(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Bäckström m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;
Nej — 41.

Om statens
övertagande
av vissa ut-
gifter för
folkskolevä-
sendet m. m.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlå-
tande nr 19, i anledning av väckt motion angående utredning rörande
statens övertagande av utgifterna till löner åt lärarna vid de till folk-
skoleväsendet hörande anstalterna m. m.

I en inom första kammaren väckt och till första kammarens första
tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 25, hade herr *Johan Nilsson* hem-
ställt, att riksdagen behagade besluta att i skrivelse hos Kungl. Maj:t
anhålla om en utredning, *dels* huruvida staten borde övertaga utgifterna
till löner för alla lärare vid de till folkskoleväsendet i landet hörande an-
stalter, *dels* huruvida till sådana lärare hittills utgående naturaförmåner
borde upphöra och ingå i kontant lön.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hem-
ställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens
åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herr *Lundberg*, som dock ej antytt
sin åsikt.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman, mina herrar!
Syftet med den här föreliggande motionen är, att jag önskar en skri-
velse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning, *dels* huruvida sta-
ten skall övertaga utgifterna för lärarelönerna vid landets folkskolor,
dels huruvida in natura-förmånerna, bränsle och bostad, skola upphöra.
Med motionen avser jag alltså att få bort ett synnerligen omodernt av-
löningssystem. Motionen var, såsom anges i utlåtandet, föremål för
kammarens behandling även i fjol och avlogs då med 49 röster mot 42.
Att icke riksdagen var hågad att så i en hast godkänna motionen vå-
gade jag knappast vänta. Jag vet att detta är saker, som många vilja
tänka på åtskilliga gånger, innan de gå med på dem. Jag vet också,
att den gång man föreslog att ta bort förmånen av kobete för lärare, tog
det icke mindre än 15 riksdagar. Därför var det kanske något för för-

hoppningsfullt att önska och hoppas, att man redan första året skulle få
 en sådan motion antagen. Tiden har emellertid gjort de av mig framförda
 frågorna alltmera aktuella, för att inte säga mogna. Och de behöva
 därför en omedelbar lösning på det sätt, jag tillåtit mig anvisa.

Det har ju anmärkts en hel del på motionen. Jag vill för det första
 säga, att om man läser riksdagens historia i dess protokoll på detta om-
 råde, ser man att det varit en rätt så allmän önskan, att staten skulle
 överta så stor del av utgifterna för löner åt lärarepersonalen, som över
 huvud taget var möjligt. Redan på 1600- och 1700-talen gjordes dylika
 framställningar, men de tillbakavisades ständigt, och först 1768 gick
 man delvis in på denna princip, som sedermera godkäfts beträffande
 icke mindre än 90 procent av skollärarelönerna. Jag förbigår alla de
 framställningar, som gjorts under årens lopp, och sysselsätter mig endast
 med den sista, den nämligen, som gjordes av vice talmannen i andra
 kammaren. Han yrkade nämligen i en motion 1911, att staten skulle
 överta 90 proc. av lärarelönerna i stället för förut två tredjedelar av
 desamma. Denna godkändes icke, men när regeringen sedermera 1914
 framkom med proposition i ärendet, var däri hans motion beaktad och
 riksdagen beslöt då att antaga förslaget, som alltså gick ut på, att staten
 skulle överta 90 proc. av lärarelönerna jämte ålderstillägg, varjämte
 staten sörjt för lärarnas pensionering. Nu har det sagts, att ifall staten
 övertar utgifterna för dessa lärarelöner, skulle kommunerna mista sitt
 inflytande på lärarkåren, ja, man fruktar också, att det goda förhållan-
 de, som råder mellan lärare och kommuner, skall bli lidande därav.
 Det förefaller mig, som om utskottet självt skulle vederlagt den syn-
 punkten, då utskottet säger, att "lärarnas ställning i förhållande till
 kommunerna har icke heller rubbats genom det ökade statsbidraget till
 deras avlöning. Alltjämt tillsättes, övervakas och entledigas lärare-
 personalen av kommunerna, som ock skola svara för dess avlöning."
 Detta visar ju, att utskottet anser förhållandet vara detsamma, även
 om staten nu övertagit det mesta av lärarlönerna. Det är också uppen-
 bart, att hos representanter för en kommun i ett skolråd eller en skol-
 styrelse upphör icke deras lokalpatriotiska känsla, om jag så får ut-
 trycka mig, därför att staten betalar 90 proc. eller 100 proc. av lärare-
 lönerna. Detta minskar givetvis icke deras känsla för kommunen, och
 därför tror jag, att detta utmärkta förhållande, som utskottet konsta-
 terat var till finnandes, då 90 proc. av lärarelönerna utgå från staten,
 skall finnas även då staten helt övertar desamma.

Det icke minst viktiga i min framställning gällde naturaförmånerna,
 bränsle och bostad. Jag anser det nämligen vara orimligt, att kommu-
 nerna skola lämna bostad och bränsle, då de faktiskt icke ha en enda
 bostad att överlåta åt sina lärare, vilket i de flesta fall är förhållandet
 i våra städer och större industrisamhällen. Detta är således ett full-
 ständigt föråldrat lönesystem, som bör upphöra. Varför skulle icke
 lärarepersonalen kunna ha det precis på samma sätt som andra statens
 tjänstemän, d. v. s. ha sin kontanta lön och sedan få hyra bostad som

*Om statens
 övertagande
 av vissa ut-
 gifter för
 folkskolevä-
 sendet m. m.
 (Forts.)*

*Om statens
övertagande
av vissa ut-
gifter för
folkskolevä-
sendet m. m.
(Forts.)*

de andra? Nu uppstå alltid vissa svårigheter, då det gäller att avgöra, vad naturaförmånerna äro värda. Kommunerna anse sig ju alltid ha givit mera än vad som i många fall behöves, och lärarepersonalen har en motsatt åsikt. Den anser, att den stadgade bostads- och bränsleförmånerna aldrig ordentligt beräknas, och på så sätt uppstå många gånger tvister vid dylika ärendens avgörande.

Det kan gärna medges, att detta system med bostad och bränsle har sina fördelar för landsbygden. Jag vill visst inte bestrida riktigheten av vad utskottet i detta avseende anför. Men detta utsluter emellertid icke, att ett annat system kan tillämpas för städerna, ty för dem är det en orimlighet och en praktisk omöjlighet att tillämpa ett system, som ändrade förhållanden för länge sedan gjort föråldrat. Varför då icke genom en utredning söka få fram en utväg, som ger möjlighet att tillämpa båda systemen vid sidan av varandra, nämligen kontant lön i städerna och bostads- och bränsleförmån på landsbygden?

Sedan har utskottet avtryckt en del av de skäl, som vi sågo även föregående år, däribland det, som jag nyss nämnde, att förhållandet mellan lärare och kommun skall försämras, om staten betalar allt. Jag har anför, att utskottet självt visat, att trots det staten erlägger 90 procent, har detta förhållande icke ändrats, och för övrigt kan man säga, att ställningen, trots naturaförmåner o. dyl., icke är så särskilt bra, utan att det tvärtom är ganska spänt på sina håll. Jag känner till det därför att jag genomrest åtskilliga hundratals kommuner ute på landsbygden, och jag vet, att många gånger råder mellan lärarna och dem, som betrakta sig såsom de ledande inom kommunerna, ett förhållande, som är synnerligen spänt, till och med så, att dessa båda partier icke tåla se varandra. Jag tror, att om man får den kontanta lönen tillämpad så långt det är möjligt, även på landsbygden, åtminstone i industrisamhällena, skulle förhållandet visst icke försämras, utan tvärtom skulle en hel del orsaker till tvistigheter bortskaffas och en bättring inträda i det tillstånd som nu råder.

Ja, herr talman, med dessa få ord ber jag att få yrka bifall till min motion.

Herr B o r e l l: Herr greve och talman, mina herrar! Den ärade motionären förklarar, att den fråga han väckt är av den beskaffenhet, att man icke kan vänta sig den i en hast antagen, utan att man behöver tänka rätt grundligt på den. I detta uttalande ger jag den ärade motionären fullkomligt rätt.

Som herrarna veta, är det ju på det sättet med avlöningsförhållandena för folkskollärarekåren, att det dels utgår en kontant lön, som betalas med en tiondel av kommunen och nio tiondelar av staten, dels finnas vissa naturaförmåner, fri bostad och fritt bränsle. Dessa äro dock i vissa städer och större samhällen avlösta av en kontant ersättning, som bestämmes olika på olika ställen. Nu har motionären föreslagit en utredning, för det första huruvida staten bör övertaga jämväl

den återstående tiondelen. I den motion han väckte förra året gav han ett särskilt motiv för detta. Han påpekade, hurusom lärarekåren, då det blivit fråga om dyrtidstillägg, hade kommit i en rätt otrevlig ställning. Det rådde från början tvekan från statens sida, huruvida statligt dyrtidstillägg skulle utgå på lärarelönerna eller icke. Detta löstes sedermera så, att ett dylikt bidrag utbetalas för den del av lönen, som utgår från staten. Däremot handlade kommunerna på olika sätt: en del betalade dyrtidstillägg och andra icke och grunderna växlade. Jag skall gärna medge, att detta var en obehaglig ställning, som i viss mån kan utgöra skäl för en framställning av ifrågavarande art. Men frågan är väl icke nu så aktuell, som den var då, dyrtidstilläggen äro ju ställda på avskrivning och frågan har således endast en temporär och övergående betydelse. Motionären förklarade också i fjol själv, att det skälet icke var det viktigaste, att det icke enbart eller ens huvudsakligen varit anledningen till motionens frambärande. Huvudanledningen var det omödana avlöningssystemet, som innebär, att lönen utgår dels i kontanter, dels i naturaprestationer, vilken uppdelning givit anledning till åtskilliga stridigheter mellan lärarekåren och kommunerna, och i sådant hänseende anförde den ärade motionären exempel från sin stad, från Malmö.

*Om statens
övertagande
av vissa ut-
gifter för
folkskolevä-
sendet m. m.
(Forts.)*

Nu vet jag icke — det framgår icke till fullo varken av denna eller av föregående motion — om motionären tänkt sig, att det kontanta tillägg till lönen, som naturaförmånerna skulle avlösas av, skulle betalas av staten eller av kommunerna. Jag förutsätter dock, att motionärens mening är, att även dessa till penningar omvandlade naturaprestationer skola betalas av staten. Är det så, kommer man ju fram till, att staten betalar hela lärarnas avlöning. Förut ha dock kommunerna haft en del: de ha betalat naturaförmånerna och en del av den kontanta avlöningen; nu skulle alltsammans komma på staten. Det synes mig vara uppenbart, att lärarekåren härigenom får en helt annan karaktär än förut, den blir en statsavlönad tjänstemannakår, i st. f. att den förut varit en kommunal tjänstemannakår. Detta kan, förmenar jag, icke undgå att öva inverkan på hela skolans läge. De förslag, som frambäras i motionen, utgöra ett utslag av det på många håll mer eller mindre målmedvetet framburna strävandet att göra folkskolan till en statsinstitution. Utskottet hyser betänkligheter däremot, och detta är den bärande tanken i utskottsförslaget. Utskottet vill icke vara med om att ta dessa konsekvenser, det skulle icke enligt utskottets mening vara till fördel varken för skolan eller för kommunerna. Jag tror icke, att en sådan omläggning ett, två, tre skulle ta bort kommunernas inflytande, men den skulle göra det så småningom. Bli lärarna statstjänstemän och övertar staten hela folkskoleväsendet, blir följderna så småningom ovillkorligen den, att det kommunala inflytandet försvinner och skolorna bli fullständiga statsinstitutioner. Detta måste, som jag sade, ha inflytande på kommunens och skolans inbördes ställning, men ännu större blir verkan i ekonomiskt avseende. Jag är förvissad om, att en sådan utveckling skulle i högst väsentlig grad fördyra vårt skolväsende.

*Om statens
övertagande
av vissa ut-
gifter för
folkskolevä-
sendet m. m.
(Forts.)*

Om jag emellertid bara ser på den frågan lösligt, d. v. s. huruvida man bör låta naturaförmånerna förvandlas i kontant penningersättning, utan att tänka på, vem som skall betala eller vilka konsekvenser det kan medföra, får jag säga, att det i stort sett icke är lämpligt för kommunerna, att detta, som motionären kallar det, "omoderna" avlöningssystem avskaffas. Detta sammanhänger med hela konstruktionen av vår folkskola. Det kontanta avlöningssystemet går mycket bra på större platser, där det finns bostäder att hyra, men på hela den vidsträckta landsbygden, där så icke är förhållandet, skulle både kommunerna och lärarna komma i en betydligt sämre ställning, om naturaförmånerna upphörde. Nu förstår jag mycket väl, att synpunkterna äro olika från städernas och från landsbygdens sida. Den ärade motionären medger själv, att fördelen för landsbygdens lärare att ha naturaförmåner är obestridlig, fast det i städer många gånger kan vara otrevligt, och han pekar på utvägen att dela upp saken, så att landsbygden får fortsätta med systemet med naturaförmåner, under det ett modernt avlöningssystem införes i städerna. Jag tror dock icke, att detta är lämpligt, utan det skulle medföra åtskilliga svårigheter. Det skulle väl nämligen gå till så i städerna, att naturaförmånerna en gång för alla värderades och beloppet därav tillades penningavlöningen. Men sedan bleve det ständigt jämförelser mellan land och stad. Redan nu har man börjat att i allmänhet underskatta värdet av naturaförmånerna, och man kan tänka sig, att landsbygdens lärare ännu mera skulle göra det sedan, och stirra sig blinda på den högre kontanta ersättningen till städernas lärare, därmed ytterligare förvärrande den redan nu stora svårigheten att få lärare till landsbygden. Det kan också tänkas att i tider, då naturaförmåner måste värderas mycket högt, såsom under den kristid vi haft, missnöje skapas i städerna.

Skolan är ett organiskt helt, och jag tror, att man också måste uppehålla avlöningssystemet såsom ett helt, naturligtvis med möjlighet för städerna att i vissa fall lämna kontant ersättning. Man måste bestämma sig för det ena eller andra systemet och en kompromiss tror jag icke skulle vara lycklig. Med den uppfattning jag har, att det för den stora övervägande delen av vår folkskola och dess lärarepersonal är av ytterlig vikt att åtminstone naturaförmånen i bostad bibehålles, anser jag, att man bör hålla på det systemet.

Vad beträffar frågan om den återstående tiondelen av avlöningen vill jag säga, att det icke är av så liten ekonomisk betydelse, om staten eller kommunen betalar denna. Med dyrtidstillägg rör det sig om en summa på omkring 8½ milj. kr.

Till slut vill jag säga, att ett ytterligare starkt skäl att ännu en gång fundera på saken är, att man gått så långt fram med alla reformer och har så mycket att tänka på och växa in i, att det är skäl att vila på hanen en liten smula. Då jag således har den uppfattningen, att det varken skulle vara lämpligt för skolan eller för staten eller för kommunerna, om en sådan anordning, som den ärade motionären avsett, blir genom-

förd, tillåter jag mig, herr greve och talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

*Om statens
övertagande
av vissa ut-
gifter för
folkskolevä-
sendet m. m.
(Forts.)*

Herr Lundberg: Herr greve och talman, mina herrar! Be-
träffande den första delen av motionärens yrkande, att riksdagen skulle
i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en utredning, huruvida staten
bör övertaga utgifterna till hela den kontanta lärarlönen, ber jag att helt
och hållet få ansluta mig till detta motionärens yrkande. De skäl, som
i år liksom i fjol förmått utskottet att avstyrka motionen, finner jag
synnerligen svaga. Man säger, att detta skulle bana väg för folksko-
lans förstatligande. Det är ju alls icke ifrågasatt, att kommunernas
myndighet över folkskolan skulle på något som helst sätt inskränkas,
och jag kan icke tänka mig, att statens betalande av denna tiondel skulle
kunna hava en så kraftig verkan som man tror. Man är också rädd
för att det goda förhållande, som råder mellan kommunerna och sko-
lans lärarkår, skulle komma att rubbas. Det är också en farhåga, som
jag anser ogrundad. Tidigare ha betydligt större delar av den kon-
tanta lönen övertagits till betalning av staten, utan att man därigenom
kunnat märka någon försämring i detta goda förhållande. Tvärtom
vågar jag påstå, att den dualism, som råder beträffande lärarkårens av-
löning och som består i att staten betalar 9/10 och kommunerna 1/10,
varit orsaken till att det goda förhållandet mellan kommunerna och lä-
rarkåren på sista tiden betänkligt rubbats. När riksdagen beviljade dyrtidstillägg på den del av lönen, som utgår av statsmedel, alltså på de
nio tiondelarna, var det väl meningen, att kommunerna sedan skulle be-
tala dyrtidstillägg på den del, som utgår från kommunerna, alltså på
den sista tiondelen. Så skedde också, såsom den föregående talaren sade,
i åtskilliga fall, men i många kommuner, och man kan tryggt säga i de
allra flesta — nekade man till att betala dyrtidstillägg på denna sista
tiondel. Detta åstadkom tvister och slitningar mellan lärarkåren och
kommunerna, och dessa tvister hava säkerligen icke länt skolan till nå-
gon nytta. För övrigt hava kommunernas kostnader för skolväsendet
under de sista åren högst betydligt ökats, så att det även ur den syn-
punkten kan vara skäl, att den lättnad, som ett bifall till motionen på
denna punkt skulle innebära, komme kommunerna till godo.

Vad så beträffar den sista delen av motionärens yrkande, att utred-
ningen också skulle avse, huruvida naturaförmånerna böra upphöra och
ingå i den kontanta lönen, vill jag blott betona, huru olika denna sak
ställer sig för landsbygd och städer. För landet är det utan tvivel bäst,
om det blir som det är, men vad däremot städerna beträffar, hava ju
dyliga naturaförmåner där icke på långa tider förefunnits, utan ersatts
med kontanta belopp. Emellertid råder ju, såsom också motionären
påvisat, en rätt så stor oklarhet om de grunder, efter vilka ersättningarna
skulle utgå. Av detta skäl anser jag, i likhet med motionären, att en
utredning på denna punkt kan vara mycket behöfelig.

Då jag anser, att det är en mycket viktig sak för folkskolan och

*Om statens
övertagande
av vissa ut-
gifter för
folkskolevä-
sendet m. m.*
(Forts.)

därmed för hela vårt folk, att alla dessa saker bliva undersökta och ordnade, tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till motionärens förslag och avslag på utskottets hemställan.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Endast ett ord med anledning av den ärade utskottsordförandens inlägg i frågan.

Han drog fram en siffra såsom bevis för att det icke blir oväsentliga belopp, om även den sista tiondelen skulle utgå från statens sida. Det är givet, att det inte blir något även om staten redan har det mesta, men det är ju alltid en fråga, som man kan låta avgöras med hänsyn till lämplighetssynpunkter. Jag anser icke, att det är det viktigaste i hela detta sammanhang, ty det är klart, att man i detta avseende får anpassa sig efter statens möjligheter. Jag tror emellertid, att det förr eller senare går åt det hållet; det har historien hela tiden visat. Här är ju dock endast fråga om en utredning, och då jag nu har sagt, att naturaförmåner på landsbygden kunna vara lämpliga och att dessa förmåner böra kunna bibehållas för landsbygden vid sidan av den kontanta lönen i städerna, så förefaller det mig, som om även landsortens representanter kunde ena sig om att på en sådan kompromisslinje få en utredning till stånd. Jag tycker, att landsbygdens representanter borde kunna unna oss i städer och industrisamhällen ett lönesystem, som vi kunde vara lika belättna med som det de själva hava på landsbygden. Jag kan då icke förstå, huru man kan motsätta sig en utredning på de grunder, som jag här föreslagit. Det kan vara sant, att det har reformerats rätt mycket under den sista tiden, men detta förefaller mig icke böra vara ett skäl att behöva tillbakavisa en utredning av ett ärende, som dock förorsakat så många tvister och så mycket besvär som detta faktiskt gjort.

Jag ber därför att fortfarande få vidhålla mitt yrkande om bifall till min motion.

Herr Borell: Endast ett par ord med anledning av den siste talarens yttrande.

Jag har redan förut framhållit och ber att ytterligare få understryka, att jag för min del anser, att det icke går för sig att utan ett åsidosättande av landsbygdens viktiga intresse att kunna besätta lärarplatserna göra en uppdelning av lönesystemet på det sätt, som den ärade motionären föreslagit. Jag tror, såsom jag redan anfört, att man måste bibehålla enighet i detta, om icke striden om lärarpersonalen mellan land och stad skall bliva ännu mycket svårare än den för närvarande är.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen enligt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen, och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Johan*, i Malmö, begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

*Om statens
övertagande
av vissa ut-
gifter för
folkskolevä-
sendet m. m.
(Forts.)*

Den, som bifaller vad första kammarens första tillfälliga utskotts hemställt i sitt utlåtande nr 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och bifalles den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 78;

Nej — 28.

Herr talmannen uppstod nu och avlägsnade sig, varefter ledningen av kammarens förhandlingar övertogs av herr förste vice talmannen.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfälligt anslag till hushållnings-sällskapen. *Anslag till hushållnings-sällskapen.*

I en till riksdagen den 4 mars 1921 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 173, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att å tilläggsstat för år 1921 såsom tillfälligt anslag till hushållningssällskapen anvisa ett förslagsanslag, högst, 900,000 kronor, varav 682,000 kronor skulle utgå enligt samma grunder, som godkänts beträffande dylikt anslag för år 1920, och återstoden finge av Kungl. Maj:t för ändamålet disponeras efter prövning av behovet i varje särskilt fall.

Utskottet hade på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte på det sätt bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition, att riksdagen å tilläggsstat för år 1921 såsom tillfälligt anslag till hushållningssällskapen anvisade ett förslagsanslag, högst, 900,000 kronor, att utgå enligt av utskottet i utlåtandet angivna grunder.

Reservation hade avgivits av herr *Nilsson* i Tånga, som anført följande:

Anslag till
hushållnings-
sällskapen.
(Forts.)

"Kungl. Maj:ts förslag, som biträdades av utskottet, innebär en höjning av det tillfälliga anslaget till hushållningssällskapen med 218,000 kronor.

I skrivelse den 30 augusti 1920 hemställde lantbruksstyrelsen att i avbidan på lösandet av spørsmålet om hushållningssällskapens omorganisation såsom tillfälligt anslag till sällskapen enahanda belopp som 1920 nämligen 682,000 kronor måtte hos riksdagen begäras å tilläggsstat för år 1921, vilken hemställan biträdades av sakkunniga för hushållningssällskapens omorganisation i utlåtande avgivet den 7 oktober 1920. De sakkunniga ansågo sig då icke böra föreslå höjning av ifrågavarande tillfälliga anslag dels med hänsyn till en nära förestående omorganisation av sällskapen och ett därmed följande definitivt ordnande av hushållningssällskapens anslagsfrågor.

I senare avgivet utlåtande har såväl lantbruksstyrelsen som sakkunniga frånträtt sina förut intagna ståndpunkter i fråga om anslagsbeloppets storlek.

Efter förstnämnda utlåtanden avgivits ha inga förändrade förhållanden inträtt, som motivera anslagets höjning — de statsfinansiella förhållandena torde te sig mera bekymmersamma nu. Vid ärendets behandling inom utskottet har jag därför hemställt, att enahanda belopp som beviljades av 1920 års riksdag, 682,000 kronor, måtte tillstyrkas för innevarande år att utgå på tilläggsstat."

Herr Nilsson, Gustaf: Herr talman! Jag har begärt ordet i denna fråga, därför att jag vill göra kammaren uppmärksam på den reservation, som är bifogad detta utskottsutlåtande.

Det anslag, varom här är fråga, är ett tillfälligt anslag, som för första gången utgick i fjol. Då beviljade riksdagen ett belopp av 682,000 kronor för hushållningssällskapens ökade kostnader på grund av kristidsförhållandena. Det anslag, som nu begäres och som likaledes är ett tillfälligt anslag för innevarande år på tilläggsstat för år 1921, är i förhållande till fjolårets anslag ökat med 218,000 kronor till ett belopp av 900,000 kronor. Jag har för min del funnit detta förslag om ökning i anslaget synnerligen förvånansvärt. Från alla håll hava ju ansträngningar gjorts i syfte att pressa ned utgifterna. Sålunda har man på de olika huvudtitlarna försökt göra avsevärda besparingar på utgifter, som förut utgått. Enligt mitt förmenande är detta ett sådant anslag, där man begär en ökning utan att man egentligen har så synnerligt starka skäl för denna stora ökning. Av reservationen framgår, att lantbruksstyrelsen i augusti 1920 hade begärt, att samma anslag som föregående år skulle även i år av riksdagen äskas på tilläggsstat eller 682,000 kronor. Efter vad jag hört uppgivas, har den kommitté, som har i uppdrag att omorganisera hushållningssällskapen, tillstyrkt anslagets utgående med sistnämnda belopp. Sedermera lär något annat hava tillkommit, och man har utökat summan till 900,000 kronor. Kommittén för hushållningssällskapens omorganisation har tillstyrkt även detta, men jag vet, att en

ledamot varit skiljaktig och ansett, att det kunde räcka med det belopp, som beviljades i fjol, nämligen 682,000 kronor. Vid flera tillfällen under denna riksdag har man starkt strukit under vikten och behovet av att pressa ned utgifterna. Det hade också varit all anledning att nedpressa de på grund av kristidsförhållandena så oerhört stegrade utgifterna för hushållningssällskapen till en mera normal nivå, och om ett belopp av 682,000 kronor kunde med den prisnivå, som gällde föregående år, då vara ett lämpligt belopp, så förefaller det mig, som om samma summa även i år kunde vara lämplig. Jag finner därför denna ökning av 218,000 kronor mycket väl kunna av riksdagen i år inbesparas, utan att enligt mitt förmenande några som helst faror behövde uppstå. Därtill kommer, att hushållningssällskapens organisation från och med nästa år skall förändras. Jag kan icke tänka mig, att riksdagens första kammare skall, fastän jordbruksutskottet tillstyrkt anslagets förhöjning, gå med på att i detta enstaka fall bevilja en så avsevärd höjning.

Med anledning av vad sålunda anförts ber jag att få yrka bifall till den reservation, som av herr Nilsson i Tånga avgivits, eller att anslaget i detta avseende begränsas till samma summa, som utgick i fjol, eller 682,000 kronor.

Herr Ericsson, Aaby: Herr talman, mina herrar! Såsom herrarna finna, står jordbruksutskottet med undantag av reservanten herr Nilsson i Tånga, enigt angående denna fråga. Jag skall icke inlåta mig på att tala om betydelsen av hushållningssällskapen, ty det torde vara en erkänd sak — och känd sak är ju så god som vittnad. Statsmakterna hava ock icke minst under den gångna kristiden åter och åter igen lagt bördor och uppdrag på hushållningssällskapen, och de skulle hava haft ytterst svårt att reda sig, om de icke haft dessa organisationer.

Nu säger den föregående ärade talaren, att såväl lantbruksstyrelsen som den kommitté, som är tillsatt för att utreda frågan om hushållningssällskapens omorganisation, gått på det lägre anslaget, då de gjort framställningar därom, men att de sedermera ändrat sig. Såvitt vi kunnat inhämta inom utskottet, har detta berott på, att det visat sig, att hushållningssällskapens ekonomi så betydligt försämrats under de sista åren. En del, som haft stora inkomster under många föregående år, hade det tydligen bättre, men en annan del hade det ytterst svårt redan vid den tid, då den sista tillgängliga statistiken här föreligger. Detta bevisas därav, att hushållningssällskapet i just det län, från vilket den ärade talaren är, nämligen Kristianstads län, vid 1917 års slut laborerade med en skuld av 913,000 kronor och inga tillgångar utöver skulderna. Detta talar nog sitt eget tydliga språk. Jag har vid många tillfällen yrkat på, att vi skola försöka att spara, och herrarna skola nog få se, när vi komma vidare till jordbrukets stat, att i åtskilliga fall yrkats på sparsamhet. Här anser jag emellertid sparsamheten malplacerad, om vi skulle, när hushållningssällskapen arbeta i den direkta produktionens

*Anslag till
hushållnings-
sällskapen.*
(Forts.)

tjänst, strypa till om deras arbete genom att icke öka detta anslag, på sätt Kungl. Maj:t föreslagit, med 218,000 kronor. Jag tror, att det är en dålig hushållning, ty nog behöver vårt jordbruk på allt sätt i närvarande stund stimuleras, och det sker bäst på det sätt, som alla partier borde kunna ena sig om såsom det lämpligaste, nämligen att man genom hushållningssällskapen söker frampressa det mesta möjliga av jordbruket. Vi komma nog snart, mina herrar, att stå inför den situationen, att skatteköllorna från industrien sina i en oerhörd grad, som vi icke ana, och då lär det icke återstå någonting annat än jordbruket såsom skatteföremål. Jag tror då, att det är lyckligt, att jordbruket är mäktigt att ge någon reventy, och härtill bidra i hög grad hushållningssällskapen. På grund härav anser jag mig med gott samvete, ehuru jag i övrigt bekänner mig till sparsamhetsvännerna, kunna förorda den ökning i anslaget till hushållningssällskapen, som efter noggrann prövning är av Kungl. Maj:t föreslagen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Pers: Såsom kammaren torde finna, är det en skiljaktighet mellan Kungl. Maj:t och utskottet angående uppdelningen av detta anslag. Kungl. Maj:t har föreslagit, att en del av anslaget skulle utgå efter samma grund som nu i enlighet med 1920 års riksdagsbeslut samt att en annan del skulle utgå efter Kungl. Maj:ts beprövande i varje särskilt fall, d. v. s. att det skulle fördelas med aktgivande på, hurudan affärsställning de olika hushållningssällskapen hava. Utskottet åter har icke ansett, att det vore lämpligt att taga hänsyn till sällskapens affärsställning, utan att det skulle vara jordbruksförhållandena inom sällskapens olika arbetsområden, som skulle betinga fördelningen av hela anslaget.

Jag har begärt ordet för att tillkännagiva min anslutning till Kungl. Maj:ts uppfattning i den här frågan. Det gäller icke här, såsom utskottet anger saken, att föreslå en ny princip för fördelningen av ett anslag. Det hela är en tillfällig anordning, som är betingad av omständigheterna. Affärsställningen inom de olika hushållningssällskapen har förskjutit sig och förskjutit sig hastigt under trycket av de särskilda förhållanden, som sällskapen hava levat i under de sista åren. En del av sällskapen ha rätt god affärsställning, de ha gamla fonder att flyta på, under det andra pressats så, att deras tillgångar år för år förminskats och deras affärsställning blivit högst väsentligt rubbad. Då förefaller det mig vara mycket naturligt, att Kungl. Maj:t får en del av anslaget till sin rådighet, för att hjälpa de hushållningssällskap, som äro mest beträngda, utan att behöva gå efter den vid 1920 års riksdag fastställda principen. Dessa sällskap, som hava dåliga finanser, äro ställda i så svår belägenhet, att jag icke tvekar att förorda det högre anslaget, men såsom sagt, under förutsättning att det blir rikligare anslag till dessa, som ha det sämst och så ställt, att de icke kunna bedriva sin verksamhet i behövlig omfattning eller tillgodose sina tjänstemän såsom man

annars får göra i det offentliga livet både hos staten, landstingen och kommunerna. Det är därför ganska behjärtansvärt att anslaget utgår och att det utgår på det sätt Kungl. Maj:t tänkt sig, och jag ber således, herr greve och talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

*Anslag till
hushållnings-
sällskapen.
(Forts.)*

Herr Widell: Jag begärde ordet för att fästa kammarens uppmärksamhet på den betydelsefulla förändring i Kungl. Maj:ts förslag, som utskottet vidtagit, och som nu av herr Pers blivit påpekad. För min del får jag säga, att därest utskottet utan vidare tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag, skulle jag nog kunnat finna skäl för att bifalla en sådan framställning. Det är ostridigt, att det finnes hushållningssällskap, som äro mycket illa ställda. I alla fall hade man emellertid även i sådan händelse måst ställa sig tveksam, med hänsyn till nödvändigheten att iakttaga all möjlig sparsamhet. Men nu har utskottet icke tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag, utan hemställer, att 218,000 kronor skulle utdelas till hushållningssällskapen efter samma principer som det övriga anslaget, utan ringaste hänsyn till de behov, som föreligga i de särskilda hushållningssällskapen. Huru de behoven gestalta sig, finnes icke heller någon utredning om, utan det föreslås endast, att anslaget skulle utgå på måfå efter samma grunder, som förut varit gällande. Under sådana förhållanden, herr talman, hyser jag icke någon tvekan om att biträda den av herr Nilsson i Tånga avgivna reservationen och instämmer alltså i det att herr Gustaf Nilsson framställda yrkandet.

Herr Sederholm: Skälet till att utskottet har gått med på ändring i Kungl. Maj:ts förslag och förordar en återgång till samma grunder för fördelningen, som tillämpats i avseende å föregående anslag, är att i utskottet meddelats, att en del hushållningssällskap visat större sparsamhet i avseende å användande av medlen och större omsikt och därigenom kunnat samla kapital, varmed de nu fylla behoven. Andra däremot ha i det fallet icke iakttagit samma framsynthet. Även i avseende å samarbetet mellan hushållningssällskapen och landstingen ha olika förhållanden varit rådande i olika län. I vissa fall hava hushållningssällskapen fått sig vissa områden överlämnade av landstingen, i andra län åter hava landstingen haft större befogenhet och mera medel. Allt detta medför, att en beräkning av anslaget efter budgetens utseende eller efter kapitalbehållningen icke torde över huvud taget kunna anses vara riktig, och då det gäller ett provisorium, som icke skall omfatta mer än ett år, menar man att det skulle vara riktigare att följa samma princip, som förut tillämpats. För övrigt är det ju givet, att alla hushållningssällskap under dessa år varit tillbakahållande i avseende å anslagskraven, men att därjämte deras begränsade tillgångar gått åt till uppehållande av den löpande verksamheten och för att lämna deras tjänstemannastab erforderliga dyrtidstillägg. Nu, när kristiden är över, och vi kunna hoppas på en återgång, är det synnerligen angeläget att icke för något hushållningssällskap en minskning sker, utan snarare att ök-

Anslag till
hushållnings-
sällskapen.
(Forts.)

ning göres i till dem utgående anslag. Jag är fullkomligt övertygad, att i det fallet föreligga fullkomligt lika trängande behov inom alla hushållningssällskap och att man således icke kan tala om att något hushållningssällskap icke är i behov av dessa ökade understöd. Här föreligger enligt min mening icke alls något skäl, som kunde anföras för att något sällskap icke skulle vara i behov av detta ökade understöd.

Herr Nilsson i Kristianstad talade om, att han mycket väl skulle kunna kvarstå vid ett anslag av 682,000 kronor — här måste sparas; men jag ber i anslutning till en föregående talare att få understryka, att detta är ett anslag, som i den mest eminenta grad verkar till höjande av produktionen inom det område där det användes; det är en erfarenhet, som mycket snabbt och på mångfaldigt sätt kommer att bekräftas. Den ärade ledamot av statsutskottet, som här förde sparsamhetens talan, har dock med kännedom om de principer, som härvid varit vägledande, vitsordat att ökat anslag är av behovet påkallat. Vid sådant förhållande kan jag icke finna, att den slutsats herr Widell kom till är den riktiga, och på grund av vad jag anfört tillåter jag mig yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson, Gustaf: Jag har begärt ordet därför att de siffror, som utskottets ärade vice ordförande anförde i avseende å hushållningssällskapens skulder, i viss mån erfordra ett beriktigande. Dessa siffror torde icke få uppfattas såsom angivande hushållningssällskapens skuldbörda i annan mån, än att i vissa län hushållningssällskapen varit låneförmedlare av statsmedel i ganska stor utsträckning. Även om de icke hava några nämnvärda tillgångar, är det icke avsikten att hushållningssällskapen skola ligga på penningarna, utan det är huvudsakligen lånemedel, som på detta sätt skola utplaceras.

Den siste ärade talaren strök kraftigt under att orsaken till de stora svårigheter, vari hushållningssällskapen kommit under kriget, var först och främst, att de måst utbetala dyrtidstillägg på avlöningarna till deras tjänstemän. Om även en avsevärd del av de ökade kostnaderna häröra från fordringarna på ersättning för dyrtiden efter samma grunder som gälla för statstjänare, så, när riksdagen nu står inför problemet att minska dyrtidstilläggen för statstjänarna och man överallt är på återgång till mera normala förhållanden på detta område och när, enligt den ärade talarens egen uppfattning, en stor del av hushållningssällskapens utgifter belöpa sig på ifrågavarande avlöningar, kan jag icke finna det lämpligt att med hänsyn till samma avlöningar öka det till hushållningssällskapen utgående statsanslaget. Utskottets ärade vice ordförande kände sig också något osäker, han upprepade åtskilliga gånger, att han var en vän av sparsamhet, och att det bara vore på detta område han icke kunde vara med om att iakttaga sparsamhet, ty det skulle vara till skada för jordbruket. Men med hänsyn till vad en annan ärad talare yttrade om tjänstemännens löner, som skulle hava framkallat hushållningssällskapens ökade anslagsbehov, tror jag icke det skulle in-

verka på jordbruket såsom sådant, om detta nya anslag 218,000 kronor icke beviljades. Det finnes hushållningssällskap, som även för sin del hava vidtagit inskränkningar, såsom på alla andra områden.

Anslag till
hushållnings-
sällskapen.
(Forts.)

Då jag anser att sparsamhet bör iakttagas i alla de punkter, där sådant kan ske, finner jag, att den här ifrågasatta ökningen av 218,000 kronor icke bör vinna riksdagens bifall, utan ber fortfarande att få yrka bifall till den avgivna reservationen.

Friherre B a r n e k o w : Jag undrar, om den av herr Gustaf Nilsson anförda motiveringen håller streck, då han gick ut från förutsättningen, att hushållningssällskapens nödläge uteslutande beror på, att de fått utbetala genom dyrtidstillägg höjda löner åt sina tjänstemän, och jag skall senare återkomma till denna sak. Även i de fall, där så är förhållandet, så att den omständigheten, att höjda löner blivit utbetalda, inverkat härvidlag, tror jag, att herr Nilsson kan vara övertygad om, att såväl hushållningssällskapen som andra institutioner, som varit med om att utbetala dyrtidstillägg till sina tjänstemän, skola följa statens principer, även när dyrtidstilläggen gå ned. Nu är emellertid det icke endast dessa tjänstemän det här gäller, utan även andra utgifter, som staten i viss mån ålagt hushållningssällskapen för kristidens reglering, och jag skall be att få taga exempel från ett fall, vilket visserligen icke mycket betyder, men dock visar vad jag menar. Vi ha i Skåne från hushållningssällskapen lämnat borgen för understöd i form av lån till fiskarne, för att dessa skulle förskaffa sig tunnor till förvaring av sillen, när den skulle förvaras och sändas. Emellertid förändrades förhållandena så fort, att fiskarne aldrig fingo användning för dessa tunnor utan måste sälja dem igen, och då de knappast kunde klara detta förhållande, måste hushållningssällskapen här träda emellan och klarera denna sak. Jag undrar, om det kan sägas, att den svårighet, vari hushållningssällskapen på detta sätt råkat, varit beroende på hushållningssällskapens misshushållning. I många andra fall ha hushållningssällskapen fått gå i borgen, och trätt stödjande emellan, då staten ålagt jordbrukare och fiskare vissa prestationer. Då det således på sätt och vis är på statens föranstaltande, som hushållningssällskapen råkat ut för risker samt på många håll lidit förluster, tror jag icke det är orätmätigt begära, att staten betalar något av dessa förluster.

När vi sedan komma till frågan om fördelningen av detta "överflöd", så ber jag att få säga, att jag tycker verkligen utskottets uttalande här är något egendomligt. Här skulle alla hushållningssällskap befinna sig i misär och vara i behov av penningar, och man säger: då alla hushållningssällskap behöva penningar och äro i misär, måste vi hava detta penningbelopp för att därmed täcka denna misär. Men att man då icke kan redogöra för i vad mån varje hushållningssällskap är i behov av penningar och bör ha del av detta extra anslag, kan jag icke finna vara riktigt. Från den förutsättning jag utgått, nämligen att det är på statens åläggande som hushållningssällskapen åtagit sig vissa skyldigheter

*Anslag till
hushållnings-
sällskapen.*
(Forts.)

under kristiden, ligger det i sakens natur, att det är dessa förluster, som måste täckas genom det extra anslaget, och icke den dåliga ekonomien inom hushållningssällskapen över huvud taget. Detta gör, herr talman, att jag yrkar bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Pers: Jag begärde ordet i anledning av herr Sederholms yttrande. Det är väl ändå litet djärvt att påstå, att den del av hushållningssällskapen, som ha svaga affärer, därför ha sig själva att skylla. Det händer ibland, att både folk och institutioner bli fattiga, utan att de förskyllt det genom dålig hushållning, och det är verkligen fallet ifråga om hushållningssällskapen. Jag erinrar om, att för några år sedan brännvinsmedlen voro fördelade på annat sätt mellan hushållningssällskapen. Den gamla fördelningen var ganska ojämn, och en del av hushållningssällskapen hade mycket stor andel av brännvinsmedlen och en del fick mindre därav. Då var det nog så, att de sällskap, som fingo särskilt mycket, ofta fonderade medlen, men det hände också, att de utvidgade sin verksamhet, så att den gick efter större måttstock än för de sällskap, som blivit fattiga på brännvinsmedel. När så brännvinsmedlen delades upp efter sannolikt mera lämpliga och rättvisa principer, uppstodo olägenheter för dem, som fått mera pengar förut och utsträckt sin verksamhet så, att den drog mera utgifter. Det är från denna tid, som ojämnheten i hushållningssällskapens budgetsställning hänför sig. Naturligtvis kan det också tänkas, att det varit en sämre hushållning, som på något håll vållat denna, men i stort sett tror jag, att det är från denna tid och från detta förhållande som ojämnheten härrör. Emellertid är nu denna ojämnhet rådande, och när så är fallet, hemställer jag, huruvida tiden är inne att rätta till detta missförhållande eller giva åt alla efter den gamla principen såsom jordbruksutskottet föreslår. Det är icke överensstämmande med den stränga sparsamhet, som vi förorda, om vi för att hjälpa de svagast ställda hushållningssällskapen giva åt alla över hela linjen, även åt sådana, som strängt taget icke behöva. Ur denna synpunkt är reservanternas ställning stark, och om vi behjarta nödvändigheten av att stödja hushållningssällskapen, tror jag det riktigaste är, och att man står sig bäst, om man icke följer utskottet utan går med på Kungl. Maj:ts förslag, enligt vilket ett anslag gives till samma belopp som givits förut, vilket också reservanterna ansluta sig till, men därjämte bevilja detta mindre belopp att fördelas, efter såsom behoven prövas göra sig gällande.

Greve W a c h t m e i s t e r: Om man känner till hushållningssällskapens verksamhet och affärsställning, måste man nog utgå från att alla hushållningssällskap innerligt väl behöva detta extra bidrag av 218,000 kronor. Det har nu framhållits, att affärsställningen är mycket olika i olika hushållningssällskap och det är alldeles sant, beroende dels på, att inom en del hushållningssällskap man varit mindre sparsam, och dels på, att inom vissa sällskap funnits donationer. Det är nog så, att

vissa hushållningssällskap mer än andra tillgodosett inom orterna förefintliga behov, under det andra icke vågat göra det utan tänkt på framtiden och fonderat sina medel. Härtill komma av enskilda gjorda donationer, varigenom vissa hushållningssällskap ha fått sin ställning betryggad. Härigenom skulle en utjämning kunna ske, då statsmedlen i större utsträckning kunde användas till understödjande åt de svagast ställda hushållningssällskapen, men det är icke uppmuntrande för blivande donatorer att på detta sätt donationerna utgöra hinder för tilldelande av statsunderstöd åt de hushållningssällskap, som de med sina donationer velat gynna. Och så är det en annan sak, och det är, att de sällskap, som hava gjort de värsta svartmålningarna av sin ställning, här skulle främst komma i åtanke, men det är i allmänhet icke tilltalande med svartmålningar, och skulle man slå in på den vägen, så är det troligt, att alla då komme att göra sitt bästa för att framställa sin ställning i sämsta möjliga dager. För min del ställer jag mig således på samma sida som utskottet och ber att få yrka bifall till dess framställning även i avseende å grunderna för fördelningen av det extra anslaget.

*Anslag till
hushållnings-
sällskapen.
(Forts.)*

Herr Rosén: Herr Gustaf Nilsson nämnde, att bristen i hushållningssällskapens budget berodde på deras strävan att giva sina tjänstemän samma dyrtidstillägg som staten. Vad beträffar hushållningssällskapet i det län, som jag representerar, får jag nämna, att denna uppgift icke är riktig. Detta hushållningssällskap, som är ett av de mest nödställda i landet, har ännu icke kunnat giva någon tjänsteman mer än 75 % i dyrtidstillägg, vilket är avsevärt under vad staten betalar.

Jag begärde ordet närmast med anledning av herr Sederholms yttrande, att en del hushållningssällskap visat stor sparsamhet, medan andra icke visat någon framsynthet. Jag ber att få säga, att jag är mycket förvånad över den brist på kännedom om verkliga förhållandet, som framskymtade i det uttalandet. Hushållningssällskapet i Västerbottens län har — det vågar jag försäkra — visat den allra yttersta sparsamhet och även framsynthet. Men det är, herr Sederholm, något annat att sköta alla de uppgifter, som åligga ett hushållningssällskap i ett län som Västerbottens med en areal, motsvarande tio sydsvenska län, än att sköta motsvarande uppgifter i ett annat län, exempelvis i Blekinge län. I södra Sverige finns det gott om järnvägar, men i Norrland är det mycket ont om järnvägar. Det kostar åtskilligt mer att bekosta resor för de tjänstemän, som skola ut på upplysnings- och undervisningsturnéer efter häst än att betala järnvägsbiljetter. I Västerbotten finns det sex jordbrukskonsulenter, fjorton vandringsrättare, två länsträdgårdsmästare, två trädgårdsinstruktriser o. s. v., och ingen av dem kan gärna undvaras. Men det kostar mycket pengar att betala löner och resor för dessa.

Jag kan icke finna annat än att Kungl. Maj:ts förslag är rättvist och ber därför att få yrka bifall till detsamma.

Herr Hellström: Det har av de herrar, som anse att riksdagen

Anslag till
hushållnings-
sällskapen.
(Forts.)

borde nedsätta det av Kungl. Maj:t föreslagna anslaget, anförts, att här gäller det ett kristidsanslag och att, då det nu gäller att avveckla kristiden, det vore olämpligt att höja anslaget. Med anledning härav vill jag fästa herrarnas uppmärksamhet på vilket inflytande denna fråga rönt av den omständigheten, att Kungl. Maj:t tillsatt särskilda sakkunniga, som skulle föreslå omorganisation av hushållningssällskapen. Dessa sakkunnigas utredning är ännu icke avslutad, men det har visat sig, att man tagit den omständigheten, att frågan om hushållningssällskapens framtida ställning var föremål för utredning, till förevändning för att icke göra något åt hela frågan, med det resultatet, att hushållningssällskapen icke under den värsta kristiden haft möjlighet att på något sätt bli kompenserade för de svårigheter, som uppstått på grund av kristiden. Jag fäster uppmärksamheten på att första höjningen av anslaget uppgick endast till 15 %. Så blev det en höjning till 30 % i detta anslag, samtidigt med att sällskapens allmänna omkostnader för verksamheten blevo ungefär tredubblade. Nu har det föreslagits både av de sakkunniga och av lantbruksstyrelsen, att det extra dyrtidstillägget för detta år, till dess riksdagen skulle hinna fatta definitivt beslut beträffande det slutliga anslaget till hushållningssällskapen, skulle höjas till 50 %. Kungl. Maj:t har emellertid icke ansett sig kunna gå längre än till ett belopp, motsvarande ungefär 41 %. Då man således ej ifrågasatt högre dyrtidstillägg till hushållningssällskapens verksamhet än först 15, så 30, och nu tredje året 41 %, hemställer jag, om herrarna kunna finna någon rättvisa i det talet, att hushållningssällskapen hava blivit allt för väl tillgodosedda. Och man bör komma ihåg, vilken uppgift hushållningssällskapen ha i den svenska statsförvaltningen. Så gott som alla anslag, som komma de olika orterna till godo på nionde huvudtiteln, skola fördelas och förvaltas av hushållningssällskapen. Detta har gjort, att hushållningssällskapen fått lov att förse sig med en ganska omfattande förvaltningsapparat. Och det skulle väl egentligen icke ha varit för mycket begärt, att de tjänstemän, som äro anställda i dessa organisationer och som hava en synnerligen viktig statsuppgift att fylla, verkligen också hade, såsom herr Nilsson i Kristianstad antydde, beretts samma dyrtidstillägg som statens tjänstemän, men så är långt ifrån förhållandet.

Herr Rosén nämnde, huru förhållandet i detta avseende var i Västerbottens län, och liknande torde förhållandet vara i andra län. Men många hushållningssällskap, skulle jag tro, ha icke ens kunnat gå så långt som Västerbottens läns hushållningssällskap. Det gäller således icke här att lämna anslag för att möjliggöra för hushållningssällskapen att betala några oskäligen dyrtidstillägg till tjänstemännen. På det området får man nog inskränka sig till att även under detta år betala de mycket reducerade dyrtidstillägg, som tjänstemännen förut fått uppbära. Men det är icke det saken gäller. Det gäller nu icke blott frågan om en *inskränkning* av hushållningssällskapens verksamhet, utan här gäller det verkligen frågan, huruvida man skall vara med om en *av-*

veckling av en del av hushållningssällskapens verksamhet. Just på grund av nu nämnda förhållanden ha hushållningssällskapen varit i den situationen, att de fått se till att på alla möjliga sätt inskränka sin verksamhet. I de grenar av verksamheten, som ansetts vara av mindre betydelse, har man fått lov att göra inskränkningar, och på sista året har man t. o. m. måst ifrågasätta, om icke flera av dessa grenar skulle helt och hållet indragas. Jag vet, att det inom vissa hushållningssällskap varit fråga om sällskapen hade någon möjlighet att utföra de uppdrag, som staten förutsätter att de skola utföra med hänsyn till insamlandet av uppgifter för jordbruksstatistiken och fiskeristatistiken. Det har inom Norrbottens län t. o. m. varit ifrågasatt, huruvida man icke borde inställa hela det arbete, som bedrivs för hästavelns uppmuntrande genom premiering m. m., på grund av att det för jordbruket i sin helhet vore av större vikt att understöd lämnades för nötkreatursavelns upphjälpande, och tillgängliga medel ej medgävo båda näringsgrenarnes understödande. Nu har det kommit till den punkten, att sådana frågor inom flera hushållningssällskap äro aktuella.

Anslag till hushållningssällskapen.
(Forts.)

Nu säger reservanten, att det icke har tillkommit några nya omständigheter, som ändrat förhållandena för hushållningssällskapen. Det är alldeles riktigt. Det har icke tillkommit några nya omständigheter. Det nya i denna fråga är endast att dessa omständigheter kommit till allmän kännedom och blivit bragta till Kungl. Maj:ts och genom Kungl. Maj:t till riksdagens kännedom.

Då lantbruksstyrelsen avgav sitt förslag — det var i augusti 1920 — förelågo icke rapporterna från de olika hushållningssällskapen för deras verksamhet under 1920. Förhållandet är, att dessa rapporter icke behöva inlämnas förrän i mars månad året efter, och lantbruksstyrelsen har således icke fått dessa rapporter för år 1920 förrän i mars 1921. Då några officiella rapporter icke förelågo, var det icke heller möjligt för kommittén för omorganisation av hushållningssällskapen att göra någon utredning beträffande det sista årets ekonomiska förhållanden. Och då var det helt naturligt, då man icke ännu hade sin utredning klar, att man icke kunde göra annat än att föreslå samma anslag för år 1921, som utgick för år 1920. Under tiden inträffade det emellertid, att flera hushållningssällskap kommo in till Kungl. Maj:t med redogörelse för den ekonomiska ställningen och hemställde om ökade anslag, och dessa framställningar föranledde också kommittén att forcera sitt utredningsarbete. Kommittén hemställer nu, att det skulle lämnas ett extra anslag av 1,050,000 kronor eller 50 % av det gamla anslaget, att utgå under år 1921. Detta förslag nedsattes emellertid av Kungl. Maj:t till 900,000 kronor. Då förhållandet är sådant, tycker jag det skulle vara synnerligen egendomligt, ifall riksdagen icke skulle tillmötesgå det krav, som det här är fråga om att tillgodose. Jag uppberar ännu en gång, att det här icke gäller frågan om hushållningssällskapens uppfostrande till större sparsamhet, utan i många fall gäller frågan, huruvida vissa grenar av sällskapet verksamhet skola helt och hållet nedläggas eller icke.

Anslag till
hushållnings-
sällskapen.
(Forts.)

Jag har ursprungligen haft den uppfattningen, att det skulle vara lämpligast, i fall ett visst belopp av anslaget kunde ställas till Kungl. Maj:t förfogande, att efter behovsprincipen fördelas mellan de mest behövande hushållningssällskapen. Då jag emellertid inom utskottet gått med på det förslag utskottet framlagt, har det närmast varit på grund därav, att jag ansett det bliva förenat med synnerligen stora svårigheter att på ett rättvist sätt verkställa fördelningen. Det har också inom utskottet väckt en viss förvåning, att lantbruksstyrelsen, som närmast har att föreslå Kungl. Maj:t, huru medlen skola fördelas, med så frejdigt mod kunnat tillstyrka en fördelning av anslaget efter behovsprincipen. Då lantbruksstyrelsen det gjort, bör det väl emellertid kunna förutsättas, att styrelsen anser det möjligt att kunna föreslå en rättvis fördelning av det extra anslaget. Då det förefaller, som om det här i denna kammar skulle förefinnas största utsikt för bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat, och det också måste erkännas, att från saklig synpunkt mycket kan anföras till stöd därför, emedan Kungl. Maj:t ju då kan hjälpa dem, som äro värst ute, så ber jag för min del att, ehuru jag icke reserverat mig i utskottet på den punkten, få frånträda utskottets förslag och förena mig med dem, som hemställt, att kammaren måtte bifalla Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

Herr Ericsson, Aaby: Den siste ärade talaren nämnde behovsprincipen, och det är just den olika uppfattningen om behovsprincipen, som förorsakar dessa olika yttranden.

När brännvinsmedlen såsom vi veta för många år sedan indrogos, uppgjordes förslag huru mycket de olika hushållningssällskapen skulle få av statsanslaget efter behovsprincipen, och då föreslogs, att de hushållningssällskap, där jordbruket fått det största anslaget, där jordbruksbefolkningen var talrikast och där jordbruket stod jämförelsevis lägst och behövde upphjälpas, vore de som bäst behövde understöd och hjälp. Den principen har sedermera oavbrutet varit gällande, ända till dess Kungl. Maj:t till nu föreslagit, att ett rätt betydande belopp, 218,000 kronor, skulle ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för att tilldelas de hushållningssällskap, som på grund av sina räkenskaper och bokslut visat sig sämst ställda. Då har utskottet ansett att, då man nästa år har att vänta sig kommitterades förslag till omorganisation av hushållningssällskapen och det således endast skulle gälla ett år, det vore oriktigt att frångå principen om understödets fördelande efter behovsprincipen, d. v. s. i den mån jordbruket inom ett hushållningssällskaps område behövde detta understöd för att i stället avskilja viss del av anslaget och lägga det i Kungl. Maj:ts hand för att efter bästa skäl naturligtvis, men ändå efter subjektiv uppfattning tilldela de sällskap, som visat de sämsta boksluten. Jag vill nämna, att jag tror, att vad utskottet i detta fall föreslagit är riktigare, i synnerhet från riksdagssynpunkt.

En ärad talare har redan förklarat, att tjänstemännen i hushållningssällskapen visst icke få samma dyrtidstillägg som statens tjänstemän. Jag

skall därför icke längre uppehålla mig därvid, utan ber att få vidhålla mitt yrkande.

*Anslag till
hushållnings-
sällskapen.
(Forts.)*

Herr statsrådet Hansson: Jag ber att få säga att, innan jag framlade detta förslag om höjning av anslaget till hushållningssällskapen, hade jag en rätt skarp känning av att här förelåg ett behov som knappt kunde förbises. Jag ber även få erinra om att arbetet pågår inom kommittén för ormorganisation av hushållningssällskapen och att kommitténs förslag beräknas att bliva färdigt så tidigt, att det kan föreläggas redan nästkommande riksdag. Då hoppas jag också, att anslagsfrågan kommer att föreligga i annat skick, än den hittills har gjort. Det förslag, som nu föreligger angående tilläggsanslag för innevarande år, är sålunda endast avsett att avhjälpa de närmast liggande svårigheterna.

Herr Hellström påpekade, att ökningen i hushållningssällskapens anslag är blygsamt i förhållande till ökningen på andra håll. För min del kan jag intyga, att från den tid, då jag tillträdde min post såsom chef för jordbruksdepartementet, har det varit många framställningar, som peka på att det nära nog är omöjligt att uppehålla verksamheten i samma omfattning som hittills i en stor del av landets hushållningssällskap, utan att anslagssumman något höjes över vad den för närvarande är. Utan att gå in i några detaljer får jag säga, att dessa behov flerstädes förefalla så starka, att man måste räkna med en avveckling av en del av hushållningssällskapens verksamhet, om icke extra anslag gives.

Med hänsyn till vad herr Hellström anförde ber jag få säga, att det icke alls kan vara tal om annat än att ett verkligt behov här föreligger. Jag skulle vilja uttrycka det så, att det är min övertygelse, att så gott som alla hushållningssällskap behöva ökat anslag, men de behöva icke precis lika mycket i förhållande till vad de förut haft. Det är därför som jag efter samråd med lantbruksstyrelsen föreslagit, att ett belopp skulle ställas till Kungl. Majts förfogande för att efter lantbruksstyrelsens förslag utdelas till de mest behövande sällskapen. Jag får dock påpeka, att det icke är meningen att göra denna fördelning enbart efter de olika hushållningssällskapens tillfälliga ekonomiska ställning eller mer eller mindre ökade utgiftsbelopp. Tvärtom säges på sid. 7 i propositionen: "Dessa sifferuppgifter lära dock icke i och för sig giva fullt tydligt uttryck för förändringarna i verksamhetens omfattning och än mindre för det föreliggande behovet, utan härför erfordras åtskilliga kompletterande uppgifter. Jag anser det därför icke lämpligt, att några stela regler uppställas för beräkning av ett ytterligare statsbidrag, utan anser, i likhet med lantbruksstyrelsen, att detta bör bliva beroende på Kungl. Maj:ts prövning, sedan ansökningar inkommit och lantbruksstyrelsen yttrat sig om saken."

Vad jag i detta sammanhang alltså vill deklarerä är först och främst den uppfattningen, att häri föreligger ett verkligt behov av en slutuppgörelse, innan de nya bestämmelser komma att tillämpas, som kommitterade hålla på att utarbета. Jag ber därför att få förorda det högre anslaget.

*Anslag till
hushållnings-
sällskapen.
(Forts.)*

Beträffande åter yrkandet på bifall till Kungl. Maj:ts förslag får jag givetvis för min del säga att, även om det möter någon svårighet att fördela anslagen efter behovsprincipen, så tror jag, att denna fördelning blir rättvisare och under nuvarande situation den mest önskvärda.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Då de olika huvudtitlarna hava varit före i statsutskottet, hava ledamöterna varit genomsyrade av en allmän önskan att göra de nedprutningar, som varit möjliga, och man har till och med ibland gått så långt, att man prutat på utgifter för produktiva ändamål. Man har sagt allmänt: här måste prutas. Men förhållandet blir helt annorlunda, då man kommer fram till områden, där böndernas och jordbrukarnas intressen hava något att säga. Då duger det icke att tillämpa samma princip, som man tillämpar i alla andra fall. Då kräves icke allenast att få samma anslag som i fjol utan man önskar som i detta fall ökning med ett par hundra tusen kronor. Det förefaller emellertid mig lämpligt att man icke avviker från den under denna riksdag i allmänhet tillämpade sparsamhetsprincipen. Därför ber jag att få föra fram sparsamhetens intresse även här, och på den grund, herr talman, yrka bifall till reservationen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att beträffande det föreliggande utlåtandet yrkats: 1:0) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:0) att den vid utlåtandet fogade reservationen skulle godkännas; samt 3:0) att Kungl. Maj:ts proposition nr 173 skulle bifallas oförändrad.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa yrkanden samt förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav herr förste vice talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen, och förklarade herr förste vice talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga godkännande av den vid utlåtandet fogade reservationen.

Jämväl om kontrapositionens innehåll äskades emellertid votering. På grund härav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående jordbruksutskottets utlåtande nr 37 antager godkännande av den vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 173 oförändrad.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 52;
Nej — 51.

*Anslag till
hushållnings-
sällskapen.
(Forts.)*

Därefter uppsattes, justerades och anslogs för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 37, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Nilsson i Tånga vid utlåtandet avgivna reservationen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 44;
Nej — 60.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjt arvode åt föreståndaren för statens reproduktionsanstalt.

*Ang. arvodet
åt förestån-
daren för
statens re-
produktions-
anstalt.*

I föreliggande utlåtande hade utskottet, i anslutning till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet, hemställt, att riksdagen måtte besluta att arvodet till föreståndaren vid statens reproduktionsanstalt skulle från och med år 1922 utgöra 12,300 kronor för år.

Herr a n d r e v i c e t a l m a n n e n: På förekommen anledning hemställer jag, att detta ärende måtte återremitteras till jordbruksutskottet för att utskottet måtte inhämta löneregleringskommitténs yttrande i denna sak, som man funnit önskvärt att kommittén får pröva. Jag har gjort mig förvissad om att utskottets ärade vice ordförande icke har något att invända mot detta yrkande, och jag hoppas, att icke heller kammaren har något att invända däremot, varför jag icke skall inlåta mig på någon argumentering i saken, utan inskränker mig till detta yrkande på återremiss.

Efter härmed slutad överläggning gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare, i enlighet med herr andre vice talmannens yrkande, därpå att ärendet

skulle visas åter till utskottet; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av brist i meteorologiska centralanstaltens räkenskaper för år 1918; och nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till domänfonden för utgifter för återuppbyggande av den nedbrunna föreståndarbostaden vid Ombergs skogsskola.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsunderstöd för sillfiskeförsök vid Island.

Statsunderstöd för sillfiskeförsök vid Island.

I detta utlåtande hade utskottet tillstyrkt, att riksdagen måtte förberedande av statsunderstöd för sillfiskeförsök vid Island å tilläggsstat för år 1921 uppföra ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

Herr Olofsson: Utav tidningarna fick man först den under rättelsen, att det skulle bliva ett förbud för utlänningar att komma upp till Island och idka fiske. Sedan stod det i tidningarna, att saken skulle få vila tills längre fram, och jag trodde icke, att den här frågan skulle hava kommit så hastigt, men då den nu i allt fall är framme, ber jag att få säga några ord.

När vi fingo propositionen, — det var strax vi kommo tillbaka från påsklovet — läste jag denna proposition med viss förvåning, och jag kan i korthet återgiva vad propositionen innehöll. Det var nämligen så, att fiskarne där nere på bohuslänska kusten, som haft under kristiden goda inkomster, då skaffade sig motorbåtar och dyrbara redskap för att fiska sill, men nu hava de kommit i ett något betryckt läge, och det är svårt på många områden, och därför ämnar man nu giva dem tillfälle att komma upp till Island och fiska islandssill. Den bohuslänska sillen hava de icke avsättning för, men däremot har man avsättning för islandssillen inom vårt eget land. Nu har det också, efter vad propositionen innehöll, gjorts försök på detta område förut, men de hava misslyckats, och jag undrar, om det icke är skäl i att, när det på alla håll och kanter sparas, också söka få en sparpenning här. Jag vill säga, att skola vi nu hjälpa fiskarne, för vilka det varit så goda tider, så att de kunde skaffa sig dyrbara redskap, som de nu icke hava användning för, så låt oss också gå till jordbruksområdet, där det på samma sätt fanns under de goda dagarna för jordbruket tillfälle att skaffa sig maskiner och redskap för att driva ett mera rationellt jordbruk. Men vad gör man nu med redskapen på många håll? Jag vill säga, att, när det gäller Norrland och i synnerhet myrödling inom Norrland, konstgödseln är så

orimligt dyr till följd av de höga järnvägsfrakterna, att man inställer jordbruket och icke utnyttjar de redskap, som man skaffat under de goda dagarna. Skola herrarna gå med på detta förslag, så menar jag, att det är konsekvent att gå med, när det gäller anslag till jordbruket på vissa håll.

*Statsunder-
stöd för sill-
fiskeförsök
vid Island.
(Forts.)*

Jag skall icke göra något yrkande härom, förrän jag får höra, om jag får något medhåll för mina meningar. Jag tror, att om vi vilja giva 100,000 kronor till fiskeförsöken, få herrarna också tänka på andra områden, som behöva hjälp av staten.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig förhöjning under år 1921 av statsunderstödet till vissa centralkassor för jordbrukskredit;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyte av mark mellan kronan och Stora Kopparbergs Bergslags Aktiebolag;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar; samt

nr 45, i anledning av väckt motion om användande av visst belopp utav krigsförsäkringskommissionens överskottsmedel till avsättning av en fond för främjande av försäkring utav fiskares båtar och redskap.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till postverket för dess bestyr med pensionsutbetalningar m. m.;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande beviljandet av ett räntefritt lån till överstyrelsen för svenska föreningen Röda Korset; och

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för telegrafverkets räkning av fastighet i Gällivare m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. en
statsbana
Fors—Hosjö
—Bollnäs.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 79, i anledning av väckt motion om åvägabringande av utredning och kostnadsförslag rörande en statsbana Fors—Hosjö—Bollnäs.

Detta utlåtande lydde sålunda:

"I en inom första kammaren väckt motion (nr 116), vilken remitterats till statsutskottet för förberedande behandling, har herr *E. Dalberg* hemställt, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och kostnadsförslag till byggande av en statens järnväg Fors—Hosjö—Bollnäs.

I fråga om de skäl motionären anført till stöd för sin framställning får utskottet hänvisa till motionen.

Såsom utskottet förut vid behandlingen av liknande frågor framhållit, synes det under rådande ekonomiska läge icke möjligt att inom tidigare avsedd tidrymd bringa till utförande ens alla av statsmakterna redan beslutade järnvägsanläggningar. Ännu mindre torde det vara tänkbart, att den av motionären framlagda planen om åstadkommande av en statsbana genom de trakter, varom här är fråga, skulle inom överskådlig framtid kunna realiseras.

Då således en utredning i av motionären angivet syfte enligt utskottets mening synes komma att bliva av föga praktiskt värde, får utskottet hemställa, att herr Dalbergs ovanberörda motion icke må av riksdagen bifallas."

Herr *Dalberg*: Herr vice talman! Ehuru jag väl förstår, att det under nuvarande förhållanden ej tjänar mycket till att tala för motionen, tillåter jag mig dock, herr vice talman, att säga några ord. Jag annoterar, att utskottet i sak ej bemött de skäl, som framhållits i motionen. Att jag nu kommit med motionen beror på, att jag i tid velat fästa uppmärksamheten på fördelen av att bygga denna järnväg i stället för att göra dubbelspår å nuvarande statsbanan mellan Fors och Bollnäs. Den föreslagna linjen skulle ej bliva längre än den nuvarande statsbanan och gå genom folkrika socknar med rika utvecklingsmöjligheter. Endast inom Stora Skedvi socken finnas 50 gruvinnmutningar, som kunna bearbetas, så snart järnvägskommunikationer erhållas. I de andra socknarna finnas liknande utvecklingsmöjligheter. Framför allt gäller detta norra delen, där det finnes mycket stora socknar. När det för något tiotal år sedan var fråga om en järnväg genom dessa skogs-trakter, yttrade till Konungens befallningshavande en av Dalarnes störste industrichefer, disponenten Ljungberg: om en järnväg komme till stånd genom dessa oerhörda skogar, så skulle hela Bergslagen kunna förses med träkol av endast avfallet, som nu ej ägde något värde utan låge och rutnade bort, och de yngre skogarna nedåt landet finge växa ut till värdefullare dimensioner. Samma industriman yttrade även, att om en järnväg ej lämnade någon utbetalning å anläggningskostaden,

vore den dock en lönande affär, därför att den åstadkomme större och mindre industri och annan rörelse, som lämnade större inkomst än räntan å järnvägskostnaden. Detta gäller även för staten. Där en järnväg går fram, uppstå värdestegring och skatteobjekt, som lämna mycket mera i skatt än statens kostnader för järnvägsbyggnaden. Detta borde statsutskottet och riksdagen taga mera hänsyn till och därför anslå rikligare medel till byggande av järnvägar. Emellertid äro de ifrågavarande orterna så betydande, att ortsbefolkningen måste på något sätt skaffa sig järnväg. Om nu som varit påtänkt ett bolag börjar bygga järnvägen, måste staten lämna lån och troligen sedan övertaga järnvägen. Då vore det väl bättre staten från första början byggde järnvägen. Alla kommuner, som järnvägen skulle genomgå, hava visat stort intresse för motionen. Nästan alla hava genom sina kommunalstämmor och fullmäktige insänt till statsutskottet sina sympatiuttalanden.

*Ang. en
statsbana
Fors—Hosjö
—Bollnäs.
(Forts.)*

Herr vice talman! Jag vågar yrka bifall till motionen.

Herr Swartz: Herr talman, mina herrar! Jag beklagar livligt, att jag inte hörde mycket av vad den föregående ärade talaren sade. Jag skall därför endast be att få med hänvisning till vad utskottet anfört yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det föreliggande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen, och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 30, angående vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönereglering för en hos skolöverstyrelsen för C. H. Nilsson inrättad personlig tjänst;

nr 32, angående vissa framställningar rörande pensioner och understöd;

nr 33, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning i fråga om pension åt vaktmästaren A. F. Johannesson; samt

nr 34, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om årligt understöd åt extra portvakten P. Fredlund.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om orgelverk i kyrka eller för allmän gudstjänst invigt kapell, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. ett till-
ämnat s. k.
centrallabo-
ratorium för
läkemedel.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t med viss framställning angående ett tillämnat s. k. centrallaboratorium.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 32, hade herr *Nilsson* i Skottlandshus m. fl. hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att vidare åtgärd för ett tillärnat så kallat centrallaboratoriums för fabriksmässig tillverkning av läkemedel bringande till fullbordan ej måtte av Kungl. Maj:t vidtagas, med mindre riksdagen beretts tillfälle att avgiva yttrande i frågan.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att ifrågavarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av herrar *von Hofsten* och *Rooth*, vilka ansett, att utskottets motivering bort hava viss i reservationen angiven lydelse.

Herr *von Hofsten*: Då jag står antecknad såsom reservant, ber jag att få yttra några få ord i saken.

Skillnaden mellan reservanternas motivering och utskottets kan ju synas vara rätt obetydlig, men det förefaller oss reservanter, som om här skulle föreligga i viss mån en principiell skillnad, som jag skall med några få ord motivera. Jag skall dessförinnan med några få ord referera frågans historia.

Det var så, att den 7 augusti 1920 ingav generaldirektören i medicinalstyrelsen till dåvarande socialministern en framställning om statsrådets och regeringens medverkan för åstadkommande av en centralanstalt för fabriksmässig tillverkning och tillhandahållande åt apoteken av läkemedel, med hemställan att detta arbete måtte uppdragas åt vin- och spritcentralen för företagets ekonomiska och organisatoriska lösning. Det var den 7 augusti 1920. Redan den 18 september 1920 inkom vin- och spritcentralen till Kungl. Maj:t och förklarade sig villig att medverka till en sådan organisation under vissa givna förutsättningar bland annat, att apotekarna endast i det tillärnade centrallaboratoriet ägde inköpa preparanda. Detta innefattade alltså en monopolisering av tillverkningen av preparanda. Den 29 september 1920 var därefter chefen för socialdepartementet beredd att tillstyrka frågans riktning i angiven riktning genom nådigt brev samma dag. Varför frågan sedan föll torde hava berott, dels på motstånd från apotekarkåll, dels på det eventuellt inträdande regeringsskiftet. Till förebyggande av missförstånd skall jag nu emellertid be att få angiva, att avsikten med vår olika motivering är ingalunda att därigenom rikta något klander vare sig mot dåvarande socialministern eller socialstyrelsen eller vin- och spritcentralen för deras förfarande i detta sammanhang. Den

frågan må prövas i annat sammanhang. I varje fall hava vi reservanter icke avsett, att i vår motivering göra något uttalande därom liksom ej heller om den i och för sig omfattande frågan, huruvida en monopolisering av tillverkningen av läkemedel är lämplig eller icke. Jag ber alltså få understryka, att vi härvidlag icke avsett något klander av myndigheterna eller något yttrande om monopoliseringen är lämplig. Vår avsikt är endast att framhålla, att det vore lämpligt, att riksdagen nu, då denna fråga blivit väckt genom här förevarande motion, gör ett uttalande om en förväntan, en önskan att bliva satt i tillfälle att få yttra sig i frågan, innan en monopoliserad läkemedelscentral inrättas. Det skulle väl ändå förefalla underligt, då frågan nu som sagt blivit framförd, om riksdagen underlåte att göra ett sådant uttalande, som återfinnes i vår reservation, och därigenom låter förstå, att riksdagen icke har något intresse av att bli hörd i frågan, då den en gång skall avgöras. Såvitt jag förstår, måste utskottets motivering tolkas så, som om riksdagen förklarade sig icke hava något intresse av att bliva hörd i denna viktiga fråga. Ätminstone kan utskottets motivering så tolkas.

*Ang. ett till-
änmat s. k.
centrallabo-
ratorium för
läkemedel.
(Forts.)*

På grund av vad jag sålunda anfört, herr vice talman, ber jag att få yrka bifall till den av herr Rooth och mig avgivna reservationen med avseende på utskottets motivering.

Herr Almqvist: Herr vice talman! Motionärerna hava gjort en hemställan beträffande en viss föreliggande fråga, nämligen den, att regeringen inte skulle bevilja inrättandet att ett centrallaboratorium för fabriksmässig tillverkning av läkemedel utan att riksdagen dessförinnan bleve hörd. Detta centrallaboratorium skulle inrättas genom medverkan av aktiebolaget vin- och spritcentralen. Nu har, såsom den ärade reservanten upplyst, utskottet erhållit meddelande om, att regeringen icke har för avsikt att fullfölja det uppslag, som givits. Följaktligen är grunden för yrkandet i motionen icke vidare för handen, och under sådana förhållanden har utskottet ansett sig sakna befogenhet och anledning i övrigt att gå in på en närmare prövning av frågan. Detta så mycket mera, som ett tillfälligt utskotts rätt att gå på sidan av ett i motionen framställt yrkande är ganska begränsad. Med hänsyn vidare därtill, att reservanterna i sin motivering gå vida utöver vad motionärerna vilja, ber jag att få tillstyrka bifall både till utskottets förslag och till den av utskottet föreslagna motiveringen.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen yttrade, att beträffande utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan endast yrkats bifall till densamma. Rörande motiveringen hade framställts olika yrkanden, till vilka herr förste vice talmannen ville återkomma efteråt.

På gjord proposition bifölls till en början utskottets hemställan.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen jämlikt de yrkanden, som förekommit i avseende å motiveringen, propositioner, först på god-

*Ang. ett till-
ämnat s. k.
centrallabo-
ratorium för
läkemedel.
(Forts.)*

kännande av utskottets motivering och vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som i avseende å motiveringen i första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 10 antager det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes utskottets motivering.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 30;

Nej — 47.

Vid ånyo skedd föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion om åvägabringande av en rationell skatteuppbörd, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt;

och skulle detta beslut jämlikt § 63 riksdagsordningen genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Behandlingen av de återstående ärendena på föredragningslistan uppsköts till ett annat sammanträde.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 147, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående indragning av vissa professorsprebenden m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag.

På framställning av herr förste vice talmannen medgav kammaren, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 5,34 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Fredagen den 29 april.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Justerades protokollen för den 23 och den 26 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för anskaffande av valkuvert m. m.;

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående särskild ersättning av statsmedel åt röstlängdsupprättare;

150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående av Svenska hjälpkommittén för krigsfångar i Sibirien begärd restitution av erlagd tull för ett parti pälsar;

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande i vissa fall av kronans rätt till danaarv;

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av överskott i Djurgårdskassan till säkerställande under år 1922 av Ulriksdals kungsgårds förvaltning och drift;

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beviljande av medel till ersättning åt envoyén W. A. F. Ekengrens sterbhus för ökade kontorskostnader vid beskickningen i Washington till följd av kriget;

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för inredning av bostadslägenheter för underofficerare vid Västerbottens regemente m. m.;

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag

för täckande av under 1920 uppkommen brist å ordinarie reservationsanslaget till underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel;

nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring av en utrangerad pansarbåt till tankpråm för oljetransport; samt

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställning om upphörande av Hammarö och Öjaby pastorats prebendeegenskap.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 kap. 5 och 8 §§ i lagen den 8 juli 1904 om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap; och

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 och 6 §§ i lagen den 24 mars 1916 angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 164, till Konungen i anledning av väckta motioner angående lagstiftning till förekommande av bondejords övergång i främmande händer.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 37, i anledning av väckta motioner angående grundlagsstiftning om konsultativ folkomröstning;

nr 38, i anledning av väckt motion om införande i kommunallagarna av bestämmelse, att kommunala revisorer skola väljas före ingången av det år, revisionen omfattar;

nr 39, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av §§ 17, 71 och 72 i förordningen om kommunalstyrelse på landet; och

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862;

bevillningsutskottets betänkande nr 26, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vissa ändringar i gällande bestämmelser för tobaksmonopolets inköp av inom landet odlad tobak;

bankoutskottets utlåtande nr 35, angående vissa pensioner och understöd från allmänna indragningsstaten; samt

första lagutskottets utlåtande nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av utskönningslagen m. m.

Efter föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 470, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande nr 7, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:ts i fråga om kristendomsundervisningen i folkskolorna, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt första tillfälliga utskott.

Efter föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 473, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av dels motion i fråga om vissa ändringar i kungörelsen angående boställsordning för lärarpersonalen vid folk- och småskolor, dels motion angående suspension tillssvidare i viss mån av gällande föreskrifter om kommuners byggnadsskyldighet för folkskoleväsendets behov, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 81 och 82.

Föredrogs och lades till handlingarna statsutskottets memorial nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående statsbidrag till avlöning av kantorer i vissa fall.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets memorial nr 84.

Vid föredragning av statsutskottets memorial nr 85, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under rikstatsens åttonde huvudtitel, godkändes de i detta memorial föreslagna voteringspropositionerna.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran andra lagutskottets utlåtanden nr 23 och 24.

Herr *Antonsson* väckte en motion, nr 218, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag med vissa ändrade bestämmelser mot oskälig hyresstegring m. m.

Motionen hänvisades till behandling av lagutskott.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades herr *Bondeson* under fjorton dagar från den 30 innevarande månad för fullgörande av kommunalt arbete.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,17 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.